

Jack London



3 ov divljine





Biblioteka Grlica
knjiga jedanaesta



Narodna biblioteka „Dositej Obradović”
Novi Pazar

Jack London
Zov divljine



Naslov originala:

**The Call of
the Wild**

Biblioteka Grlica
knjiga jedanaesta

Izdavač:

**Narodna biblioteka
„Dositej Obradović”**

Novi Pazar

Prijevod i lektura:

Šejla Šehović

Lejla Rebronja

Za izdavača:

Elijas Rebronja

Prijelom i dizajn:

Edin Nikšić

Štampa:

„INKOS”, Kraljevo

Tiraž: 200

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.111-93-31

LONDON, Jack, 1876-1916

Zov divljine / Jack London ; [prijevod Šejla Šehović, Lejla Rebronja]. - Novi Pazar : Narodna biblioteka “Dositej Obradović”, 2019 (Kraljevo : Ikos). - 119 str. : vinjete ; 20 cm. - (Biblioteka Grlica / [Narodna biblioteka “Dositej Obradović”, Novi Pazar] ; knj. 11)

Prevod dela: The Call of the Wild. - Pravo ime autora: John Griffith.- Tiraž 200.

ISBN 978-86-83251-82-7

COBISS.SR-ID 281225740

Jack London

Žov
divljine

Novi Pazar, 2019.

I U DIVLJINU

*Davne lutalačke čežnje
Nište dugih navika kov,
To se iz svoga zimskog sna
Probuđen javlja predaka zov.*

Bak nije čitao novine, inače bi znao da je nevolja na pomolu, ne samo za njega, već za svakog primorskog psa jakih mišića i tople duge dlake, od moreuza Pedžit do San Dijega. Nevolja je dolazila odatle što su ljudi, kopajući po arktičkoj tmini, našli neki žut metal, a onda su razna parobrodska i prijevozna društva naveliko razglasila to otkriće, tako da je hiljade ljudi pohrlilo na Sjever. Njima su bili potrebni krupni psi snažnih mišića za težak rad i toplog krzna da ih zaštiti od mraza.

Bak je živio u velikoj kući, u sunčanoj dolini Santa Klara. Ta kuća se nazivala po imenu sudije Milera. Bila je postavljena od druma, napola skrivena drvećem kroz koje se nazirala prostrana hladovita terasa oko cijele zgrade, sa sve četiri strane. Kući se prilazilo kolskim, šljunkom posutim putevima koji su vijugali kroz travnjake ispod prepletenih grana golemih topola. U pozadini kuće stvari bijahu golemije nego u pročelju. Ondje su se nalazile velike štale, gdje je čavrljalo nekoliko konjušara i momaka, zatim se redali nizovi kućica obraslih vinovom lozom u kojima je stano-

vala posluga, potom beskrajan i pravilan red pomoćnih zgrada, dugi vinogradi, zeleni pašnjaci, voćnjaci i malinjac. Ondje se nalazio i arteški studenac i bazen od cementa, gdje su se svakog jutra kupali dječaci sudije Milera, a osvježavali za vrijeme vrućih popodneva.

Na tom velikom imanju vladao je Bak. Ovdje se rodio i ovdje je proživio četiri godine svoga života. Doduše, bilo je i drugih pasa. Nije ni moglo biti drugačije na tako prostranom imanju, ali se ti psi nisu računali. Dolazili su i odlazili, boravili u tjeskobnim štenarama, ili pak životarili neznano u kutovima kuće, kao Tuts, japanska pudlica, ili Izabela, Meksikanka – čudna stvorenja koja su rijetko kad provirila napolje ili stala nogom na zemlju. S druge strane, bijaše ondje foksterijera, dvadesetak najmanje, koji su plašljivo kevtali na Tutsa i Izabelu kada bi ovi gledali sa prozora, pod zaštitom legije sobarica naoružanih krpama i metlama.

Ali Bak nije bio ni kućni pas ni pas iz štenare. Cijelo imanje je bilo u njegovoj vlasti. Skakao je u bazen ili išao u lov sa sinovima sudije Milera; pratio je sudijine kćeri, Moli i Alisu, na njihovim dugim šetnjama i lutanjima u sutone i rana jutra; za vrijeme zimskih noći ležao bi do sudijinih nogu, u biblioteci, pred razbuktalom vatrom u kaminu; nosio je sudijine unuke na svojim leđima ili se valjao s njima po travi i pratio im trag kroz smjele pustolovine sve do česme kod konjušnice, pa čak i dalje, tamo gdje su bili pašnjaci i malinjaci. Među foksterijerima se držao oholo, a Tutsa i Izabelu nije htio ni da pogleda, jer on je bio kralj

– kralj nad svim što mili, puže i leti u kući sudije Milera, uključujući i ljude.

Njegov otac, Elmo, golem bernardinac, bio je desna ruka sudije Milera, i svi su izgledi bili da će Bak poći stopama svoga oca. Nije Bak bio tako krupan – imao je svega šezdesetak kilograma – jer je njegova majka, Šep, bila od škotskih ovčarskih pasa. No ipak, šezdeset kilograma, i uz to dostojanstvo što dolazi od dobrog načina življenja i opšteg uvažavanja, omogućuje mu da se drži onako kraljevski. U toku te četiri godine njegovog štenetinjstva, živio je životom privilegovanog aristokrate. Bio je divno ponosan, i nešto malo sebičan, kakvi katkada postaju seoski plemići uslijed svog izdvojenog položaja. No on se sačuvao da ne postane običan razmaženi kućni pas. Lov i lovu slične aktivnosti na otvorenom prostoru su ga učinile vitkim i očvrstile mu mišiće, a njegova ljubav prema vodi, kao što je slučaj kod rasa koje vole hladnu vodu, poslužila mu je kao okrepljujuće sredstvo i očuvala mu zdravlje.

Eto, takav pas bio je Bak u jesen 1897, kad je štrajk u Klondajku privukao ljude sa svih strana na ledeni Sjever. No Bak nije čitao novine niti je znao da je Manuel, jedan od vrtlarevih pomoćnika, nepoželjan poznanik. Naime, Manuel je sav zapao u očajan grijeh. On je volio da igra na kineskoj lutriji. I u tom kockanju, zapao je u još očajniji grijeh – vjeru u neki sistem. Stoga njegovo prokletstvo postade izvjesno: za igru po sistemu treba novca, a plata vrtlarskog pomoćnika nije mnogo veća od potreba domaćice i brojnog potomstva.

Te nezaboravne noći Manuelove izdaje sudija se nalazio na sastanku Udruženja proizvođača suhog grožđa, dok se dječaci su bili zauzeti organizovanjem nekog atletskog kluba. Niko nije vidio Manuela kad je s Bakom prošao kroz voćnjak, a Bak je mislio da će samo u šetnju. I osim jednog osamljenog čovjeka, niko ih nije vidio kad su prispjeli do male signalne stanice koja se zove Koledž Park. Taj je čovjek razgovarao s Manuelom, i novac zazvecka iz ruke u ruku.

– Baš si mogao robu umotati, prije nego što je predaš – zlovoljno će stranac, a Manuel nato udvostruči komad debelog konopa Baku oko vrata, ispod ogrlice.

– Stegni, pa ćeš ga dovoljno prigušiti – reče Manuel, a strani čovjek nešto progunđa u znak odobravanja.

Bak je konopac dočekaao mirno, dostojanstveno. Bješe to, doista, nešto što još nije doživio: ali je on navikao da ima povjerenja u ljude koje poznaje i da se uzda u njihovu mudrost, što je prelazila njegovu. No kad stranac krajeve konopca uze u svoje ruke, Buck zareža prijeteći. On je samo nagovijestio svoje nezadovoljstvo, vjerujući u svome ponosu da nagovijestiti znači i zapovjediti. Ali, na njegovo iznenađenje, konopac mu se steže oko vrata te mu poče dah zadržavati. U nastupu bijesa skoči na čovjeka, koji ga preduhitri, čvrsto ga zgrabi za gušu i vještim ga okretom baci na leđa. Onda se konopac nemilosrdno stegao, a Bak se bijesno otimao, isplažena jezika, dok su mu se široke grudi uzaludno nadimale. Nikad, za čitava svog vijeka, nije doživio tako podla postupka, i nikad, za čitava svog vijeka, nije bio tako bijesan. No snaga mu je-

njavala, oči mu se prelijevale staklastim sjajem, tako da ništa nije znao kad je dat znak da voz kreće, i kad su ga dvojica ljudi bacila u vagon za prtljagu.

Bol u jeziku i osjećanje da se trucka u nekom prijevoznom sredstvu bilo mu je prvo saznanje koje mu je nejasno prodrlo u svijest. Prodoran zvižduk lokomotive, što je zapištala na nekom prijelazu, obavijesti ga gdje se nalazi. I odveć je često putovao sa sudijom da ne bi poznavao osjećaj vožnje u prtljažnim kolima. Otvori oči, a one zaiskriše neobuzdanim gnjevom ugrabljenog kralja. Čovjek skoči da ga za vrat ščepa, ali Bak je bio prebrz za njega: njegove se čeljusti sklopiše na šaci i ne popustiše, sve dok mu osjetila ne bijahu ponovno potisnuta.

– Da, ponekad ga spopadne – objašnjavaše čovjek krijući ozlijeđenu ruku pred prtljažnikom, koji se pojavio kad je čuo natezanje. – Gospodar mi je naredio da ga odvedem u San Francisko. Ondje je nekakav proslavljeni veterinar, misli da će ga on izliječiti.

O toj noćnoj vožnji i o svojim dogodovštinama čovjek se raspričao u maloj šupi iza neke gostionice na obali San Franciska.

– A za to dobijam svega pedeset – tužio se čovjek – ne bih drugi put ni za hiljadu, u gotovim parama.

Šaka mu je bila uvijena krvavim šalom, a desna nogavica poderana od koljena do gležnja.

– A koliko je zapalo onoga drugog? – upita gostioničar.

– Stotina – odgovori. – Nije htio ni za paricu manje, svega mi!

– Onda je to stotinu i pedeset – izračuna gostioničar. – I vrijedi toliko, ili sam ja Švabo.

Lopov odmota krvavi šal i pogleda ozlijeđenu ruku:

– E, ako ja ne dobijem hidrofobiju...

– To će biti stoga što si rođen za vješala – nasmija se gostioničar. – Hej, pomози mi malo, prije nego što te gore povuku – dodao je.

Omamljen, podnoseći nepodnošljivu bol u grlu i u jeziku, napola ugušen, Bak je pokušavao da se suprotstavi svojim mučiteljima. Ali bio je bačen na tlo, gdje su ga neprestano davili, dok mu ne uspješe s vrata skinuti ogrlicu boje meda. Odvezaše nato i konopac pa ga onda strpaše u neki sanduk nalik na kavez.

Tu je proveo ostatak sumorne noći, smirujući svoj bijes i uvrijeđeni ponos. Nije mogao shvatiti šta treba da znači sve to. Zašto su ga strpali u taj tijesni sanduk i zašto ga u njemu drže? Nije znao zašto, ali se osjećao bespomoćno, jer je nejasno predosjećao nesreću što nad njim lebdi. Više puta tokom te noći je skočio na noge kad bi se uza škripu otvorila vrata na suši, u nadi da će vidjeti sudiju, ili barem dječake. No svaki put bilo to nabuhlo lice gostioničarevo, koje je zurilo u nj pri otužnoj svjetlosti svijeeće. I svaki se put radosni lavež, što bi zadrhtao u Bakovom grlu, pretvorio u divlje režanje.

No gostioničar ga je ostavio na miru, a ujutru su ušla četvorica i podigla sanduk. „Novi mučitelji”, pomisli Bak. A i bijahu to stvorenja opakog izgleda, sva odrpana i razbarušena. On na njih usmjeri gnjev i stade bjesnjeti kroz

prečke na sanduku. A oni se samo smijali i bockali ga štapovima, koje je on odmah zubima dočekivao, dok nije naposljetku razabrao da oni to i hoće. Zlovoljan se pružio pustivši da sanduk podignu na kola. Zatim je sanduk, u kojem bijaše zatvoren, počeo prolaziti kroz mnoge ruke. Željeznički službenici vodili su brigu o njemu; pretovarili su ga i smjestili u drugi vagon; opet su ga na kolicima, s mnoštvom drugih sanduka i prtljage, prenijeli na parnu skelu; odatle ga pretovariše u neko veliko željezničko skladište, a naposljetku ga smjestiše u vagon ekspresnog voza.

Dva se dana i dvije noći vukao taj vagon na repu lokomotiva što su pištale; dva dana i dvije noći Bak nije ni jeo ni pio. U svome je bijesu režanjem dočekivao, kad bi mu se prvi put približio koji željeznički službenik; oni pak uzvraćahu držeći ga. Kad bi naletio na prečke, drhteći i pjeneći se, oni bi mu se smijali te ga bockali. Režali bi i lajali kao odvratne psine, mjaukali, kloparali rukama i kukurikali. Sve to bješe veoma glupo, ta znao je, no time se sve više vrijeđao njegov ponos, pa je stoga kiptio sve većim gnjevom. Nije se toliko obazirao na glad, ali ga je strašno mučilo što nema vode, pa mu se stoga jarost razbuktala do vrhunca groznice. Kako bijaše napetih živaca i veoma osjetljiv, zlostavljanje ga je bacilo u groznicu, a oganj joj se podlagao paljenje osušenog jezika i grla.

Jednim se ipak tješio: konopca mu ne bijaše na vratu. A konopac o njegovu vratu davaše im nečasnu prednost; sada, kad mu je smaknut, on će im već pokazati. Nikad mu drugi neće na vrat namaknuti. U tome je odlučan. Dva dana

i dvije noći nije ni jeo ni pio, a u ta dva dana i dvije noći muke sabralo se u njem toliko gnjeva da je zlo čekalo svakoga onog koji se usudi da mu se s podlošču približi. Oči mu se zakrvaviše, i od njega postade razbjesnjeni demon. Toliko se promijenio da ga ni sam sudija ne bi prepoznao; a željeznički službenici odahnuše kad su ga u Sijetlu skinuli s voza.

Četiri čovjeka polako iznesoše sanduk iz vagona te ga spustiše u maleno dvorište ograđeno visokim zidom. Krupan čovjek u crvenom džemperu izašao je i potpisao dostavjaču knjigu. Bak je slutio da je to sljedeći mučitelj, pa stoga divlje nasrnu na rešetke. Lice se onom čovjeku razvuče u zloban osmijeh, te on ode i donese sjekiricu i toljagu.

– Nećete ga valjda sada pustiti? – upita dostavjač.

– Zašto ne bih! – dočeka onaj čovjek te sjekiricom zacijepi sanduk, da ga raskuje.

Četvorica što su donijela sanduk odmah se rastrkaše i posjedaše na vrh zida, da odande, sa sigurnog, promatraju prizor.

Bak je nasrnuo na drvo što je pucalo, grizao ga zubima, vukao i trzao. Gdje god bi sjekirica zasjekla izvana, on bi se unutra usmjerio na to mjesto, režeći i bijesno navaljujući, u namjeri da izađe, dok je čovjek u crvenom sveteru bio miran u svojoj namjeri da ga pusti napolje.

– Eto ti, crvenooki vraže! – uzviknu čovjek kad je načinio otvor dovoljno širok da se Bak kroza nj provuče. I u isti čas odbaci sjekiricu, a desnom dohvati toljagu.

Bak zaista bijaše crvenooki vrag kad se nakostriješene dlake, zapjenjenih usta i zakrvavljenih očiju, u kojima je

zaiskrio ludački sjaj, spremao na skok. Ravno je na čovjeka ustremio svojih šezdeset kilograma gnjeva, pojačano srdžbom zbog muke što ju je pretrpio u ona dva dana i dvije noći. Kad je skočio u vis i baš kad je htio čeljustima dohvatiti čovjeka, pogodi ga udarac od kojega je protrnuo cijelim tijelom i sklopio zube u smrtni stisak. Okrenuo se u zraku i udario o zemlju poledice i postrance. Za sveg života nije dobio udarca toljagom, pa nije mogao ni zamisliti što se to zbiva. Zareža, a režanje mu bijaše dijelom lajanje, a više urlik, pa se opet osovi i zaskoči. I opet ga pogodi udarac, koji ga baci na zemlju. Sad je znao da mu nevolja dolazi od toljage, ali njegov bijes nije znao za oprez. Dvanaestak se puta ustremljivao, a svaki put dočekala ga toljaga i bacila ga na zemlju. Pošto ga je dohvatio jedan naročito žestok udarac, jedva je poslije njega stao na noge: bio je isuviše omamljen da bi opet mogao nasrnuti. Teturao se naokolo, krv mu tekla iz nosa, usta i ušiju, a krasno mu krzno bilo poprskano i umrljano krvavim balama. Čovjek priđe te ga namjerno strahovito udari po njušci. Sva bol, što ju je podnio, ne bijaše ništa kad se upoređi sa strašnim smrtnim rvanjem što ga je izazvao taj udarac. S urlikom, što bijaše gotovo lavovski u svojoj podivljalošću, opet se usmjeri na čovjeka, ali ga ovaj, pošto je toljagu premetnuo iz desne u lijevu ruku, hladnokrvno pograbi za donju čeljust i u isti ga čas poteže dolje i nazad. Bak u zraku načini cijeli krug, i još pola drugoga, pa glavom i prsima udari o zemlju.

– Još je posljednji put nasrnuo, a čovjek ga dočeka podmuklim udarcem što ga je dotad namjerno otezao: Bak se zgrči i pade: od udarca je sasvim izgubio svijest.

– Taj zna kako se psi ukroćuju, svega mi! – oduševi se jedan između onih što bijahu na zidu.

– Radije bih svaki dan krotio divlje indijanske konje – odgovori dostavljač penjući se na kola, pa potjera svoje konje.

Baku se vratila svijest, ali ne i snaga. Ležao je gdje je i pao, i odande promatrao čovjeka u crvenom džemperu.

„Odaziva se na ime Bak”, mrmljaše čovjek sam sebi, ponavljajući riječi iz pisma u kojem ga je krčmar izvijestio o pošiljci sanduka sa psom. – Pa dobro, Buck, sokole – proslijedi čovjek srdačnim glasom – s našom je malom tučom gotovo, pa nam je sad najbolje da je i zaboravimo. Sada eto znaš gdje ti je mjesto, a ja znam svoje. Valja slušati, pa će sve biti dobro, a toljaga daleko. Budeš li zao, istjerat ću ja buhe iz tebe. Jesi li razumio?

Dok je govorio, mirno je, bez straha, tapšao glavu, koju je prije onako baš bezdušno udarao. Bak je bez gundanja podnosio dodir te ruke, premda se i nehotice nakostriješio. Kad mu je čovjek donio vode, požudno je pio, a kasnije je pojeo dobran obrok sirova mesa, komad po komad, uzimajući ga čovjeku iz ruke.

Bio je potučen – to je znao – ali ne i slomljen. Spoznao je, jednom za svagda, da se ne može mjeriti s čovjekom kome je toljaga u ruci. Dobio je lekciju, naučio je, i nikad je više za svoga života nije zaboravio. Ona toljaga bila je otkriće. Uvela ga je u vladavinu iskonskog zakona, a on je tome uvođenju izašao u susret do pola puta. Činjenice iz života pokazale su suroviji izgled; i dok je začuđen gledao

u taj njihov izgled, gledao ga je i s potajnom lukavošću svoje prirode što se probudila. Kako su prolazili dani, stizali su drugi psi, u sanducima ili na uzici, neki poslušno, a neki bjesneći i režeći, kao što je i on bjesnio i režao kad je ovamo stigao; i promatrao ih je jednoga po jednog kako potpadaju pod vlast čovjeka u crvenom džemperu. Uvijek nanovo, gledajući surovi prizor, koji se pred njima ponavljao, pamtio je pouku: čovjek s toljagom u ruci zakonodavac je i gospodar, koga treba slušati, premda se s njime ne mora i pomiriti. A što se tiče pomirenja, Bak nije nikad zapao u tu grešku, premda je imao prilike gledati isprebijane pse kako se umiljavaju čovjeku, pred njim mašu repom i ruku mu ližu. Vidio je i jednoga psa, koji se nije htio ni pomiriti ni pokoriti, gdje ostade ubijen u borbi za gospodarstvo.

Ponekad bi stizali ljudi, stranci, te uzrujano, ulagivajući se, i na sve načine razgovarali s čovjekom u crvenom džemperu. A u takvim prilikama, kad bi novac prelazio iz ruke u ruku, stranci bi sa sobom odvodili po jednoga između pasa ili po više njih. Bak se čudio, kuda to odlaze da se nikad ne vraćaju; strah pred budućnošću bio ga toliko prožeo te se svaki put radovao kad nije bio odabran za polazak.

Naposlijetku je i na njega došao red kad se pojavio malen, suhonjav čovjek, koji je preklapao iskvarenim engleskim govorom i u riječi miješao mnoge neobične i nezgrapne uzvike što ih Bak nije mogao razumjeti.

– Sto mu gromova! – uzviknu kad mu je pogled pao na Baka. – Pas i po! Eh! A koliko novca?

– Tri stotine, a i to je gotovo poklonjeno – brzo odgovori čovjek u crvenom džemperu. – I kako je državni novac posrijedi, nemaš se zašto zgražati. Nije li tako, Pero?

Pero se naceri. S obzirom na činjenicu da je cijena psima silno porasla zbog neobično velike potražnje, bijaše to pravedna cijena za tako valjanu životinju. Kanadska vlada neće biti na gubitku niti će se njezini izvještaji sporije otpremati. Pero je bio poznavatelj pasa, i kad je pogledao Bucka, znao je da je to jedan u hiljadu – „jedan među deset tisuća”, pomislio je.

Bak vidje gdje novac prijeđe iz ruke u ruku: nije se začudio kad je mali suhonjavi čovjek poveo njega i Loknu, dobroćudnu njufaundlendanku. Čovjeka u crvenom džemperu vidio je tada posljednji put, a kad je s Loknom s palube parobroda Narval gledao kako sa vidika nestaje Sijetl, bijaše to ujedno i posljednje što je vidio od toplog Juga. Pero povede njega i Lokna na palubu te ih preda tamnoputu divu koji se zvao Fransoa. Pero bijaše crnomanjast francuski Kanadanin, a Fransoa melez, dvostruko tamnoputiji. Ta dvojica bijahu za Baka nova vrsta ljudi (bješe mu suđeno da se još s mnogima upozna), i mada prema njima nije osjećao nikakve ljubavi, ipak se navikao iskreno ih poštovati. Ubrzo je razabrao da su Pero i Fransoa valjani ljudi, hladnokrvni i nepristrasni kada treba dijeliti pravdu, i previše iskusni u stvarima što se tiču pasa, a da bi ih psi mogli izigrati.

Na donjoj palubi broda Narval, Bak i Lokna pridružiše se dvojici drugih pasa. Od tih jedan bijaše golemi, snjež-

nobijeli pas sa Spitsberških otoka: odande ga je doveo zapovjednik nekoga broda kitolovca, a kasnije je pratio neku geološku ekspediciju u Sjevernu Kanadu. On se vladao prijateljski, ali ponešto izdajnički: s jedne se strane smiješio u lice, a s druge pripremao potajno lupeštvo – na primjer, kad je Baku ukrao nešto hrane za prvog obroka. Kad je Bak skočio da ga kazni, Fransoa zapucketa bičem, koji najprije dohvati krivca; tako je Bak opet mogao doći do svoje kosti. Fransoa se ponio kako treba, pomisli Bak, i tako je ugled melezov porastao u njegovim očima. Onaj drugi pas nije nastojao učvrstiti poznanstvo, nije primao iskaze prijateljstva, a nije ni pokušavao došljacima krasti hranu. Bijaše to sjetan i neveseo pas, koji je i Lokni jasno pokazao da ne želi ništa drugo doli da ga puste sama, i kako će biti nevolje ako ga ne ostave na miru. Zvao se on Dejv, jeo je i spavao, ponekad bi zijevnuo, te ni za što nije pokazivao zanimanja – čak ni onda kad je Narval prošao kroz Tjesnac Kraljice Šarlot pa se počeo ljuljati, dizati i spuštati kao da ga đavli nose. Kad su se Bak i Lokna uzbunili, napola podivljali od straha, on samo podiže glavu, nekako dokono, baci na njih nehajan pogled, zijevnu pa nastavi spavati.

I dan i noć brod je neumorno udarao u ritmu propelera, i premda jedan dan bijaše kao i drugi, Baku postade očito da vrijeme neprestano biva hladnije. Jednog jutra propeler naposljetku stade, a Narval zahvati val uzbuđenja. Bak je, baš kao i drugi psi, osjećao i znao da se zbiva nekakva promjena. Fransoa ih odveza i odvede na palubu. Kad prvi put stade na hladno tlo, Baku šape utonuše u nešto bijelo i ka-

šasto, veoma nalik na blato. On frknu i odskoči nazad. Još više tog bijelog čuda padalo je odozgo. Stresao se, ali je na nj i dalje padalo. Znatiželjno onjuši pa liznu jezikom. Ujedalo je poput vatre, a učas bi se rastopilo. To ga je dovodilo u zabunu. Pokuša još jednom, a posljedica bijaše ista. Oni koji su ga gledali, bučno se smijahu. Osjeti se postidjenim, ne znajući zašto. Prvi put u svome životu vidio je snijeg.



II

ZAKON TOLJAGE I ZUBA

Bakov prvi dan na obali Dije bio je poput noćne more. Svaki je sat donosio zaprepašćenost i iznenađenje. Bak se našao iznenada otrgnut iz srži civilizacije i bačen u srž primitivnog. Nije više to bio lagani, sunčani život, u kome se dosađivalo i dangubilo po miloj volji. Tu sad nije bilo ni mira ni počinka, njednog časa sigurnosti. Sve se okrenulo u zbrku i akciju, i svakog trenutka život i udovi bili su u opasnosti. Neprestana opreznost je bila neizbježna, jer ti psi i ljudi nisu gradski psi i ljudi. I jedni su i drugi, do posljednjeg među njima, sami divljaci koji ne znaju za drugi zakon doli za zakon toljage i zuba.

Nikad još nije vidio pse da se bore tako kako su se borili ti vučji stvorovi, i već njegovo prvo iskustvo s njima dalo mu je pouku koja se ne zaboravlja. Istina, bješe to iskustvo do kojega je došao na tuđoj koži – ta drugačije ne bi ostao na životu, da bi se njime mogao koristiti. Lokna je bila žrtva. Bili su se utaborili kraj gomile posječenih stabala; tu se Lokna, onako sasvim prijateljski, pokušala približiti nekom eskimskom psu, što je bio veliki koliko sasvim odrasli vuk, premda ni u pol ne bijaše njezine veličine. Nije tu bilo nikakva upozorenja: samo skok naprijed, brz kao munja, metalno zvocanje zuba, skok nazad iste brzine – i lice Loknino osta razderano od oka do gubice. Zaskočiti pa odmah nazad, takav bijaše vučji zakon borbe; ali to nije bilo sve: spremalo se još i gore. Jedno trideset-četrdeset eskimskih

pasa dojadi na mjesto, gdje se zapodjela borba; oko boraca sastaviše krug, pažljiv, bezglasan. Bak nije razumio te tihe pomnje niti shvaćao zašto onako revno oblizuju gubice. Lokna je navalila na svog protivnika, a ovaj je opet jurnuo pa odskočio. Prsima je dočekao njezin sljedeći napad, na jedan naročit način, tako da joj se izmaklo tlo pod nogama. Nikad više nije na njih stala. Eskimski su psi to i čekali. Svi se sle-tješe na nju, režeći i štekćući, i nje nestade u skvici samrtnog rvanja, pod mnoštvom nakostriješenih tjelesa.

To se desilo tako iznenada i tako neočekivano, da se Bak zaprepastio. Vidio je Špica gdje je isplazio grimizni jezik nekako na svoj način, kao da se smije: vidio je Fransoa kako razmahuje sjekirom i skače u gomilu pasa. Tri mu čovjeka s toljagama pomognu da ih rastjera. Nije dugo po-trajalo. Svega dvije minute pošto je Lokna pala i posljednji njezin napadač bijaše otjeran toljagom. No ona je ležala ne mićući se, bez znaka života u sebi, na krvavom, izgaženom snijegu, gotovo doslovno raskidana na komade, a tamno-puti melez stajaše nad njom i sipaše strašne psovke. Taj je prizor Baku često dolazio na san i pritiskao ga kao mora. Tako je to dakle. Nema poštene borbe. Kad jednom padneš, gotovo je s tobom. E, pa dobro, gledat će da nikad ne padne. Špic je isplazio jezik i opet se smijao, i od tog časa Bak ga je zamrzio, planuo na nj strašnom mržnjom.

Prije nego što se pribrao od udarca što je u njemu iza-zvala tragična Loknina smrt, već ga snađe drugi udarac. Fransoa na nj nametnu nekakav splet kaiševa i kopči. Bješe to oprema kakvu je kod kuće vidio da sluge stavljaju konji-

ma. I kao što je jednom gledao konje u zaprezi, tako se sada sam u njoj našao: Fransoa je sedio na saonicama, u šumu na rubu doline, a odande se vraćao s tovarom drveta za ogrjev. Premda mu je dostojanstvo bilo bolno povrijeđeno činjenicom da su ga snizili na životinju za vuču, on je ipak bio previše mudar da bi se zbog toga bunio. Pokorio se i vukao što je mogao bolje, mada mu je sve ovo bilo novo i neobično. Fransoa je bio neumoljiv, tražio je da ga smjesta slušaju; ta mu se *poslušnost* smjesta ukazivala, jer je imao bič u ruci. Kako je Dejv bio iskusan u tegljenju, ujedaio je Baka u butove kad bi ovaj pogriješio. Špic je bio vođa, isto tako iskusan; premda nije uvijek mogao dosegnuti Baka, ipak bi mu ponekad režanjem dobio oštar prijekor, ili bi u zaprežnim konopcima vješto prebacio svoju težinu da bi tako Baka potjerao na put kojim trebaju ići. Bak je lako učio, te je pod zajedničkim uputstvima dvojice svojih drugova i Fransoe vrlo brzo napredovao. Prije nego što su se vratili u tabor, već se znao zaustaviti na povik *ho* i krenuti na povik *muš*, znao je naširoko zaokrenuti na krivinama i čuvati se prednjaka, kad bi im natovarene saonice na nizbrdici jurile za nogama.

– Tri izvrsna psa! – reče Fransoa Perou. – Taj Bak vuče ko mećava. I sve brzo nauči.

Popodne se Pero, kojemu se žurilo na put s izveštajima, vratio sa dva druga psa. Zvao ih je Bili i Džo, a bijahu to dva brata, i oba pravi eskimski psi. Iako su potekli od jedne majke, razlikovali su se među sobom kao dan i noć. Bili je imao manu, a ta mu bijaše u pretjeranoj dobroćudnosti;

Džo je bio sama suprotnost: bio je mrzovoljan i uvučen u se, neprestano je režao, a zloćudnost mu iz očiju kapala. Bak ih dočeka drugarski, Dejv ih i ne pogleda, a Špic najprije navali na jednoga pa onda na drugoga. Bili je pomirljivo mahao repom, okrenuo je u bijeg kad je vidio da pomirljivost ne koristi, i zacvileo je (još uvijek pomirljivo) kad su mu se Špicovi oštri zubi zarili u bedra. Ali Džo bijaše nešto drugo: ma kako da je Špic obilazio oko njega, Džo se brzo okretao, da ga dočeka, nakostriješene dlake na vratu, unazad poleglih ušiju, s gubicom što podrhtava i reži, s čeljustima što bi zvocnule kad god bi htio ščepati protivnika, dok su mu se oči đavolski iskrile; bješe to, riječju, utjelovljenje ratobornog straha. Taj pas bijaše tako strašna izgleda da se Špic morao odreći pokušaja da ga podvrgne pod svoju vlast; i tako, da bi prikrio svoj poraz, okrenuo se bezazlenom i plačljivom Biliju i potjerao do kraja tabora.

Uveče je Pero imao još jednoga psa: bijaše to stari eskimski pas, dug, suh i mršav, kojemu na glavi bijahu tragovi bojeva, a u njoj svega jedno oko, ali se u njem, kao za opomenu, iskrila neustrašivost, što je ulijevala poštovanje. Zvao se Soleks, što je značilo Srditi. Kao ni Dejv, ni on nije ništa tražio, nije ništa davao, nije ništa očekivao: i kad je sporo i oprezno stupio u njihovu sredinu, čak ga je i Špic pustio s mirom. Imao je on i jednu osobenost, koju je Bak, na svoju nesreću, otkrio. Došljak naime nije volio da mu prilaze s one strane na koju ne vidi. Bak je nehotice počinio prijestup, a spoznao je svoju nerazboritost kad se Soleks oborio na nj poput oluje i do kosti mu zaderao meso na

hrbatu, u dužini od tri palca. Uvijek se odonda Buck čuvao njegove slijepe strane, i tako do kraja njihova drugarstva ne bijaše više nikakve nepravilike. Jedina mu želja, baš kao i Dejvu, očito bijaše u tome da ga puste na miru; ipak, a Bak je to tek kasnije saznao, i jedan i drugi imali su i neku drugu, životniju ambiciju.

Te noći Bak se našao pred velikim problemom: gdje i kako da spava. Šator, osvjetljen svijećom, toplo je sijao sred one bijele ravnice, kad je Bak, sasvim naravno, ušao unutra, i Pero i Fransoa dočekaše ga psovka i kuhinjskim predmetima, dok se nije povratio od zaprepaštenja i postišđen umakao u noć i studen. Puhao je hladan vjetar, što je prolazio kroz kosti, i poput guje otrovnice ujedaio ga za ranjeni hrbat. Leže na snijeg pokušavajući zaspati, ali ga mraz ubrzo prisili da cvokoćući skoči na noge. Tužan i žalostan počeo obilaziti između mnogih šatora, da bi saznao kako je na jednom mjestu hladno baš kao i na drugom. Tu i tamo podivljali se psi usmjeravahu na nj, ali bi on nakostriješio dlaku na šiji i režao (ta sve je brzo učio), te bi ga puštali da ide s mirom, svojim putem.

Konačno, sinula mu je misao. Vratit će se i pogledati kako su se snašli njegovi drugovi iz zaprege. Zaprepasti se kad opazi da ih nigdje nema i da su nestali. Opet krenu obilaziti velikim taborištem i tražiti ih, i opet se vrati. Zar su pod šatorom? Ne, ne može biti, jer da je tako, ne bi ni njega istjerali. Pa gdje bi onda mogli biti? Spuštena repa i uzdrhtala tijela, zaista napušten od svijuju, besciljno je kružio oko šatora. Najedanput mu snijeg ulegnu pod prednjim šapa-

ma, te on utonu. Nešto se pomakne pod njegovim nogama. On poskoči natrag, režeći i kostriješeći se, pun straha pred neviđenim i nepoznatim. Ali se na prijateljsko kratko štek-tanje opet umiri, pa se vrati da pretraži. Dah topla zraka doprije mu do nozdrva: dolje je, pod snijegom, savijen u meko klupko, ležao Bili. Procvilje, kao da moli, promeškolji se uvijajući tijelom da bi pokazao svoju dobru volju i čiste namjere, te čak pokuša, kao da daje mito za mir, Baku li-znuti lice svojim toplim, vlažnim jezikom.

Još jedna pouka. Tako dakle spavaju? Bak po volji oda-bra mjesto, te veoma bučno, i suviše se naprežući, poče kopati rupu za sebe. Začas toplina s njegova tijela ispuni skučeni prostor, i on zaspao. Kako minuli dan bijaše dug i naporan, Bak utonu u dubok san, te je udobno spavao, premda je režao i lajao i borio se s mučnim snovima.

Nije ni oka otvorio, sve dok ga nije podigla buka tabora što se budio. U početku nije razabirao ni gdje se to nalazi. Kako je noću padao snijeg, bijaše sasvim zatrpan. Snježni ga zidovi pritiskali sa svih strana – prože ga golem val stra-ha: bješe to strah divljeg stvora pred zamkom. Bješe to znak što ga je kroza svoj vlastiti život osluhnuo iz života svojih predaka; ta bijaše on civilizovan pas, suviše civilizovan pas, te iz svoga vlastitog iskustva nije znao ni za kakve zamke, pa se prema tome sam po sebi nije mogao zamke bojati. Mišići čitava mu tijela skupiše se grčevito i nagonski, dlaka mu se na šiji i na hrbatu nakostriješi, te on u divljem urliku skoči pravo gore, u danju svjetlost, što zasljepljuje, a snijeg se razletje oko njega u svjetlucavom oblaku. Prije nego što

se i dočekaao na noge, ugleda bijeli tabor kako se rasprostro pred njim; razabra gdje je, i sjeti se svega što se zbilu od onog časa kad je s Manuelom pošao u šetnju, pa do rupe što ju je sinoć iskopao, da bi u njoj spavao.

Kad se Bak pojavio, Fransoa to pozdravi uzvikom.

– Eh, nisam li ja rekao? – upitat će gonič Peroa. – Taj Bak vraški brzo uči!

Pero ozbiljno kimnu glavom. Kao glasniku kanadske vlade, koji nosi važne izvještaje, bijaše mu stalo da za sebe nabavi najbolje pse, pa se osobito radovao što je stekao Baka.

Zaprezi u jedan sat bijahu dodana još tri eskimska psa, tako da ih ukupno bijaše devet; ne prođe ni četvrt sata, i svi već bijahu upregnuti u saonice, te su vozili po tragu prema kanjonu Dije. Bak se radovao što su uzeli put pod noge; premda posao nije bio lak, nađe da ga baš i ne mrzi. Začudio se maru što je pokretao cijelom zapregom i što je i na nj prešao; ali se još više začudio promjeni što se zbilu u Dejvu i u Soleksu. Zaprega ih je sasvim izmijenila, bijahu to sada drugi psi. Na njima više nije bilo ni traga nemaru i nehaju. Oživjeli su i postali čili, bijaše im stalo da posao teče kako treba, te su se žestoko ljutili na sve s čega bi se vožnja zadržavala ili usporavala. Rad u ormi, rad u zaprezi, bijaše najviši izraz njihova bića, svrha njihova života, jedini izvor njihove radosti.

Dejv bijaše rudnjak, to jest pas što se nalazi tik pred saonicama; pred njim je vukao Bak, a ispred Baka išao je Soleks; ostatak zaprege redao se naprijed, sve jedan pas ispred drugoga, i tako u nizu do čelnog mjesta, koje je zauzimao Špic.

Baka su namjerice stavili između Dejva i Soleksa, da bi od njih učio. On bijaše valjan učenik, a njih dvojica isto tako valjani učitelji; nikad ga nisu ostavljali da dugo griješi, nego su pouku, što mu je davahu, potkrepljivali svojim oštrim zubima. Dejv je bio pravedan i mudar. Nikad nije ugrizao Baka bez uzroka i nikad nije propustio da ga ugrize kad je trebalo. A kako je pouku podupirao još i Fransoin bič, Bak uvidje kako će ga manje stajati da se popravi negoli da učitelju uzvrća jednakom mjerom. Jednom prigodom, kad se bijahu nakratko zaustavili, Bak se zapleo u ormu i usporio odlazak, a na to se Dejv i Soleks oboriše na nj te mu dadoše što je zaslužio. Posljedica bijaše to da se Bak još više zapleo, ali je od tad budno pazio da orma bude u redu; još prije nego što je dan izmakao, Bak je tako znao svoj posao da su ga drugovi prestali ujedati. Prorijedilo se fijukanje Fransoinog biča, a Pero je čak Baka počastio time što je podigao njegove šape i brižno ih pregledao.

Bijaše to naporan dan puta, uz kanjon, kroz Ovčarski Logor, pored Skejlsa, pokraj šuma, preko glečera i snežnih nanosa dubokih stotine stopa, pa preko velike Čilkotske doline, što se nalazi između slane i slatke vode te zlokobno štiti tužni i samotni Sjever. Lijepo su napredovali niz lanac jezera što ispunjuju kratere ugaslih vulkana, a u kasnu noć stigoše u golemi tabor pred jezerom Benet, gdje su tisuće tražilaca zlata gradile čamce da se njima posluže kad na proljeće popuca led. Bak iskopa rupu u snijegu i zaspao snom izmorena pravednika, ali ga i suviše rano istjeraše u hladnu tamu, te ga s njegovim drugovima upregaoše u saonice.

Toga su dana prevalili četrdeset milja, jer su išli prtinom; ali sutradan, i mnoge dane poslije, valjalo im prtiti vlastitu stazu, pa su teže i sporije odmicali. Pero je redovno išao naprijed, ispred zaprege, i tabao snijeg svojom pletenom obućom da bi psima olakšao put. Fransoa upravljaše saonama kod rukunica; katkada bi se s njime mijenjao, ali ne često. Pero je žurio, a bio je ponosan na svoje poznavanje leda; to je poznavanje leda bilo i potrebno, jer je jesenji led veoma tanak, a gdje je voda brza, leda i nije bilo.

Iz dana u dan, u beskraj, Bak je teglio u zaprezi. Uvijek su s konačišta kretali još za mraka, i cik zore zatjecao ih na putu, kad za njima već bijahu milje i milje utrte staze. I uvijek bi udarali tabor, tek pošto bi se smračilo, pojeli bi svoj komad ribe pa se odvukli da spavaju pod snijegom. Bak bijaše gladan kao vuk. Funta i po suhog lososa, koliko je iznosio njegov dnevni obrok, bijaše tek toliko da zavara želudac. Nikad nije imao dosta, mučila ga neprestana glad. A ostali psi, zato što su bili lakši i bili rođeni za onakav način života, dobijali su svega funtu ribe, pa ipak su s time izlazili na kraj i dobro se osjećali.

Ubrzo nestade obilježja gospodstva što ga je resilo u njegovu prijašnjem životu. Nekadašnji sladakusac, što se mogao prenemagati pri jelu, sad je spao na to da mu drugovi, što bi svoje smazali prije nego on, otimaju od obroka što ga još nije pojeo. A nije bilo načina da se od toga obrani. Dok bi se on dohvatio s dvojicom-trojicom, jelo bi već kliznulo niz ždrijelo ostalih. Da bi tome stao na kraj, jeo je brzo, kao i oni; a glad, uz to, bijaše takva da nije prezao

ni od onog što nije njemu pripadalo. Motrio je i učio. Kad je vidio Pajka, jednoga između novih pasa, spretna glumca i lupeža, kako vješto krade krišku slanine, dok je Pero bio okrenut leđima, Bak je sutradan udvostručio podvige te umakao s cijelim komadom. Nadigla se žestoka graja, ali na njega ne posumnjaše; za Bakovo nedjelo izvuče svoje Dab, nespretni tupan kojega bi uvijek ulovili.

Ta prva krađa potvrdila je da je Bak sposoban za život u neprijateljskoj okolini na Sjeveru. Potvrdila je njegovu moć prilagođavanja, njegovu sposobnost da se podvrgne promjenljivim uslovima života, a kad u njega ne bi bilo te sposobnosti, čekao bi ga brz svršetak, strašna smrt. Ona je označila, dalje, raspadanje njegove moralne prirode, te tašte besposlice u gruboj borbi za opstanak. Lijepo je i divno na Jugu, gdje vlada zakon ljubavi i drugarstva, poštovati privatno vlasništvo i osobne osjećaje; ali na Sjeveru, pod zakonom toljage i zuba, budala je ko se osvrće na takve stvari, i takav je, koliko je on mogao vidjeti, osuđen na neuspjeh.

Bak nije do toga došao razmišljanjem. On bijaše sposoban, i to je sve: on se i nesvjesno prilagodio novom načinu života. I nikada za svega svog života, bez obzira na ishod, nikad nije ustuknuo pred borbom. A ona toljaga u ruci čovjeka u crvenom džemperu ubila mu je u glavu temeljniji i primitivniji zakonik. Civilizovan, kakav bijaše, mogao je poginuti za ljubav jednog moralnog obzira, na primjer; za odbranu bića što ga je za jahanje nosio sudija Miler. A koliko se odmetnuo od civilizacije svjedočila je sada njegova sposobnost da umakne od odbrane moralnih obzira

i da tako sačuva svoju kožu. On nije krao iz nekakva zadovoljstva, nego naprosto zato što mu je želudac zavijao. Nije krao otvoreno, nego potajice i lukavo, iz poštovanja prema toljagi i zubima. Riječju, sva djela što ih je činio činjaše zato što ih bijaše lakše učiniti negoli ih ne učiniti.

Napredak mu (ili zadatak) bijaše brz. Mišići mu očvrtnuli, da bijahu kao željezo, a on otvrdnuo prema običnom bolu. Proveo je na sebi krajnje pažljivo gospodarenje izvana i iznutra. Mogao je jesti sve, bez obzira na to koliko bijaše odvratno i nesvarljivo; a kad bi jednom pojeo, sokovi njegovog želuca izvlačili bi iz zalogaja i najsitniju česticu hranjivosti, koju bi onda njegova krv raznosila u najudaljenije dijelove njegova tijela, gradeći u njemu najžilavija i najčvršća tkiva. Vid i njuh osobito mu se izoštrio, a sluh mu razvio takvu oštrinu da je i u snu čuo i najmanji šušanj i znao najavljuje li mir ili pogibelj. Naučio je da zubima kida led kad bi mu se skupio između prstiju; kad bi ga mučila žeđ, a na jami se s vodom uhvatila debela kora leda, on bi je razbio udarajući po njoj ukrućenim prednjim šapama. Najvidljivija mu crta bijaše sposobnost da nanjuši vjetar i da ga predvidi noć unaprijed. Ma kako zrak bio miran, kad bi on sebi kopao ležaj kraj drveta ili uz obalu, uvijek bi ga vjetar, što bi kasnije zapuhao, neizbježno nalazio u zavjetri ni, zaklonjena i dobro zaštićena od nevremena.

I ne samo da je učio iz iskustva, nego mu oživješe i nagoni, davno umrtvljeni. Oslobodio se nasljedstva pripitomljenih naraštaja. Neodređeno mu sjećanjem prolazila davna mladost njegova roda, iz onog još vremena kad su

divlji psi u čoporima prolazili kroz prastare šume i klali divljač u istom trenu kad bi se na nju i okomili. Ne bijaše mu teško naučiti da se bori ujedanjem, razdiranjem i brzim vučjim ugrizanjem. Tako su se borili zaboravljeni preci. Oni u njemu probudiše iskonski život, a stari zahvati i vještine, što ih oni utisnuše u naslijeđe svome rodu, postadoše njegovom svojinom. Izbiše na površinu ne iziskujući od njega nikakva napora ni otkrivanja, pojaviše se kao da oduvijek bijahu njegovi. I kada bi tako, za mirnih i hladnih noći, usmjerio njušku prema kakvoj zvijezdi i počeo zavijati dugo i otegnuto, kao što vuci zavijaju, to bi se u njemu javljali mrtvi i u prah pretvoreni preci podižući njušku prema zvijezdi i zavijajući kroza stoljeća i kroza nj. A njegova kadenca bila je i njihova – kadence, kojima se glasao njihov bol i javljalo ono što njima bijaše tišina, studen i tama.

I tako, kao u znak da je život pusta bijeda, stara pjesma odzvanjala u njemu, te on opet nađe sebe; našao je sebe zato što su ljudi našli neku žuti metal na Sjeveru, i zato što je Manuel bio vrtlarski pomoćnik, čija nadnica nije dostajala za potrebe njegove žene i njegovih nekoliko mališana, što bijahu njegova vjerna slika i prilika.



III

SILNA ISKONSKA ZVIJER

Silna iskonska zvijer živjela je u Baku snažno i pod žestokim okolnostima lutalačkog života ona je rasla još više. Ali, taj rast bijaše potajan: lukavost, što se sada u njemu javila, omogućila je Baku da bude uravnotežen i da vlada sobom. Bio je i odveć zabavljen time da se što prije prilagodi novom životu, a da bi njime mogla ovladati bezbrižnost, pa tako ne samo da nije zapodijevao svađe, nego se nje klonio, kad god se moglo. U njegovom držanju se opažala određena promišljenost. Nije bio sklon nesmotrenosti i prenapljenosti; ni u žestokoj mržnji, što se ispriječila između njega i Špica, nije pokazivao nestrpljivosti, nego se, naprotiv, klonio svakog izazova i napada.

S druge opet strane, možda zato što je u Baku naslućivao opasnog suparnika, Špic nikada nije propuštao prilike da pokaže zube. Čak je namjerice zastrašivao Bucka i neprestano nastojao da zametne borbu, koja se mogla završiti jedino tako da jedan ili drugi u njoj pogine. Kad još bijahu na početku putovanja, to se moglo i desiti da se slučajno nije zbio neobičan događaj. Potkraj toga dana valjalo im zanočiti na jadnom i vjetrovitom mjestu na obali jezera Le Bardž. Tama, mećava i vjetar, što je rezao poput oštrice, prisiliše ih da potraže noćište i da se utabore. Gore im već nije moglo biti. Za leđima im se uzdizala stijena okomita poput zida, te Pero i Fransoa nisu mogli drugo nego da nalože vatru i da rasprostru posteljinu po ledu samog jezera.

Šator su ostavili u Diji, da im put bude lakši. Nešto malo plavnog drveta priskrbi im varu, što je utonula kako se led pod njom topio, i tako su večerali u mraku.

Bak potraži zaklon tik uza stijenu, i tu sebi iskopa ležaj. Tu mu bijaše tako udobno i toplo da mu se nije izlazilo kad je Fransoa dijelio ribu, koju je najprije na vatri otkravio. Pošto je pojeo svoj obrok, Bak se vrati, a kad tamo – ležaj mu zauzet. Režanje, kojim bijaše opomenut, objasni mu da mu je Špic okrnjio pravo. Dotle se Bak klanjao svake kavge što bi je mogao započeti sa svojim neprijateljom, ali se sad mjera prevršila. U njem zaurla zvijer. Obori se na Špica u žestini koja ih iznenadi obojicu, osobito Špica, jer ovome je sve njegovo iskustvo što ga je imao s Bakom govorilo da je njegov suparnik neobično plašljiv pas, koji se uspijeva održati samo zato što je tako težak i golem.

Iznenadi se i Fransoa kad ih vidje kako su, uhvaćeni u klupko, izletjeli iz razmetnutog ležaja. Odmah je pogodio uzrok tome sukobu. – Eh! – povika on Bucku. – Deder mu pokaži, trista mu jada! Pokaži tome prljavcu i lupežu!

I Spitz se nazubio. Cićao je od same jarosti i jeda, dok je obilazio tamo-amo oko Baka, kako bi uhvatio priliku da zaskoči. Bak ne bijaše ništa manje nazubljen i oprezan, dok je i sam isto onako obilazio oko svoga neprijatelja i vrebao zgodu za skok. A onda se dogodi nešto neočekivano, nešto zbog čega se njihova borba za prevlast odgodila, pomakla daleko u budućnost, poslije mnogih i mučnih milja puta i truda.

Perro opsova, mlatnu toljaga po mršavom tijelu, začu se prodorno kevtanje zbog bolnog udarca – i započe pakao.

Odjednom se otkrilo da su mjestom, gdje su udarili tabor, povrvjele dlakave spodobe što vrebaju – izgladnjeli eskimski psi, kakvih osamdeset do stotinu njih, što su nanjušili taborište iz nekoga indijanskog sela. Prišuljali su se, dok su se Bak i Špic borili, a kad su dvojica ljudi jurnula međunjih s čvrstim toljagama, oni im pokazaše zube i počеше uzvraćati napad. Na miris jela sasvim su izludjeli. Pero zatekne jednoga kako je zagnjurio glavu u sanduk s hranom. Njegova toljaga teško pade po mršavim bedrima, a sanduk se prevali na tlo. U isti se taj čas dvadesetak izgladnjelih životinja obori na hleb i na slaninu. Toljage po njima zavitraše nemilice. Čičale su i urlale pod pljuskom udaraca, ali su se uprkos tome mahnito borile i nisu popustile, sve dok nije otišla i posljednja mrvica.

U međuvremenu su zaprepašteni zaprežni psi jurnuli iz svojih skrovišta – da i sami budu napadnuti od bijesnih napadača. Nikada Bak nije vidio takvih pasa. Činilo se kao da će im kosti probiti van kroz kožu. Bijahu to sami kosturi, prevučeni opuštenom, uprljanom kožom, plamtećih očiju i slinavih zuba. Ali kako su pomahnitali od gladi, bijahu strašni, neodoljivi. Nije bilo načina da im se iko suprotstavi. Već u prvom naletu zaprežni psi bijahu priklješteni uza stijenu. Na Baka su se oborila tri eskimska psa, i začas mu se glava i leđa išaraše ugrizirna i zaderotinama. Dreka bijaše paklena. Bili je skvičao kao i uvijek, Dejv i Soleks, kojima je krv tekla iz dvadesetak rana, hrabro su se borili jedan pokraj drugog. Džo je naokolo grizao kao sam đavo. Jednom mu se zubi sklopiše na prednjoj nozi nekoga između

eskimskih pasa, i on je zdrobi u koštice. Pajk, glumac, jurnu na osakaćenu životinju, pa joj brzim ujedom i trzajem prekide vratni kralježak. Bak je jednog protivnika, što se zapjenio, spopao za gušu, i krv ga poprska kad mu se zubi zarinuše u vratnu žilu kucavicu. Kad je u ustima osjetio topli ukus krvi, još je više podivljao. Nasrnuo je na drugoga, a u isti onaj čas osjeti da je i sam zaskočen i da su se neki zubi zarinuli u njegov vrat. To ga je podmuklo, sa strane, napao Špic.

Kad su Pero i Fransoa raščistili svoj dio taborišta, pojuriše da spase svoje zaprežne pse. Divlji val izgladnjelih pasa ustuknu pred njima, i Bak se oslobodi. No to potraja samo časak. Dvojica ljudi morala su nazad, spasiti zalihe hrane, a na to se eskimski psi okrenu da se opet obore na zaprežne pse. Bili, u kojem se od silnog straha pojavila hrabrost, skoči kroz divlji obruč i umakne preko leda. Pajk i Dab jurnuše za njim uzastopce, a za njima potekoše i ostali zaprežni psi. Kad se Bak skupio na skok, da i sam za njima jurne, iskos sa pogleda Špica i opazi kako se ovaj zaletio na nj, očito u nakani da ga obori. Izgubi li jednom tlo pod nogama, pa se nađe pod tom gomilom eskimskih psa, nema mu više nade. I zato skupi snagu da bi izdržao težinu Spitzova naleta, pa onda pođe za družinom preko jezera.

Kasnije se skupilo svih devet zaprežnih pasa i potražilo zaklona u šumi. Premda ne bijahu gonjeni, grdne su ih nevolje pritisle. Nije bilo ni jednoga među njima da nije imao četiri, pet rana, dok neki bijahu i teško ranjeni. Dab imaše tešku ranu na stražnjoj nozi; Doli, posljednji eskimski pas

pridodan zaprezi u Diji, bijaše na vratu gadno razdrt; Džo je izgubio jedno oko, a dobroćudni Bili, kojemu jedno uho bijaše izgrizeno i u trake razdrto, zavijao je i cičao svu noć. U zoru se oprezno dovukoše u tabor i vidješe da su pljačkaši nestali, a dvojicu ljudi nađoše do zla boga mrzovoljne.

Otišla je polovica njihove zalihe u hrani. Eskimski su psi izgrizli konope na saonicama i pokrivače od šatorskog platna. Baš ništa nisu pošteđjeli, makar kako to bilo daleko od svakoga jela. Izjeli su par Peroovih mokasina od losove kože, dijelove kožnog hama, pa čak i kanap na donjem kraju Fransoovog biča u dužini od dvije stope. Fransoa se otrgao od tužnih misli što su ga zaokupile zbog nastale štete kako bi pogledao svoje ranjene pse.

– Eh, prijatelji – reče blago – možda će sada od vas postati bijesni psi, nakon tolikih ujeda. Možda ćete, sto mu gromova, svi pobjesniti! Šta mislite, Pero?

Glasonoša kimnu glavom, kao da i sam sumnja. Teško bi podnio da među psima izbije bjesnilo kad ga još čitave četiri stotine milja puta dijele od Dousona. Dva sata psovanja i napora staviše opremu u red, i zaprega krenu. Psi, što su se ukočili od rana, mučili su se i borili preko najgoreg odsjeka na koji su dosad na putu naišli, pa to bijaše najteži dio njihova putovanja do Dousona.

Rijeka Trideset milja bijaše nezaleđena. Njezin je zahuktali tok prkosio mrazu, pa se led uhvatio samo na dubljim i tihim mjestima. Trebalo je šest dana truda i muke da se prijeđe tih trideset užasnih milja. A bijahu to strašne milje, jer se svaka stopa s tog odsjeka na putu krčila uz

životnu pogibelj po psa ili po čovjeka, pipajući stazu Pero je dvanaestak puta propao kroz led, a spasio se dugačkom motkom, koju je nosio i držao tako da se uvijek ispriječila preko otvora što bi ga njegovo tijelo u ledu provalilo. Kako je bila velika hladnoća (termometar je pokazivao pedeset stupnjeva ispod nule), to je svaki put kad bi se led pod njim provalio, morao, da život ne dovede u opasnost, naložiti vatru i sušiti odjeću.

On je bio neustrašiv. I upravo stoga što se ničega nije bojao, bio je izabran za vladinog glasonošu. Izlagao se raznim opasnostima, odlučno je, sa svojim sitnim suhonjavim licem, gazio u zimu i u borbu, od zore do mraka. Išao je rubom opasnih obala, po ledu što se uhvatio s kraja i što se ugibao i pucao pod nogama, po ledu na kojem se nisu smjeli zaustaviti. Jednom su saonice propale, s Dejvom i Bakom, i oni su se napola smrzli i umalo utopili. Bijahu dobro prekriveni ledom, pa su ih dvojica ljudi gonili da trče oko vatre, da se znoje i da se otkravljaju, a tako blizu da su se opržili na plamenu.

Drugom je prilikom propao Špic i za sobom povukao cijelu zapregu sve do Baka, koji je iz sve snage zapeo nazad, s prednjim šapama na kliskom rubu, dok se led ugibao i pucketao svuda naokolo. Ali iza Baka nalazio se Dejv, koji se isto tako odupro nazad, a iza saonica bio Fransoa i svom snagom vukao sebi, da su mu žile pucale.

I opet se led na ivici provalio ispred njih i za njima, te se moglo umaći jedino uza stijenu. Pero se pravim čudom uzverao, dok se Fransoa molio da bi se to čudo zbililo; i tek

pošto su svaki kaiš i zaprežni konopac i posljednji komadić zaprežne opreme povezali i od toga načinili dugo uže, mogli su izvući pse, jednoga po jednog, na vrh. Fransoa se uzvera posljednji, poslije saonica i tereta. Zatim potraže mjesto na koje će sići, a kad su ga našli, spuste se pomoću konopca. Omrkoše opet na rijeci, jer su toga dana prevalili svega četvrt milje.

Kad su stigli do Hotalinkve i domogli se dobrog leda, Bak bijaše malaksao; ni s ostalim psima nije bilo bolje: ali Pero, da nadoknadi izgubljeno vrijeme, tjerao ih je od zore do mraka. Prvog su dana prešli trideset i pet milja do Velikog Lososa; sutradan daljnjih trideset i pet, Malog Lososa; trećeg dana prevališe četrdeset milja i tako se primakoše mjestu što se zove Pet Prstiju.

Bakova stopala nisu bila tako čvrsta i tvrda kakva bijahu u eskimskih pasa. Njegova su omekšala kroz tolike naraštaje od onog dana kad je neki stanovnik iz špilje ili sa sojenice pripitomio njegova posljednjeg pretka. Cio je dan hramao mučeći muke, a kad su najposlije udarili tabor, legao je kao mrtav, premda je bio gledan, nije htio ni da se makne da bi dobio svoj obrok ribe, pa mu ga je Fransoa morao donijeti. Gonič je pasa također trljao Baku noge po pola sata svake noći poslije večere, a žrtvovala je gornji dio svojih vlastitih mokasina da bi napravio četiri mokasine za Buckove šape. Bješe to veliko olakšanje, pa je Bak čak i suhonjavo lice Peroovo natjerao da se iskrivi u osmijeh kad je jedno jutro Fransoa zaboravio mokasine, a Bak legao po leđice i mašući svim četirima u zraku, kao da moli, odbio

krenuti bez svoje obuće. Kasnije su mu stopala očvrsla za vuču, pa su iznošenu obuću odbacili.

Jednog jutra, na rijeci Peli, dok su zaprezali, Doli, na kojoj se nije ništa opažalo, najedanput pobjesni. A javila je to dugim vučjim zavijanjem, od kojega se srce kida i od kojega svi psi u strahu nakostriješiše dlaku, a onda je skočila ravno prema Baku. Nikad nije vidio bijesna psa niti je imao ikakva razloga plašiti se bjesnoće, a ipak je znao da u tome ima strahote, pa je jurnuo odande u paničan bijeg. Jurio je ravno naprijed, a svega skok iza njega jurila Doli, zadahtala i zapjenjena; nije ga mogla dostići – toliki bijaše njegov strah, a niti je se on mogao osloboditi – toliko bijaše njeno bjesnilo. Prošišao je kroz šumovitu unutrašnjost otoka, pojurio na donji kraj, preplivao stražnji kanal pun izlomljenog leda, izbio na drugi otok, dohvatio se trećeg, zaokružio nazad prema glavnom riječnom toku i u očaju zaplivaio preko matice. A za sve to vrijeme, premda se nije obazirao, mogao je čuti njezino režanje svega jedan skok iza sebe. Fransoa ga dozva iz udaljenosti od četvrt milje, i Bak požuri nazad; još je uvijek bio jedan skok ispred svoje progoniteljke, sav zadihan, dok je svu nadu položio u Fransou, uvjeren da će ga on izbaviti. Gonič pasa držao je u ruci sjekiru, spreman da udari; čim je Buck pored nje projurio poput zrna, sjekira pobjesnjelu Doli pogodi u glavu.

Bak se spustio pokraj saonica, iscrpljen, zasopljen, bespomoćan. Špic ne propusti priliku: skoči na Baka i dvaput svoje zube zari u protivnika koji se nije branio; zubi zasjekoše u meso do kostiju. Fransoin bič udari, a Bak je imao

zadovoljstvo da vidi Špicaa pod pljuskom batina kakve još ni jedan zaprežni pas nije izvukao.

– Vrag je taj Špic – opazi Pero. – Jednog će dana pregrišti grkljan tome Baku.

– A Buck je vrag i pol – odgovori Fransoa. – Promatram ja njega sve to vrijeme, pa znam pouzdano. Jednog će ga dana, vjerujte, spopasti pakleni bijes, da će tome Špicu pokazati njegovog boga. Rasut će mu crijeva po snijegu. Zaista. Znam to.

Od tada započne rat među njima. Špic, kao vođa pasa i priznati gospodar u zaprezi, osjećao je da je taj neobični južnjački pas zaprijetio njegovoj prevlasti. A neobičnim se činio Bak Špicu, jer se između tolikih pasa s Juga, što ih je vidio, još ni jedan nije pokazao dostojnim, bilo u taboru, bilo na putu. Svi su bili i odveć slabi te su odreda ginuli od napora, studeni ili gladi. Bak bijaše izuzetak. Samo je on sve izdržao i uspješno se takmičio s eskimskim psima u snazi, divljini i lukavosti. Zatim, bješe on gospodstven pas, a postao je opasan pošto je toljaga čovjeka u crvenom džemperu izbila iz njega svu slijepu smionost i nepromišljenost što je dolazila iz njegove želje za gospodarenjem. Bješe on veoma lukav pa je znao čekati svoj čas, pokazujući u tome strpljivost koja bijaše upravo iskonska.

Do sukoba oko vodstva moralo je doći; taj sukob bijaše neizbježan. Bak ga je i želio. Htio ga je, jer je tako bilo u njegovoj prirodi i jer ga je silno ponio onaj bezimni, neshvatljivi ponos, što psa obuzima za putovanja i za tegljenja u zaprezi – onaj ponos što pse drži i tjera ih da vuku do

posljednjeg daha, mami ih da radosno ginu upregnuti u saronice, a srce im i razdire kad ih iz zaprege maknu. To bijaše ponos u Dejvu, kao psu rudnjaku, i u Soleksu, dok je upinjao iz sve snage – ponos koji ih je prožimao kad su ostavljali tabor, i pretvarao ih iz zlovoljnih i sumornih zvijeri u marljiva, hitra i častoljubiva stvorenja; ponos koji ih je poticao za cijelog dana, a uveče ih, kad bi se utaborili, ostavljao da opet padnu u zlovoljni nemir i u sumornost. Taj je ponos obuzimao Špica i tjerao ga da kažnjava zaprežne pse koji bi griješili, zapletali remenje ili se krili izjutra, u vrijeme kad se uprezalo. Od tog ponosa on se i bojava Baka kao mogućeg prvaka među psima. A taj ponos bijaše i u Baku.

Bak je otvoreno prijetio Špicovom vodstvu. Upletao se između Špica i krivaca što ih je ovaj imao kazniti. A upletao se navlaš. Jedne je noći snijeg osuo nemilice, a ujutro se Pajk, glumac, nije pojavio. Dobro se skrio u svome ležaju, pokrivenu novim snijegom, što bijaše čitavu stopu visok. Uzalud ga je Fransoa dozivao i tražio, Špic je divljao od bijesa. Gnjevan je jurio tamo-amo po taboru, njuškao i kopao na svakome mjestu gdje mu se činilo da se Pike mogao skriti; tako je strahovito režao da je Pajk, čuvši ga, zadrhtao u svome skloništu.

No kad su ga naposljetku otkopali i kad je Špic na njurnuo, da ga kazni, Bak poleti jednako bijesan te se ispriječi između njih. Zbilo se to tako nenadano i toliko je lukavo izveden nalet da je Špic bio odbačen i preturen. Pajku, koji je jadno drhturio, ta otvorena pobuna uli snage, te on skoči na svoga oborenog vođu. Bak, kojemu u taj čas časna borba

bijaše zaboravljen zakonik, i sam navali na Špica. Ali Fransoa, premda se nasmijao na taj događaj, bijaše postojan u dijeljenju pravde, te iz sve snage spusti bič na Baka. Ovoga to nije otjeralo s njegova oborenog protivnika, tako da je drška biča morala činiti svoje. Napola omamljen udarcem, Bak bijaše odbačen; konopac s biča dohvati ga dok je Špic svojski kažnjavao višestrukog krivca Pajka.

Sljedećih dana, dok su se sve više približavali Dousonu, Bak je nastavio da se upliće između Spitza i prestupnika, ali je to izvodio lukavo, kad Fransoa nije bio u blizini. S prikri-venim Bakovim opiranjem izbijao je i rastao opći neposluh. Dejv i Soleks ne bijahu pod tim utjecajem, no ostali psi iz zaprege bivahu sve gori i gori. Nije više bilo kako valja. Ne-prestano se redahu svađe i prepirke. Uvijek je dolazilo do kakve neprilike, kojoj začetnik bijaše Bak. Fransoi, goniču pasa, valjalo je neprekidno paziti: znao je da prije ili kasnije mora doći do borbe na život ili smrt između Baka i Špica; i više negoli jedne noći, kad bi začuo lavež i kavgu drugih pasa, valjalo mu se izvući iz postelje, jer je strahovao da se to nisu dohvatila ona dvojica.

No zgoda im se nije nadala, te su stigli u Douson jed-noga žalosnog dana, tako da je strašni sukob lebdio pred njima. Ondje bješe mnogo ljudi i bezbroj pasa: Bak ih je sve zatekao u poslu. Kao da zakonom bijaše određeno da svi psi moraju raditi. Po cio su dan u dugim zapregama vukli amo-tamo duž glavne ulice, a i noću se još čula zvonjava njihovih praporaca. Vukli su debla i drvo za ogrjev, nato-vareno za rudnike, i radili sve one poslove što ih konji rade

u dolini Santa Klara. Tu i tamo Bak bi susreo kojega psa s Juga, no uglavnom psi ondje bijahu divlji vučjaci eskimske pasmine. Svake noći, redovno u devet, u dvanaest, u tri, razlijebao se njihov noćni poj, tajanstveno i stravično zavijanje, kojemu se Bak s užitkom pridruživao.

Dok je sjeverna svjetlost hladno sjala ozgo, ili dok su zvijezde izvodile svoj ledeni ples, a beščutna i smrznuta zemlja počivala pod svojim snježnim pokrivačem, u taj poj eskimskih pasa kao da se slijevao neki prkos životu, samo je bio u molu, s otegnutim jadikovanjem i polujecajima, te više bijaše parba života, glasom izražena bol bitisanja. Bješe to stara pjesma, stara kao sama rasa – jedna između prvih pjesama ranog svijeta, u dane kad pjesme bijahu tužne. U nju se slio jad bezbrojnih pokoljenja, u tu tužaljku što je Baka tako neobično uzbudila. I dok je stenjao i jecao, Bak je izražavao bol živoga stvora, bol, što su ga u prošlosti bolovali njegovi divlji preci, a strah i tajanstvenost, što ga prožimala pred hladnoćom i tamom, bijaše strah i tajanstvenost što je i njih u davnini ispunjala. A to što ga je onaj poj uzbuđivao, pokazivaše kako je zapravo pomno osluškivao unazad, u prošlost, kroz stoljeća vatre i krova nad glavom, sve do surovih početaka života, u doba kad se zavijalo.

Nedjelju dana poslije dolaska u Douson spustiše se niza strme padine pokraj Baraka, stigoše na Jukonsku stazu i udariše put Dije i Slane Vode. Pero je nosio izvjetaje, možda i hitnije od onih što ih bješe donio. Osim toga, obuzeo ga ponos glasonoše, te je namjerio da te godine zabilježi rekord u putovanju. Više mu je činjenica u tom pogledu

išlo na ruku. Nakon odmora, što je trajao tjedan dana, psi su se lijepo oporavili te bijahu kako se samo poželjeti može. Putnici, što su nedavno onuda prošli, dobro su proprtili stazu. Nadalje, redarstvena je služba na dva-tri mjesta uređila skladišta hrane za ljude i pse, pa se sada putovalo bez suvišnog tereta.

Prvog su dana stigli do Šezdeset Milja, a to će reći da su prešli put od pedeset milja; drugi su dan uvelike grabili uz Jukon, na putu prema Peliju. Ali tako divno putovanje nije moglo proći bez velike nepravilnosti i nevolje po Fransou. Kovarna pobuna, što ju je poveo Bak, raspršila je uzajamnu odgovornost u zaprezi. Psi se u zaprezi nisu više vladali kao jedan pas. Pomoć, što ju je Bak pružao pobunjenicima, hrabrila ih je da čine svakakve sitne prekršaje. Špic više ne bijaše vođa kojega se trebalo mnogo bojati. Stari je strah već izišao iz kostiju, i svi se podjednako opirahu Špicovoj vlasti. Pajk je Špicu jedne noći ugrabio pola ribe i smazao je pod Bakovom zaštitom. Druge su se opet noći Dab i Džo poklali sa Špicom i primorali ga da se okani kazne, koju su zaslužili. Čak je i dobroćudni Bili postao manje dobroćudan, te nije cvilio ni upola onako pomirljivo kao prije. Nikad se Bak nije približio Špicu, a da ne bi zarežao ili se nakostriješio prijeteći. Bak se zapravo držao kao nasilnik, a znao je i razmetljivo šetati tamo-amo, baš pred nosom Špicu.

Popuštanje discipline imalo je utjecaja na pse i što se tiče njihovih međusobnih odnosa. Među njima je dolazilo do koškanja i kavge više nego ikad prije, tako da je tabor ponekad bio pravi pakao. Jedino se Dejv i Soleks nisu pro-

mijenili, premda su neprestane kavge i njih dvojicu dražile. Fransoa je nizaio neobične varvarske kletve jednu za drugom, od pusta bijesa udarao nogom po snijegu i čupao kosu. Neprestano je razmahivao bičem među psima, ali mala bijaše korist od toga. Tek što bi se okrenuo leđima, sve bi iznova započelo. Bodrio je Špica svojim bičem, a Bak je bodrio ostale pse. Fransoa je znao da je Bak izvor svih neprilika, a Bak je opet znao da je to Fransoa znao; ali Bak bijaše i odveć spretan, a da bi pustio da ga ponovno zateknu na djelu. Predano je vukao i teglio, jer mu rad bijaše na radost; no još mu je veća radost bila izazvati klanje među drugovima i zamrsiti zaprežne konopce.

Na ušću Tahkine, jedne noći poslije večere, Dab je nanjušio planinskoga zeca, usmjerio se na nj i promašio. U tren oka svi psi zaštektaše i jurnuše. Jedno stotinu jardi dalje nalazio se tabor sjeverozapadne policije, s pedeset pasa, redom eskimskih, koji se pridružiše hajci. Zec je odmicao niz rijeku, zakrenuo uz neki mali pritok i dalje se neprestano držao njegovog zaleđenog korita. Lako je jurio po snježnoj površini, dok su psi pluzili kroza snijeg upinjući sve sile. Bak je vodio čopor, u kojem bijaše šezdeset pasa, prelazio okuku za okukom, ali nije mogao zeca stići. Nisko je polegao i tako jurio požudno kevući, a sjajno mu tijelo bljeskalo naprijed, skok po skok, u blijedoj mjesečni. Isto tako skok po skok, kao neko blijedo, ledeno priviđenje, ispred čopora brzao planinski zec.

Sve ono komešanje iskonskih nagona, što u određeno vrijeme goni ljude, te ovi ostavljaju gradove i njihovu buku

pa idu gorom i dolom, da hemijski tjeranim olovnim kuglama ubijaju stvorove u prirodi – ona požuda za krvlju; ona radost u ubijanju, sve to bijaše u Baku, ali neizmjereno iskrenije. Brzao je čoporu na čelu, progonio divljač, jurio za živom hranom, da bi mogao klati vlastitim zubima i da bi njušku do očiju umočio u toplu krv.

Postoji neki zanos koji obilježava vrhunac života i iznad kojega se život više ne može uzdići, i eto takav je paradoks življenja: taj zanos izbija onda kad je čovjek najživlji, a dolazi kao potpuno zaboravljanje da čovjek živi. Taj zanos, taj zaborav življenja, javlja se umjetniku, kad ovoga ponese plamen stvaranja; javlja se vojniku, kad ovoga obuzme ratna mahnitost na bojištu, te on ne štedi života; javio se i Baku dok je, vodeći čopor, zavijao kao vuk i jurio za mesom, što je bilo živo i što je pred njim hitro bježalo u mjesečni. Ispitivao je dubine svoje prirode, dubine dijelova svoga bića, što bijahu dublji od njega samoga, jer su vodili nazad u utrobu vremena. Njime je ovladalo golo bujanje života, nabujali životni val, posvemašnja radost svakoga pojedinog mišića, zgloba i tetive, jer sve to bijaše opreka smrti, sve zažareno i bujno, sve se izražavalo u pokretu i u klicanju jurilo ispod zvijezda i brzalo površjem mrtve tvari, koja se ne kreće.

A Špic, hladan i proračunat i u najuzvišenijim časovima, ostavi čopor i okrene poprijeko, kroz uzanu prevlaku gdje je pritok stvarao dugu okuku. Bak to nije znao, pa kad je obišao okuku, a ledeno priviđenje u obliku zeca jurilo pred njim, on spazi drugo, još veće ledeno priviđenje, kako skače s obronka upravo pred zeca. Bješe to Špic. Zec se više nije mogao

okrenuti, i kad su mu bijeli zubi slomili hrptenjaču u zraku, ciknuo je prodorno, kao što bi ciknuo pogođen čovjek. Na taj cik, na taj krik života, što se sa životnog vrhunca ruši u zagrljaj Smrti, cio čopor iza Baka zaurla u paklenu zboru radosti. Buck nije pustio glasa od sebe. Nije ni zastao, nego se ustremio na Špica, rame uz rame, tako žestoko da je promašio vrat. Zavaljaše se po snijegu sitnu poput praha. Špic se brzo okrenuo, gotovo kao da i nije bio oboren, ugrizao Baka i odmah odskočio. Dvaput mu zubi zvocnuše poput ocjelnih čeljusti na stupići, dok je uzmicao, da bi zauzeo bolji položaj, a duga mu i zavraćena gubica podrhtavala u režanju.

U tren oka Bak shvati. Kucnuo je čas. Došlo je vrijeme borbe na život i smrt. I dok obilažahu jedan oko drugoga, režeći, položenih ušiju, i dok u napetoj pažnji vrebahu priliku, prizor se Baku činio poznatim. Bijaše, kao da se svega toga sjeća – bijelih šuma, i zemlje, i mjesečine, i borbene jeze. Posvud bjelina i mir, nad svime se rasprostrla sablasna tišina. Nigdje ni najmanjeg daška u zraku – ništa da bi se pomaklo, ni list da bi zatreptao, samo vidljiv dah pasa, para, što se lagano, oklijevajući diže u studeni zrak. Brzo su bili gotovi sa šumskim zecom ti psi, koji ne bijahu drugo doli loše pripitomljeni vukovi; sada su se poredali naokrug i napeto iščekivali. I oni su utihnuli, samo su im se oči iskrile, a para se od njihova disanja polagano uzdizala uvis. Za Bucka ne bješe ništa novo ni čudnovato u tom prizoru iz drevnih vremena. Bješe, kao da je oduvijek tako, kao da je već takav tijekom stvari.

Špic je bio iskusan borac. Od Špicberga kroz Arktik, preko Kanade i Barena, on je ustrajao među svakovrsnim

psima i uspio nad njima vladati. Ogorčen u svome gnjevu, ali nikad slijep. Obuzet strašću da razdire i uništava, nikad nije zaboravljao da je i njegov neprijatelj obuzet istom strašću da razdire i uništava. Nikad nije navalio, dok nije bio spreman da dočeka navalu; nikad nije napao, dok nije najprije za taj napad spremio i odbranu. Uzalud se Bak upinjao da zubima zadere u vrat toga velikoga bijelog psa. Gdje god bi njegovi očnjaci pogodili, u potrazi za mekšim mesom, namjerili bi se na Špicove očnjake. Zubi udarahu u zube, gubice bijahu rasječene i krvave, ali Bak nije mogao prodrijeti kroz odbranu svog neprijatelja. Zatim je zapao u vatru i osuo Špica vihorom nasrtaja. Toliko je puta pokušao protivnika dohvatiti za snježnobijeli vrat, gdje je život kucao blizu same površine, ali je Špic svaki put njemu nanio ugriz i odskočio. Onda Bak pokuša navalu, kao da mu je cilj protivnikov vrat, no iznenada uvuče glavu i udari postrance, da bi ramenom gurnuo protivnika u rame i tako ga oborio. No svaki je put sam bio zaderan po ramenu, dok bi Špic lako odskočio.

Špic bijaše neozlijeđen, a Bak sav u krvi i teško je dah-tao. Borba je postajala sve očajnija, a za sve to vrijeme tihi vučji krug oko boraca čekao je da bi mogao završiti s onim koji padne. Baku je nestajalo daha, a Špic počeo napadati, ne dajući mu predaha. Jednom Baku izmaklo tlo pod nogama, a cio se krug od šezdeset pasa pokrenuo; no on se, gotovo u zraku okrenuo, a krug se vrati u prijašnji položaj, da čeka.

Bak je imao jedno svojstvo koje stvara veličinu – bijaše u njega mašte. Borio se kako mu je kazivao njegov nagon,

ali je znao da se bori i glavom. Nasrnuo je kao da će ponoviti varku s ramenom, ali je u posljednji čas polegao po snijegu i onda zahvatio. Zubi mu se sklopiše na Špicovoj lijevoj prednjoj nozi. Ču se hrsak slomljene kosti, i bijeli pas dočekivaše ga na tri noge. Triput ga je Bak pokušao oboriti, a onda ponovi varku te protivniku prebi i desnu nogu. Unatoč boli i nemoći, Špic se mahnito borio, da se održi. Vidio je nijemi krug oko sebe, vidio oči što se iskre, isplažene jezike i srebrnasti dah, vidio ga kako se približava i kako se stiže oko njega, kao što je i prije, u prošlosti, gledao slične krugove gdje se stežu oko potučenih protivnika. A ovaj put bijaše on potučeni.

Za nj više nije bilo nade. Bak bijaše neumoljiv. Milosrđe je nešto što je pridržano za blaža podneblja. Bak je spremao konačni napad. Krug se suzio toliko da je napadač mogao osjetiti dah eskimskih pasa na svojim bedrima. Mogao ih je vidjeti, iza Špica i na obje svoje strane, kako su napola plegli, spremni za skok, a očiju uprtih u nj. Bijaše kao da je nastala stanka. Svaka se životinja zaustavila u pokretu, kao da se okamenila. Samo je Špic podrhtavao i kostriješio dlaku, posrćući naprijed i nazad, strašno režeći i prijeteći, kao da bi da zaplaši smrt, što nad njim lebdi. Bak jurnu pa odskoči, i najposlije se rame nađe uz rame. Mračni se krug pretvori u nešto sitno na snijegu obasjanu mjesecinom, i Špica nestade. Bak, borac pobjednik, silna iskonska zvijer, koja je ubila protivnika i našla da tako valja, stajao je ondje i promatrao prizor.

IV

KO JE POBEDONOSNI GOSPODAR?

– Eh, nisam li rekao! Ja imam pravo kad kažem da su u tom Baku dva đavola.

Tako je govorio Fransoa kad je sutradan izjutra otkrio da je Špica nestalo i da je Bak sav prekriven ranama. Privuče ga vatri i pokaza ih na njenoj svjetlosti.

– Taj se Špic vraški bori – reče Pero gledajući strahovite ujede i derotine.

– A ovaj Bak još vraškije – dometne Fransoa. – Sad će barem biti mir. Nema više Špica, nema više nevolje. To je sigurno. Dok je Pero kupio logorsku opremu i tovario je na sanke, gonič je uprezao pse. Bak trkom stiže na mjesto što bi ga Špic zauzimaao kao vođa; ali Fransoa, ne opažajući ga, dovede Soleksa na to zavidno mjesto. Smatrao je da je Soleks najbolji za čelno mjesto u zaprezi, kad nema Špica. Bak mahnito skoči na Soleksa, gurnu ga nazad, a sam zauze njegovo mjesto.

– Eh, eh – veselo će Fransoa, potapšavši ga po bedrima. – Vidi ti njega! Zaklao je Špica, pa bi sad na njegovo mjesto!

– Hoćeš li ići! – podviknu gonič, ali Bak ni da se makne. Fransoa ga uze za vrat i odvuče u stranu, premda je pas prijeteći režao, te na njegovo mjesto opet dovede Soleksa. Starome se psu to nije sviđalo, te je jasno pokazivao kako se boji Baka. Fransoa nije popuštao u svome, no kad se okrenuo, Bak ponovno gurnu Soleksa, koji se rado uklonio.

Gonič se razljuti. – Svega mi, pokazat ću ja tebi gdje ti je mjesto – uzviknu vraćajući se s poteškom toljagom u ruci.

Bak se sjeti čovjeka u crvenom džemperu i polako stade uzmicati; nije više ni pokušao juriti kad se Soleks ponovno našao na čelu. Ali je sve naokolo obilazio izmičući i ljuto režeći, ogorčen zbog reda uvedena po zakonu toljage; a dok je obilazio, pazio je na toljagu, da joj se ukloni, ako bi je Fransoa na njega bacio, jer se Bak umudrio u pogledu toljage.

Gonič se vratio svome poslu, te je pozvao Baka, kad je došlo na red, da ga stavi na njegovo staro mjesto ispred Dejava. Bak je uzmakao za dva-tri koraka. Fransoa pođe prema njemu, a on je opet uzmakao. Malo zatim Fransoa odbaci toljagu, jer pomisli da se Bak možda boji batina. No Bak bijaše u otvorenoj pobuni. Nije on uzmicao da bi se uklonio batinama, nego zato što je htio vođstvo. Njegovo po pravu i bijaše. Zaslužio ga je, manjim se neće zadovoljiti. Umiješao se Pero. On i vodič gonili su ga više od po sata. Bacali su na nj toljage, a on neprestano uzmicao. Psovali su ga, i njega i njegove pretke, i sav njegov rod do najdaljih pokoljenja, svaku dlaku na njegovom tijelu i svaku kap krvi u njegovim žilama; a on im na psovke uzvraćao režanjem i pazio da obojici bude izvan dohvata. Nije on pokušavao da pobjegne, nego je izmicao naokolo taborom i upozoravao da će doći i biti poslušan kad mu želji udovolje.

Fransoa sjede i počea se po glavi. Pero pogleda na časovnik i psovao. Vrijeme je jurilo – ta već prije jednog sata trebalo je da uzmu put pod noge. Gonič se ponovno počea, pa onda kimnu glavom i u neprilici se osmjehnu po-

gledavši glasonošu, koji pak sleže ramenima u znak da su pobijedeni. Nato Fransoa ode onamo gdje je stajao Soleks i pozva Bucka. Ovaj se smiješio – kao što se već psi smiješe, ali se držao na udaljenosti. Fransoa ispreže Soleksa i odvede ga na staro mjesto. Psi stajahu upregnuti u saonice, u neprekinutu nizu, spremni da krenu. Za Baka ne bijaše drugog mjesta doli na čelu. Fransoa ga i opet pozva, a Bak se i opet nasmiješi, ali ne priđe.

– Odbacite tu toljagu! – viknu Pero goniču.

Fransoa je poslušao, a Bak je na to dokaskao, smijući se pobjedonosno, i zauze mjesto na čelu zaprega. Staviše mu remenje, saonice krenuše i jurnuše riječnom putu, dok su dvojica ljudi trčala za njima.

Iako je gonič unaprijed cijenio Baka i govorio da su vrazi u njemu, još u ranim satima onog dana vidje da ga zapravo bijaše potcijenio. U jednom skoku Bak je preuzeo dužnosti vođstva; i ondje gdje je bio potreban razbor, brzo mišljenje i brza odluka, Bak se pokazao još boljim od Špica, kome Fransoa još nikad nije vidio ravnog.

No Bak se naročito isticao nametanjem zakona i brigom da se njegovi drugovi drže reda. Dejva i Soleksa nije se ticala promjena u vođstvu. Nisu oni za to marili. Njihovo bijaše da tegle u zaprezi, i to svojski. I sve dok ih u tome nije ništa smetalo, nisu se brinuli za ono što se događa. Što se njih tiče, mogao je voditi i dobroćudni Bili, samo ako bi držao red. Ostali pak psi bijahu se nekako raspustili za posljednjih Špicovih dana, pa su se uvelike iznenadili kad ih je Bak počeo tjerati na red.

Pajk, koji je vukao iza Baka i koji nikad nije ni dio svoje težine prenosio na prsni remen više nego što je morao, bijaše više puta prodrman zbog toga što slabo vuče, pa je tako, prije nego što je minuo taj prvi dan, teglio bolje nego ikad u svome životu. Još prve večeri u logoru mrzovoljni je Džo dobio kaznu – nešto u čemu Špic nije nikad imao uspjeha. Bak ga je svojom većom težinom naprosto oborio i grizao ga, sve dok Džo nije prestao s otporom i počeo cičati moleći milost.

Odmah se među zaprežnim psima popravilo što nije valjalo. Uspostavila se nekadašnja solidarnost, te su se i opet upinjali i teglili kao jedan pas. Kod brzice zvane Rink Rapids bijahu im pridodana još dva eskimska psa – Tik i Kuna. Fransoa se zaprepastio kako ih je brzo Bak u red dotjerao.

– Nikad još ne vidjeh psa kao što je taj Buck! – uzviknu gonič. – Nikad! Svega mi, vrijedi hiljadu dolara! Eh, šta kažete, Pero?

A Pero kimnu glavom. Nalazio se već pred rekordom i svakodnevno dobivaše u vremenu. Put bijaše da ne može biti bolji, smrznut i tvrd; nije po njemu pao novi snijeg, s kojim bi se trebalo boriti. A nije bilo ni suviše hladno. Temperatura je pala na pedeset stupnjeva ispod nule, i tako je ostalo do kraja puta. Ljudi su se naizmjenično vozili i trčali, a psi prestano kaskali, zaustavljajući se samo katkad.

Rijeka Trideset Milja bijaše prilično ledom pokrivena, pa su za jedan dan prevaljivali, koliko prije za deset. Za jedan dan prešli su šezdeset milja od jezera Le Bardž do brzaka Beli Konj. Tako su brzo preletjeli Marša, Tagiša i Beneta (sedamdeset milja od jezera), te se onome, na kome

bijaše red da trči, valjalo privezati konopom na kraju saonica. Posljednje noći druge nedjelje prešli su Beli Klanac te se spustili niz primorsku kosinu, dok su im svjetla iz Skagaja i s brodova svjetlucala u podnožju.

Bijaše to rekordna vožnja. Kroz dvije nedjelje danju su prelazili po četrdeset milja prosječno. Tri su se dana Pero i Fransoa šepurili glavnom ulicom Skagaja, obasipani pozivima na piće, i zaprežni im psi bili središte pažnje i divljenja psara i goniča. Onda tri-četiri zla zapadnjaka, kojima je na um palo da opljačkaju grad, bijahu za kaznu izrešetani mecima kao poklopac na soljenki, tako da se pažnja građana okrenula drugim idolima. Tada dođoše službeni nalozi. Fransoa pozva Baka sebi, zagrlji ga i zaplaka nad njim. Otad Bak više nikad ne vidje Fransou ni Peroa. I njih dvojica, baš kao i toliki drugi, zauvijek nestadoše iz Bakova života.

Neki škotski mješanac preuze brigu o njemu i o njegovim drugovima, i tako u društvu s dvanaestak drugih psećih zaprega, Bak krenu nazad dosadnom stazom u Douson. Nije to više bilo lako trčanje, niti postizanje rekorda, nego naporan posao iz dana u dan, mučno tegljenje teškog tereta: bješe to, naime, poštanska zaprega, što je iz svijeta donosila glasove ljudima koji su tražili zlato pod sjenom Sjevernog pola.

Baku se to nije sviđjelo, ali je marljivo vršio svoju dužnost, ponosan na nju kao i Dejv i Soleks, i trudio se da mu drugovi, ponosili se oni svojim ili ne, valjano obavljaju svoj dio posla. Bijaše to jednoličan život, što je promicao pravilno poput kakva stroja. Dan se od dana nije razlikovao. U odre-

đeno bi se vrijeme svakog jutra pojavljivali kuhari, ložili vatre, spremao se i uzimao doručak. Zatim, dok bi jedni dizali tabor, drugi bi uprezali pse, i polazilo se na put još za mraka, čitav sat prije zore. Noću se ponovo udarao tabor. Jedni bi postavljali šatore, drugi sjekli drvo za vatru i borove grane za ležaje, dok bi neki opet kuharima nosili vodu ili led. U to bi vrijeme i pse hranili. Bijaše to psima najljepši dio dana, premda je, pošto bi pojeli ribu, bilo ugodno i to da jure naokolo, sat po prilici, s drugim psima, kojih bijaše više od stotine. Bilo je među ovima vatrenih boraca, ali iz tri borbe, što ih je održao s trojicom najžešćih, Bak je izišao kao pobjednik i postao gospodar, tako da mu se micahu s puta svi odreda, kad bi se samo nakostriješio ili pokazao zube.

Možda najviše od svega Bak je volio ležati pokraj vatre: stražnje bi noge skupio poda se, prednje ispružio, podigao glavu i sanjivo žmirkao u plamen. Katkad se sjećao velike kuće sudije Milera u suncem obasjanoj dolini Santa Klara, sjećao se betonskog bazena za plivanje, pred oči mu izlazila Izabel, meksikanska golišavka, i Tuts, japanska pudlica; no još češće sjećao se čovjeka u crvenom džemperu, Lokninog tragičnog kraja, velike borbe sa Špicom, lijepih stvari što ih je jeo ili bi ih rado jeo. Nije njega mučila čežnja za kućom. Sunčana zemlja bijaše daleko, u magli, takva sjećanja nisu njime ovladala. Snažnije bijahu uspomene njegovog naslijeđa: zbog njih su stvari, kojih nikad nije vidio, bile nekako znane; instinkti (bile su to samo uspomene njegovih predaka, što su postale navike), ti nagoni, što bijahu u njemu zadrijemali, probudili su se i oživjeli.

Ponekad, dok bi tako ležao i sanjivo žmirkao u plamen, činjaše mu se da je to plamen neke neke druge vatre i da, dok leži kraj toga drugog ognja, vidi nekoga drugog i drukčijeg čovjeka, a ne toga kuhara mješanca, što je pred njim. Taj drugi čovjek bješe kraćih nogu, a dužih ruku, s mišicama, što prije bijahu žilave i čvornate nego zaobljene i kao naduvene. Tom drugom kosa bijaše duga i četinjava, a čelo pod njom unazad ukošeno, tako da pri dnu, kod oči-ju, bješe izbočeno. Puštao je čudne krike, a mnogo se više bojao mraka, u koji je neprestance zurio, te šakom, što mu je bila nekako po sredini između koljena i stopala, stezao toljagu, kojoj na jednom kraju bijaše pričvršćen potežak kamen. Bio je gotovo nag; samo dronjavo i na vatri opaljeno krzno visjelo mu niz jedan dio leđa, ali je po tijelu bio veoma kosmat. Ponegdje, poglavito po prsima i ramenima, i sa spoljašnje strane po rukama i bedrima, bijaše pokriven gustim čekinjama.

Nije se držao uspravno, nego se u kukovima saginjao naprijed, a i noge mu bijahu savijene u koljenima. Tijelo je držao tako da uvijek bijaše poput opruge, uvijek spreman na skok, gotovo kao mačka, a uvijek je bio na oprezu, kao neko ko živi u neprestanom strahu od stvari viđenih i neviđenih.

Drugi put bi taj dlakom obrasli čovjek čučao kraj vatre, te bi spavao držeći glavu između nogu. U takvoj prilici laktovi bi mu počivali na koljenima, a šake bi držao sklopljene nad glavom, kao da se kosmatim rukama želi zaštititi od kiše. A podalje od ognja, u mraku, što se naokolo stisnuo, Bak mogaše vidjeti kako svjetluca mnoštvo žerave, a sve

dvije i dvije, uvijek dvije i dvije: znao je da to blistaju oči golemih grabežljivih zvijeri. Mogao je čuti kako im tjelesa štropecu kroz šiblje, mogao im čuti šumove u noći. I dok bi tako sanjao i drijemao tu na obali Jukona i lijeno žmirkao na vatru, od tih mu se šumova i viđenja iz drugog svijeta kostriješila dlaka na leđima i na šiji, i on bi zacvilio tiho, suzdržljivo, ili bi slabašno zarežao, a onaj bi ga kuhar mješanac prenuo povikom: – Hej , Bak, probudi se! Na to bi se rasplinuo onaj drugi svijet, a pred oči mu izišao pravi, te bi Bak ustao, zijevnuo i protegnuo se, kao da je spavao.

Mučan bijaše to put, napor ih je sve iznurio. Kad su stigli u Douson, bijahu jadni i kukavni, svi izmršavjeli, pa im je valjalo dati deset dana odmora, ili nedjelju u najmanju ruku. No nakon dva dana siđoše niz obronke Jukona i spuстиše se pokraj Baraka, natovareni poštom za one napolju. Psi bijahu umorni, goniči mrmeljahu, a što je još gore, snijeg je padao cijelog dana. To je značilo da će put biti mekan, dakle veće trenje saonica, psima napornije tegljenje. Uz sve to, goniči bijahu veoma obzirni, te su činili sve što mogahu da bi pomogli životinjama.

Svake noći psi bijahu prvi zbrinuti: jeli su prije goniča, i niko se nije mašio svog odijela za spavanje prije nego što bi pregledali noge psima iz svoje zaprege. A ipak im snaga iz dana u dan jenjavaše. Od početka zime prešli su hiljadu i osam stotina milja tegleći saonice tolikom i mučnom daljinom; a hiljadu i osam stotina milja neizbježno urezuje svoj trag i u život najotpornijih. Bak se držao; tjerao je drugove na posao i održavao poslušnost među njima, premda je i

njega samog mučio umor. Bili je redovito, svake noći, cvilio i jecao u snu; Džo je utonuo u mrzovolju više nego ikad, a Soleks postao nepristupačan i sa slijepe i sa zdrave strane.

No Dejv je od svih trpio najviše. Nešto je s njime zlo okrenulo. Postao je mrzovoljast i razdražljiv; tek što bi udarili tabor, odmah bi sebi načinio ležaj ondje gdje bi ga gonič nahranio. Kad već jednom bijaše ispregnut i u svo- me ležaju, nije ustajao sve do časa kada bi sutradan izjutra ponovno uprezali. Ponekad, kad bi se saonice iznenada za- ustavile te ga trgnule, ili kad bi upeo iz sve snage prilikom polaska, znao bi zacviliti od boli. Gonič ga je pregledao, ali nije mogao ništa pronaći. Svi se goniči počеше zanimati za njegov slučaj. Razgovarali su o tome za vrijeme jela i uz po- sljednju lulu prije odlaska na počinak, a jedne noći i povije- ćaše. Izvukoše ga iz njegova ležaja, dovedoše do vatre, te ga počеше opipavati i bockati, dok nije nekoliko puta zacvilio. Nešto unutra nije bilo u redu, ali nisu mogli pronaći da je ikakva kost slomljena, niti su išta otkrili.

Kad su stigli u Kasijer Bar, Dejv bijaše tako iznemogao da je više puta pao u zaprezi. Škotski mješanac viknu psima da stanu, pa ispreže Dejva, a na njegovo mjesto stavi Soleksa, sljedećeg psa. Htio je Dejvu dati odmora tako što će ga pustiti da slobodan trči iza saonica. Iako je bio slab, Dejv se s tim nije pomirio, nego je lajao i režao dok su ga isprezali, pa tužna srca zacvilje kad vidje Soleksa na položaju što ga je on držao i na njemu toliko služio. Ta u njem bijaše ponos zaprežnog psa: premda na smrt bolestan, ne mogaše pod- nijeti da drugi pas obavlja njegov posao.

Kad saonice ponovno kliznuše, on se poče s mukom probijati kroz meki snijeg duž utrte staze i zubima nava-ljivati na Soleksa, nasrćući na nj u nakani da ga odgurne sa staze, u meki snijeg na drugoj strani, a sve nastojeći da skokne u zapregu i da se smjesti između nje i saonica; za sve je to vrijeme štektao, lajao i cičao od tuge i boli. Mješanac pokuša da ga bičem odagna, ali Dejv nije mario za konopac što bode, a čovjeku opet bilo žao da ga jače dohvati. Nije Dave pristao mirno trčati iza saonica, prtinom, gdje kre-tanje nije bilo teško, nego se i dalje probijao sa strane, kroz snijeg, gdje kretanje bijaše najteže, sve dok nije malaksao. Naposljedku pade te osta gdje je i pao: okrenu u tužno zavi-janje, dok je dugi niz saonica klizio pokraj njega.

Skupivši posljednji ostatak svojih sila, uspio je nekako teturati iza povorke saonica do drugoga zaustavljanja, a kad su zastali, dovuče se do svojih i ondje stade usporedno sa Soleksom. Gonič se časak zadržao pripaljujući lulu u čovjeka koji mu bijaše za leđima. Pošto je pripalio lulu, vratio se i viknuo psima da krenu. Ovi upadljivo lako jur-nuše, ali odmah zabrinutu okrenuše glave pa se začuđeni zaustaviše. Začudio se i gonič: saonice se nisu ni za dlaku pomakle. Pozva drugove da vide prizor. Dejv je pregrizao Soleksove obje petlje te je pred saonicama stajao na svome pravom mjestu.

U očima mu se caklila molba da ga tu ostave. Gonič se smeo. Drugovi su mu pripovijedali kako pas može skapati od bola kad ga maknu s posla koji ga ubija; spominjali su slučajeve njima poznate, da su psi, prestari za tegljenje

ili pak ozlijeđeni, skapavali što bijahu maknuti iz zaprege. A kako je Dejv ionako imao završiti, goniči držahu da mu se ukazuje milost puste li ga da dokrajči u zaprezi, zadovoljan i spokojan. I zato ga opet upregnuše, a on je ponosno vukao kao i ranije, premda je više negoli jednom i nehotice zacvilio od žiganja, kad bi ga protisla unutarinja ozljeda. Nekoliko je puta pao i bio vučen, a jednom su i saonice na nj naletjele, tako da je poslije ćopao na jednu od zadnjih nogu.

No on je izdržao, sve dok ne udariše tabor, a tada mu njegov gonič načini mjesto kraj vatre. Jutro ga zateče pre slabog da bi mogao na put. Kad bijaše vrijeme za uprezanje, pokuša se privući svome goniču. Grčevito se naprežući stade na noge, ali nije se mogao održati, nego pade. Onda se, polako puzeći, dovuče do mjesta gdje su mu drugove uprezali. Pružao je prednje šape i vukao tijelo u nepravilnim pokretima kad god bi htio ponovno ispružiti šape i pomaknuti se za nekoliko daljih palaca. Napustile ga sile, i njegovi ga drugovi naposljetku vidješe gdje leži u snijegu i čežnjivo gleda prema njima. Mogli su ga čuti gdje tužno zavija, sve dok ne izmakoše s vidika, iza pojasa drveća uz rijeku.

Ondje se zaustavio niz saonica. Škotski mješanac polako upravi svoj korak prema taboru, što su ga istom ostavili. Ljudi prestadoše razgovarati. Razliježe se pucanj iz revolvera. Čovjek se žurno vrati. Zapucketaše bičevi, praporci veselo zazvoniše – saonice kliznuše stazom; no Bak je znao, i svaki je pas znao, što se zbilo iza onog pojasa drveća uz rijeku.

V

TEGOBE TEGLJENJA I PUTOVANJA

Pošta Slana Voda, sa Bakom i drugovima na čelu, pri-
spjela je u Skagaj, trideset dana pošto je napustila Douson.
Bili su u jadnom stanju, iscrpljeni i oronuli. Bakovih sto i
četrdeset funti spalo je na sto i petnaest. Njegovi drugovi,
od njega svi redom lakši, razmjerno su u težini izgubili
više od njega. Pajk, zabušant, koji se često za vrijeme svog
varalačkog razdoblja uspješno prikazivao kao da mu je
ozlijeđena noga, sada je zaista hramao. Soleks je isto tako
hramao, a Daba je pak mučila uganuta lopatica.

Svi su osjećali bol u nogama. U njima više nije bilo ni
skoka ni poskakivanja. Šape su im teško padale po stazi,
u tijelu im sve škripalo, a umor se od dnevnog putovanja
udvostručavao. Ništa im zapravo nije bilo, osim što bijahu
pali od umora. Nisu oni pali od onog umora što je poslje-
dica kratkotrajnog, ali pretjeranog napora, posle kojeg je
oporavljanje samo pitanje sati; oni bijahu pali od umora
što se javlja kao posljedica polaganog ali neprestanog iznu-
rivanja kroz mjesec napornog rada. Nije ostalo snage za
oporavak, nikakve zalihe snage, da im bude pomoć. Sve
bijaše iscrpljeno, do posljednjeg. Svaki mišić, svako vla-
kance, svaka stanica u tijelu – sve umorno, na smrt umor-
no. A nije ni čudo: ta za manje od pet mjeseci prevalili
su dvije i po tisuće milja, a za posljednjih tisuću i osam
stotina zapalo ih svega pet dana odmora. Kad su stigli u
Skagaj, bijaše im, što bi rekli, duša u nosu. Jedva su mogli

vođice držati zategnute, a na nizbrdici tek što su izmicali ispred saonica.

– Naprijed, još malo, jadni moji psi – bodrio ih je gonič, dok su klimali niz glavnu ulicu Skagaja. – Ovo je posljednje. Onda dolazi dugačak odmor. Eh, zaista. Lijepo se i dugo odmarati.

Goniči su se pozdano nadali dugom odmoru. I sami su prešli hiljadu i dvije stotine milja sa svega dva dana odmora, pa je bilo i pravo i zasluženno da malo besposličare. No toliko ljudi bješe navrlo u Klondajk, a toliko je bilo dragana, supruga i rođaka, što nisu onamo pohrlile, da se pošta nagomilala u cijela brda; a bilo je i službenih naloga. Nove skupine pasa iz Hadsonovog zaljeva imale su da zamijene pse onesposobljene za tegljenje. Nesposobnih se trebalo otresti, a kako psi, kada se obračunaju u dolare, malo vrijede, valjalo ih je dakle prodati. Tri dana minuš, i tada Bak i njegovi drugovi vidješe koliko su zapravo umorni i slabi. A onda, četvrtog dana izjutra, eto ti dvojice ljudi iz Sjedinjenih Država: kupiše i njih, i opremu, i sve ostalo, za nisku cijenu. Oni su jedan drugoga nazivali Hal i Čarls. Čarls bijaše čovjek srednje dobi, plavokos, slabih i vodenastih očiju, i brkova opako i snažno uvrnutih naviše i tako odudarali od opuštene usne, koju skrivahu. Hal je bio mladić između devetnaest i dvadeset godina, s velikim revolverom i lovačkim nožem za pojasom, na kojem se nizao naboj do naboja. Taj pojas bijaše najistaknutija stvar na njemu. To je pokazivalo koliko je zapravo bio zelen, nezrecivo zelen. Nijedan od njih dvojice nije bio prikladan

za to mjesto, a zašto se takvi kao što su njih dvojica uopšte upuštaju u pustolovan život na Sjeveru, dio je tajne samog svijeta, tajne koja prelazi poimanje.

Bak je čuo cenkanje, vidio je gdje novac prelazi iz ruke u ruku između čovjeka i vladinog službenika, znao je da škotski mješanac i goniči pseće poštanske zaprege nestaju iz njegovog života. Odlaze tragom Peroa i Fransoa i drugih koji su iščezli ranije. Kada su ga s njegovim drugovima otjerali u tabor novog gospodara, Bak vidje nešto jadrano i kukavno, nađe nered, šator napola podignut, zdjele neoprane, sve naopako. Vidje i neku ženu: ona je dvojica zvahu Mercedes. Bješe to Čarlsova žena, a Halova sestra – lijepo porodično društvanje.

Bak ih je u strepnji promatrao kad su se latili obaranja šatora i tovarjenja saona. U njihovom načinu rada bilo je mnogo napora, ali nikakve spretnosti. Šator su svezali u nezgrapan svežanj, tri puta veći nego što bi trebalo. Limesno posuđe upakovano je neoprano. Mercedes se neprestano motala tamo-amo smetajući onoj dvojici, prigovarajući i dijeleći savjete. Kad su na saonice na prednji kraj stavili vreću s odjećom, ona ih svjetova da je natovare na stražnji kraj; a kad je metnuše ondje i pokriše drugim svežnjima, ona pronade neke predmete što ih bijahu zaboravili i što se, po njezinoj, ne mogahu nigdje spraviti doli upravo u onu vreću – i tako im je valjalo opet skidati tovar.

Tri čovjeka iz nekoga susjednog šatora iziđoše da promatraju prizor: sve se smijuckahu i jedan drugome namigivahu.

– Imate baš fin tovar – reći će jedan između njih – ne bi trebalo da se miješam u vaš posao, ali da sam na vašem mjestu, ne bih vukao taj šator.

– Bože sačuvaj! – uzviknu Mercedes raskrivši ruke kao da se zaprepastila. – Ta kako bih bez šatora!

– Proljeće je, neće više biti hladnoće – uzvratu čovjek.

Ona odlučno odmahnu glavom, a Čarls i Hal metnuše posljednje sitnice na vrh tovara što se uzdigao kao brdo.

– Mislite li da će ići? – upita jedan između one trojice promatrača.

– Zašto ne bi? – dočeka Čarls prilično kratko.

– U redu, u redu – požuri onaj dobroćudno. – Samo onako pitam, to je sve. Čini mi se da je ponešto preteško.

Čarls okrenu leđa i povuče užad dolje što je mogao bolje, a to nikako nije valjalo.

– I psi će, naravno, moći cio dan tegliti s tim pronalaskom iza sebe – potvrdi drugi.

– Sigurno – rekao je Hal ledeno uljudno, pa jednom rukom primi rukunicu, a drugom zamahnu bičem.

– Naprijed! – viknuo je. – Naprijed!

Psi su prionuli iz prednjaka, upeše za nekoliko časaka iz sve snage, a onda popustiše: ne mogahu saonica pokrenuti.

– Pokazaću ja vama, lijene mrcine! – prodera se Hal i namjeri da ih ošine bičem.

No umiješa se Mercedes vičući:

– Oh, Hal, ne smiješ to! – i uhvati ga za ruku te mu iz nje otrgnu bič. – Jadne, drage životinje! Moraš mi obećati

da prema njima nećeš biti surov u toku puta, ili se ne mičem ni za korak odavde.

– Mnogo mi ti znaš o psima! – dočeka je brat podrugljivo. – Pusti me samo na miru. Kažem ti, oni su lijeni, pa čovjek mora da ih išiba ako želi iz njih nešto da izvuče. Takvi su ti oni. Pitaj koga hoćeš. Upitaj koga od tih ljudi.

Mercedes ih pogleda: u očima joj se čitala molba, a na lijepom se njezinu licu vidjelo koliko joj je neizrecivo odvratn taj bolni prizor.

– Slabi su kao sjenke, želite li znati – kaza jedan od promatrača.

– Oni su mrtvi umorni, iznureni. Eto, to je. Njima treba odmora.

– Odmoriće se, kad crknu! – reče Hal svojim ćosavim usnama, a ženi se na te ružne riječi ote bolan uzdah: – Oh!

No ona bijaše stvorenje s jakom ljubavi prema svome plemenu, i zato smjesta krene braniti brata:

– Ne vodi brige o tom što taj čovjek kazuje – odlučno će ona; – ti goniš naše pse, pa možeš s njima činiti što smatraš da je najbolje.

I opet Halov bič fijuknu po psima. Oni se baciše na grudnjake, ukopaše se nogama u sabijeni snijeg, nagnuše se nisko po njemu i upeše iz sve snage. Saonice ni makac s mjesta: kao da i nisu saonice, nego sidro što se čvrsto zakvačilo.

Poslije dva takva naporna pokušaja psi stadoše i tako mirno stajahu teško dišući. Bič je divlje zviždukao, i Mer-

cedes se opet umiješa. Bacila se na koljena pred Baka i sa suzama u očima zagrlila je njegov vrat.

– Jadna, jadna stvorenja – govorila je saosjećajno – zašto jače ne povučete? Onda vas bič ne bi dohvatio.

Ona se Baku nije svidjela, ali se osjećao i odveć jadnim da bi joj se usprotivio: dočekao je to kao dio nevolje što ga zapada u dnevnom radu.

Jedan od promatrača, što je stiskao zube da mu ne izmaknu krupne riječi, naposljetku progovori:

– Nije mi stalo šta će s vama biti, ali radi ovih pasa vam kažem samo toliko da biste im mnogo pomogli kad biste te saonice makli i oslobodili. Salinci su se zaledili i tako prikovali. Gurnite svom težinom ručku, mrdnite lijevo i desno, da ih oslobodite leda.

Učinjen je i treći pokušaj, ali je sada Hal, poslušavši savjet, oslobodio salince što su se bili zaledili u snijegu. Pretovarene i nezgrapne saonice krenuše s mjesta, a Bak i njegovi drugovi počеше da pomamno jure pod kišom udarača. Nekih stotinu jardi dalje staza se zaokretala i strmo spuštala u glavnu ulicu. Bio bi potreban iskusan čovjek da uspravnima održi one visoko natovarene saonice, a Hal ne bijaše takav. Kad su jurnuli okukom, saonice se izvrnuše i polovina tovara poispada kroz labave konopce. Psi nisu stali. Olakšane saonice postrance poskakivahu za njima. Psi bijahu ozlojeđeni zbog lošeg postupka i nepravednog tovara. Bak je bjesnio. Okrenu u trk, a zaprega za njim. – Stoj! Stoj! – vikaše Hal, ali psi nisu marili. Bak se spotaknu, i izgubi tlo pod nogama. Prevrnute saonice prijeđoše

preko njega, a ostali psi jurnuše dalje prosipajući ostatak opreme glavnom ulicom, na veselje građana u Skagaju.

Ljubazni građani uhvatiše pse i skupiše razbacane predmete. I savjetovalo je društvanice: tovar prepoloviti, a broj pasa udvostručiti, ako im je želja da ikad stignu u Douson. Hal, njegova sestra i zet nevoljko saslušашe, pa razapeše šator i počеше pregledavati opremu. Kad su se pokazale limenke s konzerviranom hranom, ljudi okrenuše u smijeh, jer je to nešto o čemu se samo sanja na dugom putu na Sjever. – Pokrivača za čitav hotel! – napomenu neki između ljudi što su se smijali i pomagali. – I polovina toga već je previše: oslobodite se suvišnog tereta. Otarasite se šatora. I svega posuđa. Ta ko će vam ga prati? Bože mili, zar mislite da putujete Pulmanovim kolima?

I tako se nastavljalo neumoljivo odbacivanje svega što je suvišno. Mercedes briznu u plač kad su na tlo spustili vreće s njenom odjećom i počeli bacati jednu stvar za drugom. Ona je uopšte plakala, a posebno za svakom odbačenom stvari. Obgrlila je čvrsto koljena i slomljenog srca njihalala se naprijed i nazad. Tvrdila je da neće ni stopu dalje, ni za cijelo tuce Čarlsa. Pozivala se na svakoga i na svašta, dok naposljetku ne obrisala oči i ne poče sama bacati i odjeću koja joj bijaše prijeko potrebna. A kad je bila gotova sa svojom, u svojoj se žestini poput vihora oborila na odjeću dvojice ljudi.

Kad se sve suvišno odbacilo, oprema je, premda prepolovljena, još uvijek činila golemu hrpu. Čarls i Hal uveče izadoše i kupiše šest pasa, što ne bijahu domaći. S njima, sa

šestoricom pasa iz prvobitne zaprege, s Tikom i Kounom – eskimskim psima što su nabavljeni kod Rink brzaka, zaprega je sada imala četrnaest pasa. Ali novi psi, iako su se od samog dolaska nalazili u tom poslu, nisu mnogo vrijedili. Trojica bijahu ptičari kratke dlake, jedan bijaše njufaundlander, a dvojica mješanci neodređene pasmine. Činilo se da ti došljaci ništa ne znaju. Bak i njegovi drugovi gledali su ih gnušajući se; premda ih je Bak brzo naučio gdje im je mjesto i što ne smiju činiti, nije ih mogao naučiti što im valja raditi. Izuzevši onu dvojicu mješanaca, svi bijahu u čudu i očaju zbog divlje okoline u koju su zapali, a loš postupak sasvim ih je slomio. Dvojica mješanaca uopće nisu imala duha: samo su se kosti mogle u njima slomiti.

I tako, dok su došljaci bili jadni i očajni, a stara zaprega iznurena nakon dvije hiljade i pet stotina milja, izgledi nisu bili nimalo sjajni. Dvojicom je ljudi, međutim, vladalo posvemašnje veselje. Oni su se i ponosili, ponosili se time kako valjano vrše posao – sa zapregom od četrnaest pasa! Vidjeli su gdje druge saonice prolaze kroz klanac na putu za Dauson, ili se vraćaju odande, ali još nikad ne vidješe saonica u koje bi bilo upregnuto četrnaest pasa. Sama priroda arktičkog putovanja objašnjavala je zašto četrnaest pasa ne treba vući jedne saonice: ne valja tako naprosto stoga što jedne saonice ne mogu nositi hranu za četrnaest pasa. No Čarls i Hal nisu to znali. Oni su proračunali pisaljkom cijelo putovanje: toliko i toliko na jednog psa,

toliko pasa, toliko dana Q. E. D.¹ Mercedes im je gledala preko ramena i mudro odobravalala klimajući glavom – sve bijaše tako jednostavno.

Kasno idućeg jutra Bak je vodio dugu zapregu uz ulicu. Nigdje ni traga veselju, u Baka i njegovih drugova ni trunka žustrosti ili pak hitrine. Polazili su umorni, na smrt umorni. Četiri je puta Bak prevalio udaljenost između Salt Votera i Dousona, a sad se pred njim, izmorenim i iznurenim, nalazio isti put još jednom. Znao je to, i zato bijaše ogorčen. Posao mu sad nije bio drag, a niti je bio poćudi i jednome između njegovih drugova. Psi došljaci bijahu bojažljivi i zastrašeni, a domaći nisu imali povjerenja u svoje gospodare.

Bak je nekako neodređeno osjećao da se ne može pouzdati u tu dvojicu ljudi i u tu ženu. Ništa oni nisu znali, i dok dani promicahu, postajahu sve očiglednije da nema ni nade da bi što naučili. Bijahu nemarni i neuredni u svemu i bez ikakve discipline. Natezali bi se do pola noći dok bi udarili tabor, jadan i kukavan, a jutro bi već prepolovilo dok bi oni stigli da dignu tabor i dok bi natovarili saonice, tako nemarno da bi ostatak dana provodili zaustavljajući se i nanovo uređujući tovar. Bilo je dana kad ne bi prevalili ni deset milja. Drugim opet danima nisu uopšte mogli poći. A ni jednoga jedinog dana nisu uspjeli prevaliti više od polovice udaljenosti što su je dvojica ljudi u svom proračunu u pogledu prehrane pasa postavila kao osnovu.

¹ Quod erat demonstratum – što je trebalo dokazati

Neizbježno je bilo da će im nestati hrane za pse. I oni su to još i pospješivali; hranili su pse prekomjerno i tako se približavali danu kada će početi nedovoljno hranjenje. Psi došljaci, čija probava nije bila izvježbana dugotrajnim gladovanjem da bi od malog činila veliko, bijahu proždrljivi, i kad su, pokraj toga, iznureni eskimski psi slabo teglili, Hal je mislio da je određeni obrok premalen, pa ga zato udvostruči. Vrhunac svega bijaše kad je Mercedes – ne mogavši suzama u svojim lijepim očima i drhtavim glasom u grlu navesti brata da im daje još više – počela krišom uzimati ribu iz vreća i potajno hraniti pse. Ali Baku i eskimskim psima nije trebalo hrane, nego odmora. Iako su u putu sporo napredovali, teški tovar, što su ga za sobom teglili, strašno im je snagu iscrpljivao.

Zatim dođe nedovoljna ishrana. Hal se zaprepasti kad jednog dana vidje da je već otišla polovina hrane za pse, a tek su za sobom ostavili četvrtinu puta; uz to, ni za kakve se novce nije mogla naknadno kupiti hrana za pse. I tako je skresao određeni obrok, a gledao da se povećá pruga prevaljena u jednom danu. U tome mu pomagahu sestra i zet, ali se prevariše u nadi: zbog njihove teške opreme i zbog njihove nesposobnosti želja im se izjalovi. Jednostavno je bilo da se psima daje manje hrane; ali nije bilo moguće nagnati ih da idu brže kad gospodari nisu bili sposobni da izjutra polaze ranije: ta im je nesposobnost oduzimala dragocjene sate. Nije bila nevolja samo u tome što nisu znali upravljati psima: oni nisu znali ni kako bi sami sobom upravljali.

Prvi je podlegao Dab. Taj jadnik i nespretni lupež, kojega bi uvijek ulovili i kaznili, ipak bijaše pošten radnik. S ozlijeđenom mu lopaticom, onako bez njege i odmora, bivaše sve gore, tako da ga je Hal naposljetku morao ubiti metkom iz velikog revolvera. Poslovice je u onoj zemlji da drugi pas s obrokom jednoga eskimskog psa crkava od gladi, pa je tako i šest pasa došljaka, što ih je vodio Bak, s polovinom onakvog obroka moglo samo crknuti. Prvo je otišao njufaundlander, za njim podlegoše tri ptičara kratke dlake, dok su se dva mješanca jače uhvatila života, ali su najposlije i oni otišli.

Sada su svi ljudi izgubili uljudnost i blagorečivost Juga. Bez čari i romantike Juga, arktičko im se putovanje pretvorilo u stvarnost isuviše krutu kako za njezinu ženstvenost, tako i za njihovu muškost. Mercedes nije više plakala nad psima, jer nije stizala od plača nad samom sobom i od svađe sa svojim mužem i bratom. Svađa bješe jedino u čemu ne bi nikad posustali. Njihova je osjetljivost dolazila od njihove nevolje, s ovom je i rasla, njome se udvostručila, nju i pretekla. Divna strpljivost putovanja, što prožima ljude koji teško rade i teško pate, te su puni uljudnosti i blagih riječi, ta strpljivost nije posjetila onu dvojicu, niti je došla onoj ženi. O takvoj strpljivosti oni nisu ni slutili. Bili su kruti, trpjeli su; boljeli ih mišići, boljeli ih kosti, bol im i na srce pala; stoga im govor postade oštar, a teške im riječi bijahu prve na usnama izjutra, i posljednje noću.

Čarls i Hal zapadahu u svađe kad god bi im Mercedes za to pružila zgodu. I jedan i drugi bijaše tvrdo uvjeren da

radi više nego što ga zapada, i ni jedan ne propuštaše ni jedne prilike da to svoje uvjerenje i izrazi.

Ponekad se Mercedes u takvim objašnjavanjima nalažila uz muža, ponekad opet bila na bratovoj strani. A ishod bi bio divna porodična svađa bez kraja i konca. Prepirka bi se počela oko toga tko će iscijepati nešto drva za potpaljivanje vatre (prepirka koja se ticala samo Čarlsa i Hala), te bi odmah u prepirku umiješali rodbinu i svojtu, očeve, majke, ujake i stričeve, bratučeda – svijet što je hiljadu milja daleko, čeljad u kojoj bijaše i pokojnih. Neshvatljivo je kako Halovi pogledi na umjetnost, ili pak pozorišni komadi što ih je pisao njegov ujak, mogahu imati ikakve veze sa sitnjenjem drva za vatru; a ipak je svađa lako mogla poći tim pravcem, a isto tako i u pravcu Charlesovih političkih predrasuda. I da dugački jezik Čarlsove sestre može imati išta zajedničko s podlaganjem vatre na obali rijeke Jukona, bijaše nešto što je mogla vidjeti samo Mercedes, koja nije štedjela riječi da iznese svoje mišljenje o tom predmetu, a usput još o nekim drugim neugodnim crtama pojedinih članova iz porodice njenog muža. I dok bi tako išlo, vatra se ne bi ni naložila, šator bi se tek napola podigao, a psi ostali nenahranjeni.

Mercedes se jako žalila zbog jedne uvrede – uvrede njenog ženskog roda. Bila je lijepa i razmažena, i za sveg njenog života ljudi su se prema njoj odnosili pristojno i naklonjeno. A sadašnje vladanje njenog muža i brata bijaše sve drugo prije viteško. U njoj je navici već bilo da bude bespomoćna. Njih su se dvojica na to žalili. I zbog toga nji-

hovog žaljenja na nešto što je ona držala za najbitniju povlasticu svoga roda, činila im je život nesnošljivim.

Nije više ukazivala pažnju psima, a kako je bila osjetljiva i umorna, vozila se ne silazeći nikako sa saonica. Bila je lijepa i razmažena, ali je njezina težina iznosila stotinu i dvadeset funti – ne baš laka posljednja slamčica na tovaru što su ga teglile iznurene i izgladnjele životinje. Vozila se dane i dane, dok psi nisu popadali u zaprezi, a saonice stale. Charles i Hal molili su je da siđe i da ide pješke, molili je i kumili, dok je ona plakala i zazivala nebesa da vide njihovu okrutnost.

Jednom prilikom je silom skinuše sa saonica. I nika da više nisu to učinili. Omlitavila je noge, kao da je kakvo raspušteno dijete, i sjela na stazu. Oni prosljediše svojim putem, ali se ona i ne maknu. Pošto su prevalili tri milje, oni skinuše teret sa saonica, vratili se po nju i opet je silom staviše na saonice.

Prevelika bijaše njihova vlastita nevolja, pa su postali neosjetljivi za stradanje svojih životinja. Halova teorija, što ju je on iskušavao na drugima, kazivaše da čovjek mora otvrdnuti. Poče da je propovijeda svojoj sestri i zetu. Kad je s njome u njih promašio, toljagom ju je utuvljavao u glavu svojim psima. Kad su dosegli Pet Prstiju, hrane za pse bijaše nestalo, pa im nekakva stara krezuba Indijanka ponudila nekoliko funti smrznute konjske kože u zamjenu za velii revolver što je Halu o boku činio društvo golemome lovačkom nožu. Jadna je zamjena za hranu bila ta koža što su je stočari prije šest mjeseci oderali s uginulih konja. Onako smrznuta, bijaše više nalik na ploče galvanovana

željeza, i kad bi je pas s mukom progutao, u želucu mu se kravila u tanke i nehranjive kožne trake i u dlaku, mnogu i kratku, što je samo palila i nije se mogla svariti.

I pored svega toga Bak se teturao na čelu zaprege i probijao se naprijed kao u mori. Teglio je kad je mogao; kad više nije mogao, padao je na tlo i ondje ležao, sve dok ga ne bi digli udarci biča ili toljage. Nestalo je sve čvrstine i sjaja s njegovog nekad divnog krzna. Dlaka je visjela, opuštena i zamazana, ili pak umrljana osušenom krvlju gdje bi mu Halova toljaga ostavila ozljedu. Mišići mu se pretvorili u čvornata vlakna, mišice spale i nestale, svako rebro i svaka kost njegova kostura jasno se isticala kroz omlitavljelu kožu što se nabirala u prazninama. Bilo je to da ti srce pukne, samo Bakovo srce bijaše neslomljivo. Posvjedočio je to čovjek u crvenom džemperu.

Kako je bilo sa Bakom, tako je bilo i sa njegovim drugovima. Bijahu to živi kosturi, njih šestorica, s Bakom sedmorica. U svojoj prevelikoj bijedi postali su neosjetljivi prema udarcima biča što ujedaju, ili udarcima toljage što nanose ozljede. Bol od batina bijaše mukao i dalek, upravo kao što se muklima i dalekima činjahu stvari što su ih njihove oči vidjele i njihove uši čule. Malo je reći da su bili samo napola živi, ili samo četvrtinom živi: oni naprosto bijahu vreće kostiju, u kojima se život blijedo iskri. Kad bi se zaustavljali, padali bi u zaprezi kao mrtvi, a iskra života blijedjela i nestajala – činilo se da gasne. I kad bi se na njih spustio bič ili toljaga, iskra bi slabašno zasvjetlucala, te bi na jedvite jade ustali i teturali naprijed.

I onda jednog dana pade dobroćudni Bili, pao je i nije mogao dalje. Kako Hal bijaše zamijenio svoj revolver, sada dohvati sjekiru i njome Bilija mlatnu po glavi dok je jedan još ležao upregnut; zatim oslobodi truplo iz zaprega i odvede ga u stranu. Vidje to Bak, vidješe njegovi drugovi: znali su da i njih uskoro čeka isto. Sutradan podleže Kuna – ostade ih svega pet: Džo, suviše iznuren da bi mogao biti zao; Pajk, ozlijeđen i šepav, samo napola svjestan, a nikako toliko da bi se i dalje mogao pretvarati; Soleks, ćorav, ali i dalje vjeran stazi i zaprezi, i žalostan stoga što je malaksao te nema snage vući; Tik, koji te zime nije prevalio toliki put i kojega su sada udarali više negoli druge, jer bijaše svježiji; i naposljetku Bak, uvijek zaprezi na čelu, ali više nije tjerao druge na posluš niti ih je nastojao prisiliti, nego se napola slijep od slabosti, držao staze, kako se ukazivala i kako ju je mogao nejasno napipati svojim šapama.

Bješe krasno proljetno vrijeme, no ni psi ni ljudi nisu toga opažali. Što koji dan dalje, sunce se rađalo sve ranije, a zapadalo sve kasnije. Zora bi prosivjela već u tri izjutra, dok bi suton trajao sve do devet u noći. Sunce je sjalo po cijeli božji dan. Sablasna je zimska tišina ustuknula pred velikim proljetnim žuborom života, što se budio. Žubor se čuo sa svih strana, dopirao iz cijele zemlje, ispunjen radošću živih. Dolazio je od stvari, što su oživjele i opet se kretale, stvari koje bijahu zamrle te se nisu micale za dugih ledenih mjeseci. Mezgra se dizala u borovima, propupale vrbe i jasike, povijuše i grmovi i zaodjeli se svježim zelenilom, popci cvrčali u noći, a po danu sve što puže i mili

šuškalo na suncu. Jarebice uzlijetale, žune udarale u šumi, vjeverice čavrljale, ptice pjevale, a visoko gore gakale divlje guske, što su na svom putu s juga letjele sijekući zrak u vješto sastavljenim klinovima.

Sa svakoga brijega tekla voda i romorila – muzika nevidljivih izvora. Sve koprnilo, sve se kravilo, savijalo i napinjalo. Rijeka Jukon upinjala se da razbije led što ju je sapinjao: ona ga rastakala odozdo, sunce odozgo. Načinile se rupe sa zrakom, nastajale propukline, širile se i rasprostirale, led se tanjio, list mu za listom padao u vodu. Sred tog pucanja, kidanja i udaranja probuđenoga života, pod blistavim suncem i uz blago ćarlijanje lahora, kao putnici što putuju u smrt, teturahu dvojica ljudi, žena i psi.

Psi su padali, Mercedes plakala na saonicama, Hal uzaludno opsova, Čarlsove se zamišljene oči rosile, i eto tako doteturaše do logora Džona Torntona, na ušću Bijele Rijeke. Kad su se zaustavili, psi padoše kao mrtvi. Mercedes obrisa oči i pogleda Džona Torntona. Čarls sjede na neki panj da se odmori. Kako mu se sve tijelo ukočilo, spustio se mučno i polako. Hal uze da govori. Džon Tornton djeljao je držak za sjekiru, načinjen od komada brezovine; u taj je čas upravo dovršavao posao. Rezuckao je i slušao, odgovarao jednosložnim riječima i dao svoj kratki savjet, kad se od njega zatražio. Kako je znao s kime ima posla, dao je svoj savjet, a bio uvjeren da ga oni neće poslušati.

– Tamo nam rekoše da led popušta i da bismo najbolje učinili kad bismo sve odložili – uzvratu Hal na Torntonovu

opomenu da se više ne izvrgavaju pogibelji zbog tankog leda. – Rekoše nam kako nećemo stići ni do Bijele Rijeke, a evo nas tu. U tim Halovim posljednjim riječima bijaše zajedljiva prizvuka pobjede.

– Istinu su vam rekli – dočeka Thornton. – Svakoga časa može led krenuti. Jedino su luđaci, sa slijepom srećom luđaka, mogli taj put prijeći. Velim vam najiskrenije, ja se na tom ledu ne bih izvrgnuo smrti, ne bih ni za sve zlato Aljaske.

– Ne biste vi, valjda zato što niste ludi – procijedi Hal.
– A mi ćemo ipak prema Dausonu!

I pošto je odmotao bič, podviknu:

– Na noge, Bak! Ustaj tamo! Naprijed!

Tornton nastavi djeljati. Znao je da nema smisla stavljati se između glupana i njegove gluposti; dva-tri glupana više ili manje, sve isto, stanje se u svijetu neće izmijeniti.

Psi ne ustadoše na zapovijed. Oni su davno došli do onog nivoa kad su potrebni udarci da bi se digli. Bič je fижukao dohvatajući na sve strane i nemilosrdno udarajući, Džon Tornton stisnu usne. Soleks se prvi s mukom podiže. Tik za njim. Poslije njih Džo, štekćući od boli. Pajk se bolno naprezao; dva puta je pao, kad se napola digao, te je tek nakon trećeg pokušaja uspio stati na noge. Bak nije ni pokušao ustati; mirno je ležao gdje se i složio. Švigar je s biča sve nanovo po njem šibao, a on ni da zacvili ni da se makne. Nekoliko je puta Tornton htio nešto reći, ali je prešutio. Oči mu se orosiše. Kako se šibanje nije prekinulo, on ustade i neodlučan se ushoda gore-dolje.

Bak je eto prvi put iznevjerio – samo po sebi dovoljan razlog da Hala natjera u bjesnilo. Odloži bič, a dohvati, po navadi, toljagu. Ali Bak se ne htjede ni maknuti, premda su po njemu pljuštali žestoki udarci. I on bi, kao i njegovi drugovi, mogao s mukom ustati, ali za razliku od njih, on je odlučio da ne ustane. Nekako je nejasno predosjećao da ih nešto kobno čeka. Taj je osjećaj njime ovladao čim su izbili na obalu, i više ga nije ostavljao. Cijeli je taj dan pod nogama osjećao tanak ispucao led; činilo se da predosjeća blisku nesreću baš tamo, dalje na ledu, kamo ga je gospodar htio potjerati. Odbio je krenuti. Toliko je podnio i tako bio iznuren da ga udarci više nisu jako boljeli. I dok su i dalje po njem pljuštali, iskra je života u njemu trnula i gasnula. Još malo pa bi se sasvim ugasila. Prožela ga čudna neka zamrlost. Kao iz neke goleme udaljenosti, bijaše svjestan da ga tuku. Nestade i posljednjih osjećaja boli. Ništa više nije osjećao, premda je sasvim potmulo mogao čuti udarce toljage po svome tijelu. Ali to više ne bijaše njegovo tijelo – tako se činilo dalekim.

A onda, sasvim iznenada, bez prethodne opomene, istisnuvši nerazgovjetan životinjski krik, skoči Džon Tornton na čovjeka koji je razmahivao toljagom. Hal ustuknu, kao da se oboreno stablo na nj rušilo. Mercedes vrisnu, Čarls pogleda zamišljeno, obrisa ovlažene oči, ali ne ustade, jer mu se noge bijahu ukočile od umora.

Džon Tornton stade iznad Baka; borio se da se savlada, i odveć obuzet bijesom da bi mogao prozboriti.

– Samo li još jednom udariš toga psa, ubiću te! – progovori naposljetku, a glas mu bijaše kao da se guši.

– Ovo je moj pas – odgovori Hal, brišući krv s usta i vraćajući se na staro mjesto. – Ukloni mi se s puta ili ćeš vidjeti svoje. Ja ću u Dauson.

Tornton je stajao između njega i Baka ne pokazujući namjere da se ukloni. Hal isuka svoj dugi lovački nož. Mercedes je u haotičnim nastupima histerije vrištala, plakala i smijala se. Tornton drškom sjekire udari Hala po zglobu, i nož ispade. Udari ga još jednom kad je Hal pokušao da ga podigne s tla. Onda se sam prignu, uze nož i u dva poteza presječe Bakovo remenje.

Hala je napustila borbenost; osim toga, imao je pune ruke posla oko sestre, a što se tiče Baka, taj bijaše i suviše blizu smrti da bi mogao dalje biti od kakve koristi u zaprezi. Nakon nekoliko časaka krenuše s obale i pođoše niz rijeku. Bak je čuo kako odlaze, pa je podigao glavu da vidi. Na čelu zaprege nalazio se Pajk, Soleks bijaše rudnjak, a između njih dvojice išli su Džo i Tik. Šepali su i teturali. Mercedes se vozila na natovarenim saonicama. Hal je upravljao kraj rukunice, a Čarls klimao iza svih.

Dok je Bak gledao za njima, Tornton kleknu kraj njega i svojim otvrdlim ali blagim rukama počeo tražiti nije li koja kost slomljena. Dok je on pregledavao – prijeloma nije našao, ali je otkrio mnoge ozljede i strahovitu izgladnjenost – saonice bijahu odmakle četvrtinu milje. Pas i čovjek gledahu kako saonice mile preko leda. Najedanput opaziše kako stražnji kraj saonica nestade, kao da propade u neku rupu, a rukunica, s Halom, što se za nju držao, iskoči uvis. Mercedes vrisnu, a vrisak doprije do njih. Vidješe Čarlsa

gdje je zakoračio korak unazad da bi umakao propasti, a onda čitava ploča leda popusti, te i ljudi i psi nestadoše. Mogla se vidjeti samo rupa kako zjapi. Led je pucao.

Džon Tornton i Bak zgleдахu se.

– Jadniče moj – reče John Thornton, a Bak mu liznu ruku.



VI IZ LJUBAVI PREMA ČOVJEKU

Kad su se prošlog decembra Džonu Torntonu smrzle noge, njegovi su ga drugovi ostavili na sigurnom da se oporavi, a oni su krenuli uz rijeku, da bi u Douson spustili splav s japijom. Još je uvijek malo hramao kad je spasio Baka, ali je i to iščezlo otkako je vrijeme otoplilo. I Baku se polako vraćala snaga dok je ležao na obali rijeke, u duge proljetne dane, gledao kako voda teče i lijeno slušao ptičje cvrkutanje i pjesmu prirode.

Nakon prevaljenih tri hiljade milja, odmor uvijek dobro dolazi, i Bak je, valja priznati, lijepo ljenčario i oporavljao se, dok su mu rane zacjeljivale, mišići se nadimali, a meso se opet javljalo i pokrivalo kosti. Uostalom, svi su oni besposličarili – Bak, Džon Tornton, i Skita i Nig – čekajući splav kojim je trebalo da se spuste u Douson. Skita bijaše irska prepeličarka; odmah se prijateljila s Bakom, koji, na granici umora, nije mogao da se odupre njenom približavanju. Ona je imala u sebi vidarsku crtu koju imaju neki psi; i kao što mačka mije svoje mačiće, tako je i ona mila i čistila Bakove rane. Svakog jutra redovno, pošto bi on bio gotov sa svojim doručkom, ona bi vršila dužnost što ju je sama sebi odredila, dok se nije navikao na njene usluge i očekivao ih kao i Torntonove. Nig, isto prijateljski sklon, mada je to manje pokazivao, bijaše golemi crni pas, napola ogar, napola hrt, sa očima što su se smiješile, neizmjerano dobroćudan.

Na Bakovo iznenađenje, ti psi nisu prema njemu pokazivali nimalo ljubomore; činilo se da su i oni uzimali udjela u ljubaznosti Džona Torntona. Kako se Bak pridizao i jačao, mamili bi ga u svakovrsne smiješne igre, a ni sam Tornton nije mogao propustiti da u njima učestvuje.

I tako je Bak kroz svoje oporavljanje prešao u nov život. Ljubav, prava strasna ljubav, prvi put ga eto prožela. Takvo nešto nije nikad osjetio u kući sudije Milera, dolje u suncem obasjanoj dolini Santa Klara. To što je sa sudijinim sinovima išao u lov i s njima naokolo obilazio, spadalo je u neku vrstu poslovnog združivanja; sudijini mu unuci bijaše povjereni kao u kakvu vrstu svečanog stvaralaštva; a sa samim sudijom nalazio se u nekom otmjenom i dostojanstvenom prijateljstvu. Ali ljubav, grozničavu i žarku, koja bijaše obožavanje, koja bijaše ludilo, pobudio je u njemu jedino Džon Tornton.

Taj mu je čovjek spasio život, a to je nešto; sem toga, bio je gospodar kakav se samo može zamisliti. Drugi su se ljudi starali o svojim psima iz osjećaja dužnosti i iz poslovnih potreba; a Tornton se o svojim brinuo kao da su mu djeca, brinuo se za njih naprosto zato što drukčije nije mogao. I ne samo to. Nikad on ne bi propustio ljubazan pozdrav ili veselu riječ što sokoli, nije zaboravljao sjesti kraj njih i s njima lagano razgovarati (nazivao je to preklapanjem), i u tome za njega bijaše isto toliko radosti koliko i za njih.

Znao bi grubo staviti Bakovu glavu među svoje dlanove i onda ga, prislonivši svoju glavu uz njegovu, potresati tamo-amo obasipajući ga pogrdnim imenima, što za Baka

bijahu puna ljubavi. Za Baka nije bilo veće radosti od toga grubog zagrljaja i zvuka progundanih onih riječi: svaki put kad bi ga dirnuo, Bucku se činilo da će mu srce iskočiti iz grudi – toliki bješe njegov zanos. A kad bi ispušten skočio na noge, onako nasmijane njuške, rječitih očiju, dok bi mu u grlu treperio neizušćeni glas, Džon Tornton bi zadivljen uskliknuo: – Gospode! Ti samo još da progovoriš!

Bakovo izražavanje ljubavi bijaše srodno ranjavanju. Često bi Torntonovu šaku zahvatio ustima i tako je stisnuo da su se poslije na njoj još neko vrijeme vidjeli otisci njegovih zuba. I kao što je Bak poimao da su one ružne riječi znak ljubavi, tako je i čovjek razumijevao da je taj tobožnji ujed zapravo milovanje.

Bakova ljubav se, međutim, ponajviše javljala u obožavanju. Dok je divljao od sreće kad bi ga Tornton pomilovao ili mu štogod govorio, on tih znakova ljubavi nije tražio. Za razliku od Skite, koja bješe navikla da stavlja njušku u Torntonovu šaku, sve dok je on ne pomiluje, i za razliku od Niga, koji je prilazio i svoju veliku glavu naslanjao Torntonu na krilo – Bak se zadovoljavao da obožava iz daljine. Sate bi i sate znao ležati do Torntonovih nogu, revan, budno motreći, pogleda uprta u njegovo lice, proučavajući ga i s najvećim zanimanjem prateći svaki časoviti izražaj, svaki pokret ili promjenu na crtama. Događalo se te bi legao podalje, sa strane, i promatrao obrise čovjeka i trenutačne pokrete njegova tijela. A često – takvo je bilo zajedništvo u kojem su živjeli – snaga Bakovog pogleda bijaše takva da bi Tornton okrenuo glavu i uzvratio mu pogled, bez ijedne

rijeći, a u očima mu se iskrilo što srce osjeća, kao što se iskrilo i u Bakovim.

Dugo poslije svog izbavljanja Bak nije volio da Džona Torntona gubi iz vida. Od časa kad bi ovaj izašao ispod šatora, pa sve dok ponovo ne bi onamo ušao, Bak ga je pratio u stopu. Otkako je došao na Sjever, njegovi su se gospodari smjenjivali, i otuda se u njemu rodila bojazan da nijedan gospodar nije stalan, nego da su svi prolazni. Bojao se da će i Tornton nestati iz njegova života, kao što su nestali Pero i Fransoa, kao što je iščezao Škotski mješanac. Čak i noću, u snovima, progonio ga taj strah. Tada bi se trzao oda sna i kroz studen se provlačio do šatorskog krila, gdje bi zastajao i osluškivao kako mu gospodar diše.

No uprkos toj velikoj ljubavi što ju je osjećao prema Džonu Torntonu, a što se činila da pokazuje blagi utjecaj civilizacije, zov divljine, što ga je Sjever u njemu potaknuo, ostao je živ i djelotvoran. Vjernost i odanost, te osobine što su rođene kraj vatre i pod krovom, živjele su u njemu; no uz sve to zadržao je divljinu i lukavost. Bijaše on plod divljine, iz divljine je i došao, da čuču kraj Torntonove vatre – bješe više to negoli pas s blagog Juga, pas u kojega je civilizacija urezivala svoj pečat kroz pokoljenja i pokoljenja. Zbog svoje istinske, velike ljubavi, nije mogao da krade od tog čovjeka, ali je krao od svakog drugog, u svakom drugom logoru, i ni časka se nije kolebao; lukavstvo mu je pomagalo da ga u krađi nisu otkrivali.

I po glavi i po tijelu zarezali su ga zubi mnogih pasa, a borio se žestoko kao i uvijek, i još lukavije. Skita i Nig bija-

hu i odveć dobroćudni da bi se s njima zapodijevala kavga, a osim toga pripadahu Džonu Torntonu; ali strani pas, ma kakve bio pasmine i ma kako hrabar, brzo je priznavao Bakovo prvenstvo, ili mu se valjalo sa strašnim protivnikom boriti na život i smrt. A Bak ne poznaše milosti. Dobro je naučio zakon toljage i zuba, te nikad nije zanemario kakvu prednost niti je ustuknuo pred protivnikom, s kojim se na smrt zakavžio. Učio je on od Špica i od prvih policijskih i poštanskih pasa, koji su iskušali borbu, te je znao da nema nikakva srednjeg puta: morao je ili biti gospodar, ili se pomiriti s tim da drugi njime gospodari; a pokazati samilost – slabost je. Milosrđa nije bilo u iskonskom životu. Ono se pogrešno uzima kao strah, i takve greške vode u smrt. Ubij ili će te ubiti, pojedj ili će te pojedj – to je bio zakon; a toj zapovijedi iz davnina Bak se pokoravao.

Bio je stariji nego što to pokazuju dani kojih je svjetlost vidio, i dah koji je udahnuo. On je vezivao prošlost sa sadašnjošću, a vječnost što bijaše za njim kucala je kroz njega silno udarajući, u ritmu kojem se on upravljao, kao što su se upravljale plime i godišnja doba. Sjedio je kraj Torntonove vatre, on, pas širokih grudi, bijelih zuba i duge dlake; ali iza njega bijahu sjene svih mogućih pasa, poluvukova i divljih kurjaka, što navaljuju i kušaju ukus mesa koje on jede, i žude za vodom koju on pije, njuše vjetar zajedno s njime, osluškuju i kazuju mu šumove, što ih proizvodi divlji život u šumi, određuju mu ćud i raspoloženje, upravljaju njegove korake, liježu na počinak zajedno s njime, snivaju s njime i bez njega, postaju i sami tkivom njegovih snova.

Tako su ga te sjene uporno dozivale, pa se svakim danom ljudi i njihovi zahtjevi udaljavahu od njega. Duboko u šumi odlijegao je neki zov, tajanstveno prodoran i primamljiv, tako da je Bak osjećao da mu valja okrenuti leđa vatri, ostaviti utabanu zemlju oko nje i jurnuti u šumu, i dalje, sve dalje, ne znajući ni sam kuda i zašto; nije ni želio da zna kuda i zašto, jer je zov odjekivao zapovjedno, duboko u šumi. No kad god je stigao do meke i neugažene zemlje u šumi i do zelenog hlada u njoj, ljubav prema Džonu Torntonu opet ga vraćala vatri.

Samo ga je Tornton zadržavao. Ostatak čovječanstva nije mu ništa značio. Putnici, što bi slučajno onuda navratili, mogli su ga hvaliti ili milovati; on je to podnosio hladno, ali kad bi neko pokazivao isuviše svoju miloštu, Bak bi ustao te se udaljio. Kad su Torntonovi drugovi, Hans i Pit, stigli na dugo očekivanom splavu, Bak ih ne htjede ni pogledati dok nije vidio da su bliski Torntonu; posle toga ih je nekako podnosio ne opirući se i primajući njihovu miloštu, kao da je sam prema njima pokazuje time što je od njih prima. Bijahu to ljudi plemeniti kao i Tornton, bliski zemlji, ljudi koji misle jednostavno, a vide jasno; još prije nego što su se na splav spustili kraj pilane u Dousonu, shvatili su Baka i njegove postupke, te nisu bili uporni u tome da s njime uspostave usrdno prijateljstvo, kakvo održavaju sa Skitom i Nigom.

Bakova ljubav prema Torntonu kao da je sve viša rasla. Tornton, jedini između njih, mogao mu je staviti tovar na leđa za vrijeme ljetnog putovanja. Ništa Baku ne bijaše previše kad je Tornton zapovijedao. Jednog dana (bijahu se

dogovorili da dobitak od splava dijele sa zajmodavcem, pa su iz Dousona pošli u pravcu gornjeg toka rijeke Tanane) ljudi se i psi nalažahu na vrhu strmeni što se trista stopa okomito rušila u kameno podnožje. Tornton je sjedio blizu ruba, a Bak mu bio kraj ramena. Pade mu na um besmislen hir, te Hansa i Pita upozori na test što ga je naumio.

– Skoči, Bak! – zapovjedi i mahnu rukom pa je ispruži iznad prosjekline. Časak kasnije na samom se rubu rvaao s Bakom, koji je pošao da izvrši zapovijed, dok su ih Hans i Pit vukli nazad, u sigurnost.

– Strašno! – izusti Pit pošto je sve prošlo i pošto im se povratio dah.

Tornton odmahnu glavom i reče: – Ne! To je divno, a i strašno. Znete, ponekad se upravo bojim. – Ne bih se usudio na tebe ruku spustiti kad je on u blizini – zaključi Pit pokazujući glavom prema Baku.

– Ni ja, svega mi! – potvrdi Hans.

U Kružnome Gradu, još prije nego što je godina prošla, Pitovo se mišljenje pokazalo opravdanim. Burton, zvani Crni, čovjek zloćudan i opak, zapodijevao je u krčmi svađu s nekim došljakom nenaviklim na nevolje, a Tornton je dobroćudno stao među njih. Bak je, kao i obično, ležao u uglu, s glavom na šapama, i promatrao svaki pokret svoga gospodara. Burton ga bez ikakve opomene udari trgnuvši rukom ravno iz ramena. Tornton se zatetura, te bi i pao da se nije primio za ogradu na tezgi.

Svi koji su se ondje nalazili čuše nešto, što ne bješe ni lavež ni kevtanje, a najbolje bi se moglo opisati kao rika;

čuše riku i vidješe kako je Bakovo tijelo skočilo uvis kad se odbio od poda da Burtona ščepa za gušu. Čovjek je uma kao smrti tako što se nagonski zaklonio rukom, ali je bio bačen na leđa; strovalio se na pod, s Bakom na sebi. Bak ispusti ruku, koju bijaše zubima uklještio, pa opet jurnu na grlo. Sad je čovjek uspio da se samo djelomično zaštiti, pa mu vrat ostade dobrano zaderan. Prisutni navališe na Baka te ga otjeraše; no dok je doktor zaustavljao krv, Bak je obilazio gore-dolje, strahovito režeći, spreman da opet jurne, sve dok ga ljudi, u bojnom redu, s toljagama u rukama, ne prisiliše da uzmakne. Odmah se održao rudarski sastanak na kojem se ustanovilo da je pas bio zaista izazvan, pa su tako Baka oslobodili. Ali je time Bak stekao glas, i odonda mu ime spominjahu u svakome logoru na Aljasci.

Kasnije, te iste jeseni, spasio je Torntonu život sasvim drukčije. Trojica drugova spuštahu dug i uzak čamac niz opasan odsjek na brzicama rijeke Četrdeset Milja. Hans i Pit kretali su se obalom i od stabla do stabla zadržavali čamac lakim i čvrstim konopom, dok je Tornton ostao u njemu te pomoću čaklje upravljao spuštanjem i drugovima na obali dovikivao upute. Bak je trčao obalom uporedo s čamcem, sav u tjeskobi i u sto muka, ni za čas ne skidajući oka sa svoga gospodara.

Na jednom naročito opasnom mjestu, gdje se podvodni greben pomolio na površini, Hans je otpustio konopac i držeći mu kraj u ruci potrčao obalom da zaustavi čamac, kad ovaj prođe mimo grebena. Čamac prođe pokraj grebena i već je jurio niz vodu maticom, što je tekla brzo kao voda

u mlinskom jazu, kad ga je Hans zaustavio, ali prenaplo. Čamac zatitra, prevrnu se, pa se onako izvrnut, s dnom okrenutim gore, poče primicati obali, dok je Torntona, izbačenog iz čamca, matica povukla prema najgorem dijelu brzaca, gdje se u mahnitom rušenju vode ni jedan plivač ne bi spasio.

Bak je istog časka skočio u vodu i poslije trista jarda, posred divljeg kovitlanja vode, prestigao Torntona. Kad je osjetio da mu se gospodar uhvatio za rep, Bak se okrenu ka obali plivajući svom svojom divnom snagom. No primicanje obali bijaše sporo, a odmicanje nizvodno začudo brzo. Kobna huka dopiraše odozdo, gdje je divlja matica bivala još mahnitija, i razbijala se u mlazeve i rasprskavala nadićući kroza stijene kao kroza zupce kakva golemog češlja. Voda se na početku posljednjeg brzaca strahovito slijevala; Tornton je znao da se ne može dokopati obale. Stoga bijesno zagrebe preko jedne stijene, ozlijedi se o drugu i snažno udari o treću. Objema se uhvatio njezina klizavog vrha, pustio Bucka pa mu iznad huke zapjenjene vode viknuo:

– Bježi, Bak! Bježi!

Bak nije mogao da se uhvati i zadrži: struja ga povuče, a on se očajno poče boriti, da se otme, ali nije bilo moguće vratiti se. Kad je čuo kako Tornton ponavlja zapovijed, on dijelom iskoči iz vode i visoko podiže glavu, kao da ga želi vidjeti još posljednji put, a onda poslušno okrenu prema obali. Plivao je snažno, te ga Pit i Hans izvukoše na obalu upravo na onom mjestu gdje je prestajala mogućnost plivanja, a počinjala propast.

Torntonovi drugovi su znali da je vrijeme koliko se čovjek može držati one klizave stijene, a protiv onako silne struje samo stvar minuta, pa su pojurili uz obalu što su mogli brže do mjesta podaleko iznad stijene, za koju se Tornton uhvatio. Konop, kojim su usporavali kretanje čamca, privezaše Baku oko vrata i ramena, oprezno, da ga ne bi ugušio i da mu u plivanju ne bi smetao, pa ga gurnuše u rijeku. Bak hrabro zapliva, ali nije dovoljno usmjerio u struju. Razabrao je grešku kad već bijaše kasno: Tornton se nalazio udaljen još svega pet-šest zamaha, a njega je, Baka, voda nosila dalje i tu nije ništa mogao.

Hans je odmah pritegao konop, kao da je čamac posrijedi. Kako se konop zategnuo usred struje, Bak bijaše povučen pod vodu i tako ostade ispod površine, sve dok tijelom nije naletio na obalu, gdje ga izvukoše. Bio se napola zagušio, pa Hans i Pit prionuše da iz njega izliju vodu i da mu povrate dah. Pokušao je ustati, ali se zateturio i pao. Slabašan zvuk Torntonova glasa dopre do njih; premda nisu mogli uhvatiti riječi, znali su da je na izmaku snage. Na Baka je glas njegova gospodara djelovao poput električnog udara. Skočio je na noge i zagrabio uz obalu ispred ljudi, do mjesta s kojega je prvi put pošao.

Opet mu privezaše konop pa ga pustiše, a on i opet zapliva, ali sada ravno u maticu. Jednom je krivo izračunao, neće greške ponoviti. Hans je popustio uže, ali je pazio da više ne bude onako olabavljeno, a Pit je vodio brigu o tome da se ne zamrsi. Bak je plivao dok nije dostigao pravac u kojem se nalazio Tornton, a onda se okrenu i poput br-

zovlaka pojuri niz vodu prema njemu. Tornton ga je vidio gdje dolazi, i čim je Bak kao malj udario o njega, sa svom snagom matice iza sebe, on ispruži ruke i objema obgrli kudravi vrat. Hans je zategao konopac omotavši ga oko drveta, a pas i njegov gospodar biše povučeni pod vodu. Gušili su se i davili, čas jedan, čas drugi, vučeni po stjenovitom dnu i udarajući o kamenje i panjeve, dok ih ne izvukoše na obalu.

I Torntona su dvojica drugova valjano trljala, položivši ga, okrenuta želucem naniže, preko nekoga debla što ga je voda nanijela. Čim je otvorio oči, najprije pogleda u BAKa, nad čijim je opuštenim i naizgled beživotnim tijelom Nig počeo zavijati, a Skita mu lizati mokro lice i sklopljene vjeđe. Tornton i sam bijaše sav izubijan i pun ozljeda, ali je, kad su ga povelu psu, pomno pregledao Bakovo tijelo te našao da su mu slomljena tri rebra.

– Odluka je tu – najavi on. – Upravo ćemo ovdje udariti tabor. I utaboriše se ondje, i ostadoše ondje, dok Baku rebra nisu zarasla i dok se opet nije za put osposobio.

Te zime, u Dousonu, Bak bijaše junak novog podviga, možda i ne onako slavnog, ali podviga kojim mu se ime još više uzdiglo na totemskom stupu aljaskanske slave. Taj je podvig bio na naročitu radost trojice ljudi; njima je name trebala oprema, do koje su tako došli, pa su se mogli otisnuti na odavno priželjkivan put na djevičanski Istok, gdje se kopači još ne bijahu pojavili. Sve je nastalo tako što se u krčmi Eldorado čavrljalo i o svačem preklapalo, pa su se neki razmetljivo hvalili svojim psima ljubimcima. Bak,

o kojem se glas svuda pronio, bijaše im na nišanu, pa je Torntonu trebalo valjano ga braniti. Nakon jedno po sata neki čovjek poče uvjeravati kako njegov pas može povući saonice sa pet stotina funti tereta i s njima poći dalje; drugi se hvalio da bi njegov pas mogao krenuti sa šest stotina; treći povisi teret na sedam stotina funti.

– Da velika mi čuda! – prezirno će na to Tornton. – Bak može krenuti s tisuću funti.

– I da pokrene zaleđene saonice i da ih tegli stotinu jarda? – priupita Metjusun, kopač zlata koji se obogatio, onaj što se hvalisao sa sedam stotina.

– I da pokrene zaleđene saonice i da ih tegli stotinu jarda – hladno potvrdi Džon Tornton.

– Dobro je – prihvati Metjusun polako i promišljeno, tako da ga svi mogahu čuti; – hajde u hiljadu dolara da ne može. Evo ih!

To reče pa na sto baci vrećicu zlatnih zrnaca, a bijaše ona kao kakva povelika kobasica.

Niko ni da progovori. Torntonovom hvalisanju, ako to bijaše hvalisanje, bačen je izazov. Čutio je dok mu je topla krv nadolazila u lice. Jezik ga je povukao. Nije zaista znao može li Bak povući tisuću funti tereta. Ta to je pola tone! Strahovitost toga tovara prestravila ga. Njegova je vjera u Bakovu snagu bila velika, i često je mislio da Bak može povući toliki tovar; ali se još nikad nije našao naspram takve mogućnosti, kao evo sada, kad su u nj uprti pogledi kakve dvanaestorice ljudi, što nijemo čekaju. A na vrhuncu: nije imao hiljadu dolara; nisu ih imali ni Hans ni Pit.

– Moje su saonice vani; na njima je dvadeset vreća brašna, svaka vreća pedeset funti – prosljedi Metjusun surovo neposredno; – Neka ti dakle ništa ne smeta.

Thornton ne uzvrat. Nije znao što bi odgovorio. Išao je pogledom od jednog lica do drugoga, nesabrano, kao čovjek koga je ostavila moć mišljenja i koji sada negdje traži ono što bi ga opet pokrenulo. Pogled mu se zaustavi na licu Džima O'Brajana, koji bijaše jedan od kraljeva zlatnih rudnika i stari Torntonov drug. To mu bijaše mig i znak, koji ga kanda pokrenu da učini nešto što ni u snu ne bi pomislio.

– Možeš li mi uzajmiti hiljadu? – upita gotovo šapćući.

– Zacijelo – odgovori O'Brajan i lupnu nabijenom vrećicom pokraj Metjusunove. I nadoveza: – Eto ih, premda, Džone, ja malo vjerujem da životinja može izvesti taj podvig.

Eldorado se isprazni: svi iziđoše na ulicu da gledaju taj eksperiment. Ostaviše stolove, a trgovci i lugari stupiše naprijed, da vide ishod oklade i da se i sami klade. Nekoliko stotina ljudi, u krznu i u rukavicama, natislo se oko saonica na maloj udaljenosti. Metjusunove saonice, natovarene s hiljadu funti brašna, stajahu vani već dva sata, pa su se na žestokoj studeni (bijaše šezdeset ispod ništice) salinci čvrsto zaledili za tvrdo ugaženi snijeg. Naokolo se nudile opklade od dva prema jedan da Bak neće pokrenuti saonice. Nastade raspravljanje o tome što se ima razumjeti pod riječju *pokrenuti*. O'Brajan kazivaše da Tornton ima pravo salince osloboditi leda, a onda Bak treba *pokrenuti* saonice, *pomeriti ih s mrtve tačke*. Metjusun je tvrdio da se pod onom riječju podrazumijeva i oslobađanje salinaca – sam

ih pas mora osloboditi leda. Većina ljudi, što su pribivali opkladi, izjasni se u njihovu korist, a na to se opklade naokolo popeše na tri prema jedan protiv Baka.

Nudile su se takve opklade, ali ih niko nije prihvatao, jer niko nije vjerovao da je Bak kadar izvesti onaj poduhvat. Tornton se zaletio kad je prihvatio tu okladu, pa je zapao u sumnju. Sada, kad je gledao teške saonice, tu голу zbilju pred očima, s potpunom zapregom od deset pasa, savijenih u snijegu ispred saonica, Bakov zadatak mu se činio još nemogućijom. Metjusun se pobjednički sjao.

– Tri prema jedan! – objavi on. – Dodajem još hiljadu na okladu, Torntone. Šta kažeš?

Torntonu se na licu odražavala sumnja, ali je u njemu bio izazvan borbeni duh – borbeni duh, što se uzvija iznad svake nejednakosti, ne poznaje nemogućnosti, oglašuje se o sve osimo bojni poklik. On pozva Hansa i Pita. Njihove vrećice bijahu tanke; trojica drugova mogahu sastaviti svega dvije stotine dolara. To im je bio sav imetak, u to vrijeme, kad ih sreća nije služila. Ali se nisu skanjivali da tih dvjesto dolara stave pokraj Metjusunovih šest stotina.

Ispregošu onu deseticu pasa, a na njihovo mjesto dođe Bak, s vlastitom opremom. Uzbuđenost, što je sve obuzela, prešla je i na njega; osjećao je da mu sad nekako valja izvesti golem poduhvat za Džona Torntona. Romor divljenja popratila njegovu sjajnu pojavu. Bijaše sasvim čio, ni unče suvišna mesa, a stotinu i pedeset funti, koliko je sada težio, bijahu stotinu i pedeset funti čvrstine i snage. Krzno mu se prelijevalo sjajem, kao da je svileno, napola nakostriješena

dlaka, niza šiju i po plećima, podizala se kanda sa svakim pokretom, te se činilo da svaka vlas naprosto oživljuje od obilja snage i jedrine. Široka prsa i snažne prednje noge bijahu u razmjeru s ostalim tijelom, na kojem se mišići ocrtavahu u čvrstim klupcima ispod kože. Ljudi opipavahu te mišiće i kazivahu da su tvrdi poput željeza, i opklade protiv Baka počеше sa tri prema jedan padati na dva prema jedan.

– Eh, svega mu, gospodine – počе jezikom zapletati neki član najnovije dinastije, neki kralj u trgovini psima. – Evo vam osam stotina za nj, gospodine; osam stotina, tako kako stoji.

Tornton na to samo odmahnu glavom i stupi Baku sa strane.

– Treba da se skloniš od njega – negodovao je Metjuson.
– Pošteno valja igrati, s dosta mjesta.

Mnoštvo ušutje; mogahu se čuti jedino glasovi kartaša kako utaman nude dva prema jedan. Svako je priznavao da je Bak divna životinja, no ipak – dvadeset vreća brašna, svaka po pedeset funti, previše je opsezalo u njihovim očima da bi odriješili kese. Tornton kleknu Baku sa strane. Uze mu glavu među dlanove i prisloni svoje lice uz njegovo. Nije ga veselo zatresao, kako mu bijaše u navadi, niti ga je karao odmila; ali mu jest na uho šaptao. – Kao što me voliš, Bak, kao što me voliš – to mu je prošaptao. Bak zaskviča od suzdržanog žara i odanosti.

Skupljeni gledaoci radoznalo promatrahu. Stvar postajaše tajanstvena. Činila se kao kakva čarolija. Kad je Tornton ustao, Bak mu čeljustima uhvati ruku u rukavici, stisnu

je zubima i polako pusti, napol oklijevajući. Bješe to odgovor, izražen ne riječima, nego ljubavlju. Tornton dobrano koraknu nazad.

– Naprijed, Bak! – reče Tornton.

Bak zategnu konopce, pa ih popusti za koji palac. Tako bijaše navikao.

– Gi! – oštro se razliježe Torntonov glas u napetoj tišini.

Bak zaokrenu desno i onda se baci naprijed, na što se zateže konopac, a Bakovih stotinu i pedeset funti se zaustavi u naglom trzaju. Tovar se na saonicama potrese, a ispod salinaca začu se hrskanje i pucketanje.

– Lijevo, naprijed! – podviknu Tornton.

Bak ponovi manevar, ali sad ulijevo. Pucketanje prijeđe u pucanje, saonice se zakrenuše, a salinci kliznuše i zadržmaše nekoliko palaca u stranu. Saonice sad bijahu oslobođene leda. Gledaocima zastade dah, ali nisu toga bili svjesni.

– A sada mush! – Torntonova zapovijed odjeknu kao pucanj iz revolvera. Bak se bacio naprijed i zategao konopce naglim udarcem, od kojega sve zaškripje. Cijelo mu se tijelo skupilo u strahovit napor, mišići se previjali i grčili kao kakva živa stvorenja pod svilenastim njegovim krznom. Široka mu prsa nisko polegla tlu, glavom zapeo toliko naprijed da i ona bijaše ponisko, noge mu mahnito grebale i noktima zadirale u tvrdo zaleđeni snijeg, ostavljajući u njemu uporedne brazde. Saonice se zanjahaše i potresoše, napola pokrenute. Jedna mu se noga okliznu, a jedan čovjek glasno uzdahnu. Onda saonice krenuše – činilo se da se pokreću u nizu brzih trzaja, premda više nikako nisu sasvim zasta-

le... pola palca... palac... dva palca... Trzaji se očito umanjše; kako su saonice dobivale pokretnu silu, Bak zape, dok se pomicanje najposlije ne pretvori u postojano kretanje.

Gledaoci zinuše i opet počеше disati, i nesvjesni toga da im se na časak zaustavio dah. Tornton je trčao za saonicama i bodrio Baka kratkim riječima. Udaljenost bijaše izmjerena, i kad se Bak primicao hrpi ogrjevnog drva, što je označavala udaljenost od stotinu jarda, radosni usklici postadoše sve češći i jači, dok se naposljetku ne prolomiše u opće klicanje, kad je Bak prošao pokraj hrpe i na zapovijed stao. Svaki je čovjek bućio od veselja, čak i Metjusun. Šeširi i rukavice poletješe uvis. Ljudi se rukovahu, svejedno ko s kime, sve kipteći od radosti što se pretvorila u opšti žamor. Tornton kleknu pokraj Bucka. S glavom uz njegovu, poče ga tresti tamo-amu. Gledaoci, što su onamo pobrzali, čuše ga gdje Baka kara dugo i žarko, nježno i s mnogo ljubavi.

– Svega mu, gospodine, tako mu svega – zaplete jezikom onaj kralj u trgovini psima – evo vam hiljadu za njega, gospodine, hiljadu, gospodine, hiljadu i dvije stotine...

Tornton ustade. Oči mu se orosile, a suze, kojih nije krio, potekle mu niz obraze.

– Nipošto gospodine – reče on kralju. – Idite dovraga, gospodine. To je najbolje što vam mogu kazati.

Bak uze među zube Torntonovu šaku. Tornton ga drmaše tamo-amu. Gledaoci, kao da su svi nadahnuti istim poticajem, ukloniše se na pristojnu udaljenost; nisu više bili nepažljivi, nisu više htjeli smetati.

VII

ZOV DIVLJINE

Kad je Bak u pet minuta zaradio Džonu Torntonu hiljadu i šest stotina dolara, omogućio je svome gospodararu da podmiri neke dugove i da s drugovima ode na Istok, da traga za nekim izgubljenim rudnikom zlata, o kojem su se nametale priče, a povijest mu bila stara koliko i povijest one zemlje. Mnogi su išli u potragu za onim rudnikom, ali ga je malo njih našlo, a mnogi se nisu nikad vratili s onog pothvata. Taj izgubljeni rudnik, oko kojega se zbilo mnogo tragedija, bijaše obavijen tajnom. Niko nije ništa znao o prvome čovjeku. Najstarija predaja završavala se prije nego što je stigla do njega. Od početka bješe ondje neka prastara i trošna koliba. Ljudi se na samrti zaklinjahu njome i rudnikom, kojemu ona označavaše položaj, potvrđujući svoje svjedočenje komadom zlatne rudače koje se razlikovalo od svake druge vrste na Sjeveru.

Ali niko živ nije oplijenio onu riznicu, a mrtvi bijahu mrtvi; i zato Džon Tornton, Pit i Hans, s Bakom i šestoricom drugih pasa pođoše na Istok, nepoznatim putem, da izvrše što nisu mogli psi i ljudi koji bijahu isto onako valjani. Išli su sedamdeset milja uz rijeku Jukon, krenuli nalijevo, uz rijeku Stjuart, prešli Majo i Mek Pitanje, pa dalje; sve dok se rijeka Stjuart ne suzi u potočić, a onda udarili preko vrhova što su se kočili i označavali kičmu kontinenta.

Tornton malo zahtijevaše od čovjeka ili od prirode. Nije se plašio divljine. Sa šakom soli i s puškom mogao je zaći

u pustoš i divljinu i kretati kuda hoće i koliko mu drago. Kako mu se nije žurilo, on je, kao Indijanac, lovio za večeru za samoga dnevnog putovanja; nije li uspio, on je, baš kao Indijanac, putovao dalje, siguran u svome znanju da će prije ili kasnije doći do hrane. I tako im se, na tom dugom putu na Istok, jelovnik sastojao od divljači, municija i alat bijahu njima glavni tovar na saonicama, a knjiga odlaska i dolaska bijaše ispisana u neizmjerljivoj budućnosti.

Na golemu radost bješe Baku taj lov, to ribarenje i beskonačno lutanje onim neobičnim krajevima. Ponekad su nedjelje i nedjelje bez prekida išli naprijed, iz dana u dan, a ponekad su opet nedjeljama logorovali ovdje-ondje, psi bi besposličili, a ljudi, vrućinom vatara, pravili otvore u zamrznutoj truleži i u pijesku i ispirali bezbrojne lonce blata na toplini ognja. Nekad bi gladovali, nekad bogato gozbovali, već prema obilju divljači i prema lovačkoj sreći. I ljeto je došlo pa su ljudi i psi nosili svoj tovar, splavarili preko modrih gorskih jezera, ili se pak spuštali ili uzlazili nepoznatim rijekama u lakim čunovima što bi ih načinili u obližnjoj šumi. Mjeseci dolazili i promicali, a oni išli tamo-amo kroz neznanu golemu prostranost, gdje ne bijaše ljudi, a gdje su ljudi ipak bili, hoćemo li vjerovati priči o izgubljennoj kolibi. Išli su preko razvođa za ljetnih vijavica, drhtali pod ponoćnim suncem, na golim vrletima između krajnje točke biljnog svijeta i područja vječitog snijega, spuštali se u ljetne doline posred rojeva i rojeva komaraca i muha, a u sjenci ledenjaka brali cvijeće i jagode – cvijeće tako divno, a jagode tako zrele da bi se i Jug mogao njima ponositi. U

jesen te godine dopriješe u neku tajanstvenu krajinu punu jezera, kraj sasvim žalostan i tih, u kojem nekoć bijaše divljih gusaka i pataka, a sada ni traga životu: samo su studeni vjetrovi kroza nj fijukali, led se hvatao po zakloništima, a na pustim obalama tužno žuborili valovi.

Zađoše i u drugu zimu lutajući utrtim tragovima ljudi koji su prije njih onuda prošli. U nekoj se prilici namjeriše na stazu kroza šumu, stari put obilježen zarezima u drveću, i izgubljena koliba kao da bijaše veoma blizu. Ali se toj stazi nije znao ni početak ni svršetak, ostala je ona tajnom, kao što je tajnom ostao čovjek koji ju je načinio, i razlog zašto ju je načinio. Drugi put naiđoše na ostatke lovačke kolibe, koju je vrijeme istrošilo, te između krpa istrulelih ćebadi Tornton nađe dugu kremenjaču. Znao je da je ta puška proizvodnje Hudson Bej Kompani, iz ranih dana Sjeverozapada, kad je takva puška vrijedila u dabrovini koliko je visoka kad se krzna naslažu jedno na drugo. I to bješe sve – ni traga čovjeku koji je davno sagradio tu kolibu i ostavio pušku među gunjevima.

I opet osvanu proljeće, a oni na kraju svog lutanja otkriše ne izgubljenu kolibu, nego plitku naslagu u širokoj dolini, gdje se zlato na dnu posude za ispiranje žutjelo poput masla. Nisu dalje ni tražili. Svaki dan rada donosio im je u zlatnom prahu i u gukama hiljade dolara, a radili su cijelog dana. Spravljali su zlato u vreće od sobove kože, pedeset funti u jednu, i slagali ih kraj kolibe od omorikova granja, slagali ih, kao što se slažu cjepanice. Radili su kao divovi, a dan jurio za danom ustopice, kao u snu, dok se blago gomilalo.

Za pse ne bijaše nikakva posla, osim što su katkad dovlačili divljač što bi je Tornton ubio; Bak je provodio duge sate snevajući kraj vatre. Utvara runjavog čovjeka kratkih nogu izlazila mu češće pred oči sada kad je bilo malo posla; i često, žmirkajući tako pokraj vatre, Bak lutaše s njime onim drugim svijetom kojega se prisjećao.

Istaknuta crta onog svijeta kao da bješe strah. Kad je Bak gledao u onoga dlakom obraslog čovjeka kako spava pokraj vatre, s glavom među koljenima, a šaka sklopljenih nad njom, vidio je da taj čovjek spava nemirno, često se trza i budi, pa sav u strahu bulji u mrak i podlaže vatru. Jesu li išli morskomo obalom, po kojoj bi kosmati čovjek skupljao školjke i odmah ih jeo, očima bi strijeljao na sve strane tražeći skrivenu pogibelj, a noge napinjao, da zagrebe i da pojuri poput vihora tek što bi se pogibao pojavila. Kroz šumu prolažahu bez ikakvog šušnja, čovjek prvi, Bak za njim. Obojica bijahu oprezni do krajnosti, obojica su čulili uši i njima kao strigli, dok bi im nosnice podrhtavale, jer i u čovjeka bijaše sluh i njuh oštar ko u Baka. Kosmati se čovjek mogao penjati na drveće i odmicati brzo, baš kao i po zemlji, bacajući se i hvatajući se rukama od grane do grane, što bi ponekad bile i po dvanaest stopa jedna od druge; znao ih je puštati i novih se hvatati, a da nikad ne padne i nikad ne promaši. Zaista se činilo da je na drveću jednako vješt kao i na zemlji; Bak se prisjećao noći što ih je probdio pod drvećem, dok se kosmati čovjek, koji se gore uzverao, čvrsto držao grane i tako spavao.

Vrlo srodan tim utvarama, u kojima se javljao dlakom obrasli čovjek, bijaše zov, koji je odzvanjao dubinama šume.

Unosio je taj glas silni nemir u Baka i čitavog ga ispunjao neobičnim žudnjama. Od njega mu dolazaše nejasna nekakva milina, te bijaše svjestan da ga nešto pobuđuje i da divlje čezne za nečim – za čim, to ni sam nije znao. Ponekad je išao za tim zovom u šumu, odlazio i tražio ga, kao da je to nešto što se može dodirnuti; pa je lajao blago ili prkosno, kako mu već raspoloženje kazivaše. Zavlačio bi njušku u svježu šumsku mahovinu, ili u meku crnicu, iz koje niču duge trave, te bi na miris masne zemlje frktao od radosti; ili bi pak, kao u skrovištu, čučao iza oborenih stabala, što bijahu gljivama prekrivena, te širom otvorenih očiju i dobro načuljenih ušiju promatrao i osluškivao sve što se oko njega kreće ili od sebe daje glasa. Tko zna, možda se, dok je tako ležao, nosio nadom da će uloviti taj zov što ga on nije mogao razumjeti. Ali on nije znao zašto to čini. Morao je tako, pa o tome nije ni razmišljao.

Neodoljivi nagoni su ga obuzeli. Ležao bi u logoru, drijemajući za vrijeme dnevne topline, te bi najedanput uzdigao glavu i načulio uši, pažljivo osluškujući, a onda bi skočio na noge i zagrebao u daljinu, jurio sve dalje i dalje, sate i sate tako, prolazio šumom i širinom. Volio je bježati niz sasušena korita rijeka, šunjati se za pticama i uhoditi im život u šumi. Po cio dan znao bi ležati u kakvom šibljiku, gdje je mogao promatrati kako jarebice lepeću krilima, slijeću i ulijeću. Posebno mu se sviđalo da juri u sumračju ljetnih ponoći i sluša kako šuma prigušeno i sneno šapuće, traži odgonetke i čita znakove i glasove, kao što čovjek čita knjigu, i tražiti ono nešto tajnovito, što ga zove – zove ga, bio u snu ili budan, uvijek, zove ga da dođe.

Jedne noći trže se od sna; iz očiju mu izbijala žestina, njuška podrhtavala i njuškala, a šija mu se nakostriješila. Iz šume dopirao zov (ili njegov jedan ton, jer taj glas imaše mnogo tonova), razgovijetan i određen kao nikad prije – otegnuto zavijanje, slično zavijanju eskimskih pasa, slično a ipak različito. I razabra ga kao nešto znano i blisko, poznade ga kao glas koji je već prije čuo. Pojurio je kroz tabor, što je počivao u snu, prošao kroz njega brzo i tiho i nestao u šumi. Što se više primicao onome zavijanju, sve je više usporavao hod, oprezan u svakome svom pokretu, i sve tako, dok se ne primaknu nekoj čistini između drveća, gdje ugleda duga i mršava šumskog vuka: sjedi vuk na stražnjim nogama, a njušku nebu podigao.

Bak nije ni šušnuo, a ipak vuk prestade zavijati te pokuša nanjušiti njegov dolazak. Bak iziđe na čistinu, napola polegao, čvrsto skupljena tijela, kruta i opružena repa, dok je šape spuštao neobično pažljivo. Svaki mu pokret najavljivaše istodobno i prijetnju i ponudu prijateljstva. Bješe to primirje što prijeti, kakvo se već javlja kad se susretnu grabežljive zvijeri. Ali vuk uteče, čim ga opazi. Bak jurnu za njim, u divljim skokovima, u pomamnoj želji da ga prestigne. Natjerao ga je u ćorsokak, suho korito nekakvog presašla potoka, gdje su oborena stabla priječila dalji put. Vuk se vrtio naokolo, obrćući se na zadnjim nogama, kako bi se okretao Džo i svaki drugi eskimski pas u škripcu, režao je i kostriješio se, i neprestano brzo zvocao zubima.

Bak nije napadao, nego je oko njega obilazio i opkoljavao ga prijateljski mu se približavajući. Ali vuk bijaše sum-

njičav i prestrašen: ta Bak je težio koliko tri onakva kurjaka, a vukova glava je jedva dopirala Baku do ramena. Čim je uhvatio zgodu, umače ko strijela, i trka se nastavi. Više puta bijaše natjeran u tjesnac, pa se ponavljala stara igra, premda je vuk bio u jadnom stanju; ta inače ga Bak ne bi mogao tako lako dostizati. Jurio bi, dok mu Bakova glava ne bi došla izrebar, a onda bi se u nevolji brzo okrenuo, da bi opet prvom prilikom umaknuo.

Naposljetku, Bakova upornost bijaše nagrađena: kad je vuk razabrao da mu nikakvo zlo ne prijeti, na koncu se s njime onjuši. Onda se sprijateljiše, pa zaigraše naokolo, strašljivo i nesigurno, kako već zvijeri prikrivaju svoju divljinu. Nakon nekog vremena vuk krenu lakim kasom, jasno pokazujući da nekamo odlazi. I Baku je dao znak da i njemu valja poći, pa su kaskali usporedno, u sivom svitanju, koritom potoka, i tako do izvora, pa onda preko sumornog razvođa, gdje počinje uspon.

S druge strane razvodnice siđoše u ravan kraj, gdje su se sterale goleme šume i vijugale mnoge rječice; neprestano su trčali tim prostranim krajem, sunce sve više odskakalo, a dan bivao topliji. Bak je mahnitao od radosti. Znao je da se eto konačno odaziva onome zovu, trči eto usporedno sa svojim šumskim bratom, ide onamo gdje je sigurno izvir tome zovu. Brzo su ga obuzimale stare uspomene, pa se uzbudio kao što se nekad uzbuđivao zbog stvarnosti, od koje su ostale te uspomene, što bijahu samo njene sjenke. Tako je s njime bilo davno nekad, negdje u drugom svijetu, kojega se nejasno prisjećao, i s njime je evo opet tako: juri

slobodan slobodnim prostranstvom, pod nogama mu neutrta zemlja, a prostrano nebo nad njim.

Zaustaviše se kraj potoka, da se napiju, i tu, zastavši, Bak se sjeti Džona Torntona. Sjede. Vuk usmjeri onamo, odakle je sigurno dolazio zov, ali se vrati njemu, onjuši ga po nosu, pa ga onda stade pokretima poticati. No Bak se okrenu i polako pođe onamo odakle je i došao. Više od po sata divlji mu je brat trčao sa strane i tiho cvilio. A onda sjede, podiže njušku uvis i poče zavijati. Bješe to tužno zavijanje, što se činilo sve slabije i slabije kako je Bak sve više odmicao, dok najposlije ne zamre u daljini.

Džon Tornton nalazio se za ručkom kad je Bak dojurio u tabor; kako stiže, odmah pojuri gospodaru i u svojoj ga ljubavi obori te se poče oko njega vrtjeti, jezikom cjelivati lice i ruku mu zubima stiskati *kao da je pošasjavio*, kako govoraše Tornton drmajuci Baka tamo-amu i karajuci ga od milja.

Dva dana i dvije noći nije Bak odlazio iz tabora, niti je za časak puštao Torntona s očiju. Slijedio je gospodara u stopu, dok je ovaj radio, pazio na nj za objeda, pratio ga uvečer na počinak, izjutra ga dočekivao. No nakon dva dana zov iz šume poče dopirati zapovjednije negoli ikad prije. Bak opet zapade u nemir, počeše ga progoniti sjećanja na divljeg brata, na ljupki kraj s one strane razvođa, na jurenje preko šumskih daljina. I opet pođe da luta šumama, ali divljeg brata više ne bijaše; premda je za dugih bdjenja pomno osluškiavao, nikad mu više do ušiju ne dopre ono tužno zavijanje.

Počeo je noću spavati vani, a ponekad je dane i dane izbivao izvan tabora; jednom je prešao razvođe, tamo gdje je izvirao potok, i sišao u onaj kraj, što obiluje šumom i vodom tekućicom. Čitavu nedjelju dana je onuda lutao, uzalud tragajući za novim znakom svoga divljeg brata i usput loveći divljač, i kaskao dugim, laganim kasom što kanda nikad ne umara. Lovio je losose u nekoj širokoj rijeci, što se negdje u more izlivala, i pored te rijeke razderao je velikog mrkog medvjeda, kojega su golemi komarci oslijepili, pa je bespomoćan i strašan bjesnio šumom; zaklao ga je tu, kad se medvjed i sam nalazio u ribolovu. Iako medvjed bijaše slijep, borba nije bila laka, te je probudila i posljednje skrivene ostatke Bakove divljine. A kada se nakon dva dana vratio do trupla i našao dvanaestak vukolikih proždrljivaca kako se otimaju o plijen, raspršio ih je kao pljevu; iza onih koji su umakli, ostala su dvojica što se više neće otimati.

Obuzela ga krvožednost kakve prije nije znao. Klao je, prometnuo se u grabežljivca što živi od živih stvorova, bez ičije pomoći, sam, zahvaljujući svojoj snazi i neustrašivosti, pobjedonosno nadživljujući u neprijateljskoj okolini, gdje samo jaki nadživljuju. Sve je to probudilo u njem silnu oholost, što je prešla na cijelo njegovo biće i svega ga prožela. Taj se osjećaj pokazivao u svim njegovim pokretima, nalazio se u igri svakog mišića, jasno izbijao u njegovu držanju, te njegovo sjajno krzno činio još sjajnijim, ako je to moguće. Da nije imao mrke mrlje na njušci i poviše očiju, i pruge bijele dlake sredinom prsa, mogao bi se lako zamijeliti za kakva golema vuka, većeg i od najvećeg u tom rodu.

Od svog oca bernardinca naslijedio je uzrast i težinu, ali je njegova mati, ovčarski pas, tome uzrastu i težini dala oblik. Njuška mu bješe velika vučja njuška, ali veća nego u ikojoj vuka, a glava, nešto šira, bješe vučja, ali teža i krupnija.

Lukavost mu takođe bijaše vučja, divlja lukavost, a njegovu shvaćanje – shvaćanje ovčarskoga psa i bernardinca; sve ga je to, uz iskustvo stečeno u najsureviji školi, činilo strašnim, kao što je strašna svaka druga zvijer što prolazi pustinjom. Mesožder, što se hrani samo divljači, bijaše on u punom cvijetu, na najvišoj plimi svog života, te je pucao od snage i krepkosti. Kad bi ga Tornton pomilovao po hrptu, za rukom bi mu sve pucketalo, jer je od dodira svaka dlaka ispuštala magnetizam, što se u njoj nagomilao. Svaki dio, tijelo i mozak, staniče i živčano tkivo, sve bijaše nabijeno do vrhunca, sve savršeno napeto; a između svih dijelova divna skladnost, potpuna uravnoteženost. Čim bi što opazio ili čuo, čim bi se što dogodilo, a to tražilo da se nešto učini, odgovorio bi munjevito brzo. I koliko god eskimski pas mogao brzo skočiti na obranu ili u napad, Bak bi skočio dvaput brže. Čim bi opazio pokret ili čuo šušanj, već bi na nj i odgovorio, i to u kraćem vremenu nego što je drugom psu trebalo dok okom uhvati pokret ili uhom zvuk. U istom je trenutku opazaja donosio odluku i djelovao. Zapravo su te tri radnje opazanje, odluka, djelovanje – dolazile jedne za drugom, ali je vremenski razmak među njima bio tako neizmjerljivo sitan, te se činilo kao da se događaju istodobno. Mišići mu bijahu puni puncati životne snage, pa su oštro poigrali, poput ocalnih pera. život je strujao kroza nj u

divnom izobilju, radostan i nabujao, te se činilo, sad će ga, od silnog zanosa, raznijeti na komade i obilno poteći svijetom.

– Nikad nije bilo takvog psa – reče jednog dana Džon Tornton dok su drugovi gledali Baka kako odlazi iz tabora.

– Razbio se kalup pošto su njega izlili – napomenuo je Pit.

– Svega mi, i ja bih to rekao – potvrdio je Hans.

Vidjeli su ga gdje odlazi iz tabora, ali nisu vidjeli kako se odmah strašno preobrazio, čim se našao u tajnovitosti šume. Nije više išao običnim korakom. S onih se stopa prometnuo u zvijer, pa se tiho šuljao, poput mačke, postao sjenka, što se javljala i iščezavala među sjenkama. Znao je kako mu valja iskoristiti svaki zaklon, znao puzati na truhu kao zmija, znao skočiti poput zmije i udariti. Mogao je skinuti sniježnicu iz gnijezda, zaklati zeca na spavanju, zgrabiti u zraku male prugaste vjeverice, što bi samo trenutak zakasnile da pobjegnu uz drveće. Ribe, na širim mjestima u rijeci, ne bijahu mu prebrze, ni odveć oprezni dabrovi dok bi popravljali svoje jazove. Ubijao je da jede, a ne iz obijesti; ali je volio jesti ono što je sam ubio. U nekim mu poduhvatima bijaše prikrivene šale; uživao je u tome da se prišunja vjevericama: kad bi ih gotovo već zgrabio, pustio bi ih da nasmrt preplašene umaknu na drveće.

Jesen došla, sobovi se javljali u većem broju, polako silazili da dočekaju zimu u nižim i blažim dolinama. Neko zalutalo, napol odraslo lane već je palo žrtvom Baku; no ovaj je htio domoći se krupnije i strašnije divljači, pa je jednog

dana na nju i naišao kod razvođa, na izvoru potoka. Stado od dvadeset sobova prešlo iz onoga šumovitog i tekućicama bogatog kraja, a vođa u stadu bio neki veliki mužjak. Bješe taj divlje čudi, više od šest stopa visok, strahovit protivnik, kakvog je Bak mogao poželjeti. Velikim je lopatastim rogovima razmahivao tamo-amo; na njima imашe četrnaest parožaka, što su se od vrška do vrška razgranali na sedam stopa. Sitne mu se oči opako i gnjevno krijesile, dok je bijesno rikao gledajući Baka. Iz sobova bedra virio vršak pernatte strijele, a to bijaše razlogom njegove podivjalosti. Vodeći se nagonom, što je potjecao iz prastarih dana prvobitnog svijeta, Bak je išao za tim da sobu spriječi povratak u stado. Nije to bio lak posao. Skakao je ispred soba i lajao, tek toliko udaljen da ga ne mogu zahvatiti njegovi golemi rogovi i strahoviti rašireni papci, koji bi mu život dokrajčili jednim udarcem. Nemoćan da se otarasi zubate opasnosti i da okrene svojim putem, sob je zapadao u najveće bjesnilo. U tim je časovima jurio na Baka, koji se vješto povlačio: gradio se kao da ne može pobjeći i time mamio protivnika. A kad bi se sob odvojio od stada, na Baka bi navalila dva-tri mlađa mužjaka i tako bi ranjenome omogućili da opet priđe stadu.

Ima neko strpljenje divljine – tvrdokorno, neumorno, uporno kao i sam život – strpljenje štono beskrajne sate drži pauka nepokretna u njegovoj mreži, zmiju smotanu u klupko i panteru u zasjedi; to je strpljenje poglavito svojstveno životu kad ovaj lovi svoju živu hranu; njime bijaše naoružan Bak kad se uhvatio stada, zadržavajući ga u njegovu napredovanju, izazivajući mlade mužjake, zabri-

njavajući ženke s napola odraslom lanadi, a ranjenog soba tjerajući u bjesnilo od nemoćnog gnjeva. To se produžilo pola dana. Bak se nalazio svuda, napadao sa svake strane, obasipao stado vihorom prijjetnji, odvajao svoju žrtvu čim bi prišla stadu, iscrpljivao strpljivost životinja na koje je navaljivao, jer je znano da je manje strpljivosti u napadnutog negoli u onoga koji napada.

Dan se primicao kraju, sunce se spustilo na počinak na sjeverozapadu (tama se vratila, a jesenske su noći trajale šest sati); što je dan više odmicao, mladi su mužjaci pokazivali sve manje volje da priskaču u pomoć svome vođi. Bliska zima tjerala ih u niža područja, a taj dosadni stvor, što ih zadržava u kretanju, toliko bijaše nametljiv te se činilo da se te napasti nikad neće riješiti. Osim toga, u pogibli nije bio život stada ni mladih mužjaka; zahtijevao se život samo jednog člana, a taj nije bio toliko važan koliko životi čitava ostalog stada, tako da naposljetku bijahu pripravnici da plate danak.

U sumrak stajaše stari sob oborene glave i gledaše svoje drugove ženke, koje je poznao, lanad, koju je očinski volio, mlade mužjake, koje je poučavao – gledao ih kako brzo promiču kroza svjetlost što gasne. Nije mogao za njima, jer mu je pred nosom skakala ta nemilosrdna zubata napast što ga nikako ne ostavlja. Težio je pol tone i još tri stotine funti, po vrhu; proživio je dug i snažan život, pun borbe i okršaja, a sad eto ga licem u lice sa smrću, što mu prijete od zubi nekoga stvora, kojega glava ne doseže ni iznad njegovih velikih i koščatih koljena.

Odonda ni danju ni noću nije Bak napuštao svoj plijen, nije mu davao ni časka počinka, nije mu dopuštao da brsti lišće s drveća ni izdanke mladih breza i vrba. Nije ranjenom sobu ostavljao prilike da utaži strašnu žeđ vodom iz potočića, što su ih prelazili. Često bi se sob, očajan, dao u trk i podugo bježao. Bak ne bi ni pokušao da ga zaustavi, nego je lagano kaskao za njim, zadovoljan takvom igrom, te bi legao kad bi sob zastao, a žestoko bi ga napadao čim bi pokušao da se hrani ili da pije.

Golema se glava obarala sve niže i niže pod spletom rogova, a nespretni kas bivao sve slabiji. Od vremena do vremena znao bi sob podugo stajati, njuške priklonjene zemlji, obješenih ušiju, a Bak bi time dobijao sve više vremena da se sam napoji i da počine. U takvim časovima, daščući, s isplaženim crvenim jezikom i s očima uprtim u golemog soba, zastao bi Bak, a sve mu se pričinjalo da svaka stvar mijenja lice. Mogao je osjetiti neko novo gibanje na zemlji. Kao što su sobovi dolazili u onaj kraj, tako su dolazile i druge vrste života. Od njihove nazočnosti sve je brujalo: i šuma, i voda, i zrak. Nije to saznao ni vidom, ni sluhom, ni njuhom, nego drugim nekim osjetilom, koje bijaše istančanije. Ništa nije čuo, ništa vidio, a ipak je znao da se kraj nekako promijenio, da se u njem događaju neobične stvari; i odlučio je da to istraži, čim završi posao što ga je započeo. Naposljedku, četvrtoga dana, oborio je golemoga soba. Dan i noć ostao je pokraj plijena, jedući i spavajući naizredice. A onda, odmoran, osvježen i okrijepljen, okrenu prema logoru i Džonu Torntonu. Lagano

je kaskao, sat za satom, neprestance išao, a nikad nije bio neodlučan ili u sumnji zbog zamršenog puta, uvijek grabio ravno prema taboru, a tako siguran u pogledu pravca da bi se čovjek sa svojom magnetskom iglom mogao postidjeti.

I dok je tako brzao, postajao je sve više svjestan novoga gibanja što je ispunilo zemlju. Život se tu razlikovao od života kakav bijaše preko ljeta. Nije više tu činjenicu osjećao nikakvim profinjnim ni tajanstvenim čulom: ptice su o tome cvrkutale, vjeverice čavrljale i sam lahor šaputao. Zastao je više puta i udisao svježiji jutarnji zrak, njuškao i čitao poruku, koja bi ga onda tjerala da poskoči i da brže grabi. Mučan ga osjećaj pritiskivao, slutio je da se nekakva nesreća zbiva, ako se već nije dogodila; a kad je za sobom ostavio posljednje razvođe i sišao u dolinu prema taboru, približavao se opreznije.

Prešavši tri milje, namjeri se na svjež trag, od kojeg mu se nakostriješila dlaka na šiji. Trag je vodio ravno prema taboru i Torntonu. Bak je jurio naprijed brzo, a krišom, svaki mu živac bio napregnut i napet u silnoj pažnji nad mnoštvom pojedinosti što su sastavljale i otkrivale cijelu priču – cijelu, jedino je još svršetak nedostajao. Njegov mu njuh raznoliko opisivao prolazak života, za kojim je išao. Razabrao je da je šuma utihnula, a to ne bješe bez razloga. Pobjegle su ptice, posakrivale se vjeverice. Od potonjih vidje samo jednu – okretno sivo stvorenjce, priljubljeno uza sivu suhu granu, tako da bijaše kao njezin dio, drvenasta izraslina na samome drvetu.

Dok je Buck prolazio dalje poput tamne sjene, što nečujno klizi, nos mu najedanput trgnu u stranu, kao da ga je povukla kakva opipljiva sila. Slijedio je novi trag do neke guštare i ondje naišao na Niga. Ležao je porebarce, uginuvši tu, dokle se dovukao, naskroz proboden strijelom: s jedne strane tijela izvirio vrh, a s druge se vidjela pera. Nekih stotinu jarda dalje Bak naiđe na jednoga od zaprežnih pasa, što ih je Tornton kupio u Dousonu. Taj se pas trzao u samrtnoj borbi, baš na stazi; Bak ga zaobiđe ne zastajući. Od tabora dopiraše slabi šum mnogih glasova, što su se dizali i spuštali u jednoličnu pjevanju. Pužući dovukao se do ruba čistine, i ondje našao Hansa kako leži ničice, načičkan perima mnogih strijela kao dikobraz. U isti čas Bak upravi pogled onamo gdje je stajala koliba od omorikova granja, i ugleda nešto od čega mu se nakostriješila dlaka po vratu i po plećima. Zapljusnu ga val strahovita bijesa. Nije ni znao da je zaurlao, a jest zaurlao prodorno, strahovito, divlje. Po posljednji put u svome životu dopustio je da strast nadvlada nad lukavošću i nad razborom, no to bješe od prevelike ljubavi što ju je osjećao prema Torntonu.

Jihati igrahu oko ostataka kolibe od omorikova granja, kad začuše strahovit urlik i ugledaše kako se na njih obara zvijer kakve još nikad nisu vidjeli. Bješe to Bak, živi vihor bijesa, koji se bacio na njih u mahnitoj želji da uništava. Skočio je na najbližega (bio to poglavica Jihata), pa mu razdro grlo širom, tako da je iz kucavice krv mlazom šiknula. Nije se zaustavljao da razdire žrtvu, nego se požurio dalje, pa je u idućem skoku raskinuo grlo drugom čovjeku. Ne

bijaše nikoga tko bi mu se mogao oduprijeti. Zapao je u samu njihovu sredinu i razdirao, trgao, uništavao, u neprestanom i strahovitom pokretu, prkoseći strijelama što su ih na nj odapinjali. Neshvatljivo brzi bijahu mu pokreti, a Indijanci toliko zbunjeni da su jedan na drugoga strijele odatapinjali; neki mladi lovac, potegavši kopljem na Baka, pogodi njime grudi drugog lovca tako žestokim udarcem da je vršak koplja probio kroz kožu na leđima te izvirio van. Na to Jihate spopade takva strava da su u silnu strahu umakli u šume i u bježanju objavljivali dolazak Nečastivog.

A Bak zaista bješe utjelovljeni đavo, što je bjesnio iza njih, obarajući ih kao srne, dok su bježali između drveća. Bješe to koban dan za Jihate. Raspršili se oni nadaleko i na široko onim krajem, i tek poslije tjedan dana u nekoj se dolini skupiše preživjeli, pa izbrojiše gubitke. Što se tiče Baka, on se, sit gonjenja, vratio u opustošeni tabor. Našao je Pita, ondje gdje je bio ubijen, pod gunjevima, u prvom času iznenađenja. Torntonova očajnička borba bijaše svježe ispisana na zemlji, pa je Bak pronjušio svaku pojedinost o njoj, sve do ruba dubokog vira. Tu na rubu, s glavom i prednjim nogama u vodi, ležala je Skita, vjerna do posljednjeg. A sam taj vir, kaljav i mutan zbog zajazivanja, krio je ono što se u njem nalazilo – tijelo Džona Torntona; Bak je naime slijedio trag sve do vode, a ondje je trag prestajao.

Cio dan Bak je sjedio kraj vira i sanjario, ili je nemirno prolazio taborom. Smrt kao prestanak kretanja, kao odlazak iz života živih, Bak je poznavao, te je znao da je Džon Tornton mrtav. To je u njemu ostavilo veliku prazninu – ne-

što što bijaše slično gladi, ali što neprestano boli i što se ne može hranom utoliti. Katkad bi, zaustavivši se da promatra mrtva tijela Jihata, zaboravljao tu bol, i tada bi osjećao jak ponos – ponos veći od kojeg što ga je prije osjetio. Ta zaklao je čovjeka, najplemenitiju divljač, ubio ga unatoč zakonu to-ljage i zuba. Radoznalo je prilazio da njuši tjela. Kako li su lako otišla jedno za drugim! Teže bijaše ubiti eskimskoga psa negoli njih. Ne bi bili za nj nikakvi protivnici, da nije njihova strijela, koplja i toljaga. Odsad ih se neće bojati, osim kad u rukama nose svoje strijele, koplja i toljage.

Noć se raskrili, a pun mjesec uzdiže se na nebu, visoko iznad drveća, obasjavajući zemlju, dok se sva ne okupa u njegovoj sablasnoj svjetlosti. Bak, koji je ležao i tugovao kraj vira, oživje kako noć pade; oćutje gibanje novog života u šumi, a taj se razlikovao od života što ga Jihati bijahu donijeli. Bak ustade i poče osluškiavati i njušiti. Iz daljine dopiraše slab odjek prodorna zavijanja, što ga je pratio čitav zbor sličnih glasova. Što su časovi više promicali, glasovi bivahu bliži i jači. Bak ih opet prepozna kao nešto što je čuo na drugome svijetu, koji je postojano živio u njegovu sjećanju. Primaknuo se na sredinu čistine i osluškiavao. Bio je to onaj zov, onaj višeglasni zov, ali je mamio više negoli ikad prije, i upravo bijaše kao da prisiljava. A Bak je više negoli ikad prije bio spreman da mu se odazove. Ta Džon Torton bješe mrtav. I posljednja je veza bila prekinuta. Čovjek i njegovi zahtjevi nisu ga više obavezivali.

Loveći svoju živu hranu kako su je Jihati lovili, napadajući s bokova sobove, koji su se selili u niže predjele, čopor

vukova naposljetku je prešao iz onoga kraja, što je bogat šumom i vodom, te provalio u Bakovu dolinu. U čistinu, polivenu mjesecinom, jurnuše poput srebrne bujice. Na sredini čistine stajao Bak, nepokretan poput kakva kipa, stajao očekujući im dolazak. Prestraviše se, kako je stajao nepomičan i golem, te časak nastade stanka, dok najsmjeliji ne skoči ravno na nj. Bak udari poput munje i slomi mu šiju. Onda stade, ne mičući se, baš kao i prije, dok se, iza njega, pogođeni vuk previjao u samrtnim mukama. Još trojica pokušашe napasti, hitro jedan za drugim, pa su se i povukli jedan za drugim, dok im je krv tekla iz vratova ili ramena.

To bijaše dovoljno da cio čopor pojuri naprijed, u neredu, zbijeni u gomilu, tako da su nasrtali jedan na drugoga u pomami da obore plijen. Bakova začudna brzina i okretnost dobro mu pokoristi. Vrteći se na stražnjim nogama, grizući i zasijecajući, bio je svuda u isti čas, čineći frontu što kanda bijaše neprobojna – toliko se brzo okretao i udarao s jedne strane na drugu. Ali da bi ih spriječio da mu dođu s leđa, valjalo mu se povući, dolje niže vira pa u samo korito, dok se nije privukao uz neki visoki obronak od sitna šljunka. Dokopao se pravog kuta u obronku što su ga ljudi načinili kad su tu kopali; tu se ispriječio, zaštićen sa tri strane: ostalo mu da se bori samo na jednoj, sprijeda.

Tako se žestoko borio da su se vukovi, poraženi, nakon pola sata povukli. Svi su isplazili jezike, a bijeli im se zubi koljači grozovito caklili na mjesecni. Neki ležahu uzdignute glave i naprijed naćulениh ušiju; drugi stajahu pazeći na Baka, a neki opet lokahu vodu na viru. Jedan između njih,

dug i siv mršonja, oprezno priđe, nekako prijateljski, i Bak u njemu prepozna divljeg brata s kojim je trčao jednu noć i jedan dan. Vuk je prigušeno kevtao, pa kad je i Bak zakevtao, dodirnuše se njuškama.

Na to iziđe naprijed neki stari vuk, suh, pun ožiljaka stečenih u borbi. Bak iskezi zube, kao da će zarezati, no ipak onjušiše noseve. Onda stari vuk sjede, podiže njušku prema mjesecu i poče zavijati, dugo, vučji. I ostali posjedaše i okrenuše zavijati. Sada zov dođe Baku čist i razgovijetan. I on sjede pa stade zavijati. Poslije toga iziđe iz svoga kuta, a čopor se natisnu oko njega pa ga poče onjuškavati, napol prijateljski, napol divlje. Vuci predvodnici zakevtaše i pojuriše u šumu, a za njima ostali vukovi, štekćući u zboru. I Bak je s njima kaskao, štekćući i jureći usporedo sa svojim divljim bratom.



Tu bi se mogla završiti pripovijest o Baku. Nije mnogo godina prošlo, a Jihati opaziše neku promjenu u pasmini šumskih vukova; viđali su naime neke vukove s mrkim mrljama po glavi i njuški i s bijelom prugom na prsima. A što je još čudnovatije, Jihati pripovijedahu o nekoj sablasti u spodobi psa, što juri čoporu na čelu.

Strahuju od te sablasti, jer je u nje veća lukavost negoli u njih; pustoši ona po njihovim taborima, kad stegne zima, pljačka ih, kolje im pse, prkosi njihovim najboljim lovcima.

Pričaju se još i gore stvari. Događa se da ponekih od lovaca nema nazad u tabor; neke su lovce njihovi suplemenici našli okrutno zaklane, a oko njih se u snijegu vidjeli vučji tragovi veći od tragova ikakva vuka. Svake jeseni Jihati slijede kretanje sobova, ali ima jedna dolina u koju nikad ne ulaze. Ima žena što se odmah rastuže čim se kraj vatre započne govor o tome kako je pseća sablast nadošla na to da baš onu dolinu izabere sebi.

A onu dolinu svakog ljeta obilazi jedan posjetitelj, o kojem Jihati ne znaju. To je golem vuk, s divnim krznom, sličan svima drugim vukovima, a ipak različit. Sam prelazi iz nasmijanog, šumom bogatog kraja, i silazi na čistinu među drvećem. äut curak curi tu iz sagnjilih vreća od sobove kože, teče i ponire u zemlju, obraslu visokom travom, dok biljni nanos pada po njem i skriva ga od sunca; tude on, posjetilac, snatri neko vrijeme i zavija, otegnuto i tužno, prije negoli ode.

No nije on svagda sam. Kad nadođu duge zimske noći, te vukovi krenu za svojom hranom u niže doline, eto ga gdje čoporu na čelu, po blijedoj mjesечноi ili u svjetlucanju sjeverne svjetlosti, u golemim skokovima skače ispred svojih drugova, a iz snažnog mu se grla izvija pjesma iz ranijeg svijeta, pjesma čopora.



SADRŽAJ

I	U DIVLJINU.....	5
II	ZAKON TOLJAGE I ZUBA.....	19
III	SILNA ISKONSKA ZVIJER	31
IV	KO JE POBEDONOSNI GOSPODAR?.....	49
V	TEGOBE TEGLJENJA I PUTOVANJA	60
VI	IZ LJUBAVI PREMA ČOVJEKU	80
VII	ZOV DIVLJINE.....	97



